

M. J. NIX, †

1e Luitenant der Infanterie O.-I. Leger,
gedetacheerd b/d. Hoogere Krijgsschool te 's-Gravenhage, militair attaché bij de
Z.-Afrk. Republieken, gewond te Sannapost en overleden te Bloemfontein
aan zijne bekomen wonden.

Een „legerorganisator” onder het vijandelijke vuur.

De eer, door *De Militaire Spectator* mij en mijne brochure bij meer dan eene gelegenheid bewezen, mag ik niet onbeantwoord laten.

Vóór alles heeft het mijne verbazing gewekt, dat mijne tegenstanders, personen en zaken op eene bedenkelijke wijze verwarrende, tot de slotsom zijn gekomen, dat de voosheid van 't door mij gewraakte stelsel noodzakelijk de voosheid der mannen in zich sluit, die niet alleen door hunne kennis en toewijding een sieraad van ons leger mogen genoemd worden, maar voortdurend in de koloniën getoond hebben, waartoe zij in staat zijn. Opgebouwd uit eene reeks van handelingen, — gewichtige en onbelangrijke —, die in den aanvang waarschijnlijk van groote juistheid en doeltreffendheid getuigen, begint elk stelsel in den regel als de uiterlijke verschijning van eene gezonde, bezielende gedachte. Verliest zij door verandering van tijdsomstandigheden hare levenwekkende kracht, dan zal het stelsel onmerkbaar, doch onvermijdelijk zeker tot een dooden vorm ontaarden, die slechts in schijn de uitdrukking is van innerlijk leven. Dan treedt de *Verknöcherung* in, die ik in mijne brochure heb aangeduid. Hoe ijverig en zelfopofferend, hoe geleerd en practisch de menschen mogen zijn, die het verworden stelsel moeten dienen, zij zijn tot machteloosheid veroordeeld, zoolang niet een hoogere wil aan het bestaan van 't oude een einde maakt. Doch ook de hoogsten in gezag zijn zoozeer aan de geheimzinnige macht van het overgeleverde onderworpen, dat ook zij nog meermalen hunne denkbeelden en plannen zien verongelukken, vóór men met terzijdestelling van alle consideratiën een nieuwen weg kan inslaan. „Zoo is het leger de doode vereeniging van allerlei krachten geworden, die wij niet tot een levend organisme hebben weten te vereenigen.” Dit waren o. a. de woorden, waarmede ik in mijne brochure te kennen gaf, dat *wij allen* aan dien toestand schuld hebben. Wie anders dan het volk zelf is voor de verwording zijner instellingen aansprakelijk; wie anders dan het volk zelf heeft er voor te waken, dat de goede krachten, waarover het beschikken kan, tot hun recht zullen komen? Daarom kan ik er ook niet aan gedacht hebben, „de chefs van de staande legers en in het bijzonder

de Nederlandsche te beschuldigen van waanwijsheid, onkunde, *Verknöcherung*, enz.," gelijk de schrijver in *De Mil. Spect.* van Maart (blz. 180) dat meent te moeten aannemen.

Als men een beetje in 't leven heeft rondgekeken, zal men weten, dat de deugdelijkheid der menschen niet door de waarde van een stelsel bepaald wordt. Waarom dan mij ten laste leggen, dat ik ons officierskorps als klein, voos, eenzijdig (*Mil. Sp.*, blz. 142) zou hebben voorgesteld; dat ik mij een oordeel heb aangematigd over zijne innerlijke waarde, zijne gevoelens, zijn ijver en toewijding (id., blz. 392); dat ik in de officieren slechts beperkte geesten en karakterlooze menschen zie (id., blz. 397)? Gedooft het de eer, den tegenstander een smet aan te wrijven op bloote vermoedens? Meent bij geval de Heer VAN DAM VAN ISSELT zijne zaak goed te kunnen praten, als hij durft verzekeren, dat ik alles, wat niet met mijne denkbeelden strookt, door machtspreuken en phrases zal trachten te „omgaan”? Is het hem dan gelukt, aan te toonen, dat ik er mij reeds aan schuldig zou gemaakt hebben? Mijn aanvaller beschuldigt mij van te pleiten op exceptie, van 't aanvoeren van beschuldigingen, die elkaar op den voet volgen zonder deugdelijk bewijs of goeden grond. Even moeilijk als het voor hem zou zijn, 't ware hiervan aan te toonen, even lastig is het voor mij het onware daarvan te bewijzen. Alle feiten en toestanden, hierop betrekking hebbende, zijn zoo nauw aan personen verbonden, dat men zich volstrekt niet buiten den kring van algemeenheden wagen kan. Doch op één punt wil ik gaarne aan het geuite verlangen naar grond en bewijs toegeven. Nadat mij op blz. 402 ten laste wordt gelegd, dat ik vijf pooten aan een schaap wil hebben, terwijl ik niets, heelemaal niets verlang en alleen wil waarschuwen tegen het bekende streven om zich achter eene verdedigingslinie op te sluiten, wordt op 't punt van groote offensieve bewegingen in front uit de N. H. Waterlinie" de weinig geruststellende verzekering gegeven, dat mijne „ontdekking" omtrent het geringe offensieve vermogen dezer linie het Nederlandsche officierskorps reeds minstens 50 jaar bekend is. Dadelijk moet mij hier de opmerking van 't hart, dat ik in weerwil van mijne onbekendheid met 't werk van STIELTJES er toch niet aan gedacht heb, mijne uitspraak den rang eener ontdekking te willen toekennen, daar iedereen dergelijke ontdekkingen doen kan, die over een paar goede oogen beschikt. Doch belangrijker komt mij de vraag voor: indien werkelijk meer dan eene halve eeuw het Nederlandsche officierskorps met deze waarheid bekend is, waarom dan de goegemeente zoolang in den waan gelaten, dat men zich op die linie verlaten kan? Bedrieg ik mij niet, dan is eerst in den afgelopen winter de verklaring van de regeringstafel vernomen, dat zij niets meer dan eene sperlinie kan zijn. Welke waarde kan ook eene stelling van zoo groote uitgestrektheid voor de verdediging van 't land hebben; indien er geen offensieve kracht van uitgaat? Een buitenlandsch generaal, die veel belang stelt in mijn werk, doch niet om persoonlijke redenen, schrijft mij naar aanleiding van de in mijne brochure geopperde onder-

stelling van een oorlog tusschen Frankrijk en Duitschland, dat de vijandelijke legermacht, die zich door de Nederlanden een weg wilde banen, niet genoodzaakt zou zijn om ons centraal vestingstelsel aan te grijpen; omdat het zich veilig tot eene observatie zou kunnen bepalen, nu de uitgestrekte inundatiën slechts onbeduidende uitgangen voor onze troepen open laten. De Heer VAN DAM VAN ISSELT is de meening toegedaan, dat ik dergelijke onderstellingen liever voorbij had moeten gaan, daar ik niet tot hen behoor, „die zich de krijgswetenschap als van nature eigen maken”. Mijne onkrijgskundige onderstelling was deze, dat bij een oorlog tusschen 't Twee- en Drievoudig-Verbond Duitschland met drie legers zou optreden, één in 't W., één in 't O., en één in reserve, mij daarbij verlatende op eene uitspraak van BISMARCK in den Rijksdag. Ofschoon 't zeer goed mogelijk is, dat er geheel anders zal worden gehandeld, achtte ik het gezag van dezen Rijkskanselier stevig genoeg om zijne voorstelling over te nemen.

Zou mijn geachte tegenstander werkelijk meenen, dat ik het derde leger de rol zou willen laten spelen van 't legerkorps D'ERLON in den slag bij Waterloo? Gaarne wil ik evenwel toegeven, dat een offensief optreden tegen Rusland in gewone omstandigheden zoo bezwarend is, dat er misschien nooit aan gedacht zal worden. Doch ook hier zal veel afhangen van omstandigheden, die van tevoren niet zijn vast te stellen. Daar het evenwel geenszins in mijne bedoeling lag, de militaire stelling van Duitschland tegenover zijne beide antagonistten ter sprake te brengen, doch wel om op het gevaar voor ons vaderland te wijzen bij een mooglijken strijd tusschen de beide groote verbonden, blijft mijne voorstelling in hoofdzaak onaangetast.

Uit een politiek oogpunt zou een offensief optreden tegen Frankrijk minder aanbeveling verdienen. Duitschland, dat naar dien kant geen verbetering zijner grenzen op 't oog kan hebben als in de richting van Belfort, zou er misschien voor goed de kans mee verspelen om met den westelijken nabuur op een beteren voet te komen, waaraan het in zijn economisch antagonisme met Engeland steeds meer behoefte zal krijgen. Hoe belangrijk deze overweging moge zijn, ik wil gaarne erkennen, dat zij niet den doorslag kan geven, waar 't er bovenal op aankomt, zoo spoedig mogelijk eene beslissende overwinning te behalen.

Zonder een zweem van geraaktheid moet ik evenwel de opmerking maken, dat eene verwijzing naar de tactiek ¹⁾ van NAPOLEON overbodig is. Deze en die van FREDERIK DEN GROOTE was mij reeds eene reeks van jaren bekend, vóór ik er aan dacht een militair onderwerp in het publiek te bespreken.

In onmiddellijk verband met de onderstelling van een toekomstigen Fransch-Duitschen oorlog, sprak ik in mijne brochure over de handhaving onzer neutraliteit op eene andere wijze dan men hier te lande pleegt te doen, daarbij vooral de aandacht vestigende op het groote

¹⁾ Vermoedelijk bedoelt de Schrijver „strategie.”

gevaar, dat ons bedreigen zou, als het eene der vijandelijke legermachten gelukken mocht, een overgang op ons gebied te forceeren. 't Komt mij daarom vreemd voor, dat mijn geachte tegenstander daaruit de gevolgtrekking maakt, dat voor mij de handhaving der neutraliteit in een pijnlijk bewaken van de grens zou bestaan. Ik meen integendeel gerust te mogen beweren, dat in mijne voorstelling als hoogste criterium onzer onzijdigheid duidelijk de eisch aan den dag treedt, dat men vóór alles dien doorgang over ons gebied dient te verhinderen. Eene bedreiging van 's vijands rug of flank komt mij alleen dan afdoende en niet gevaarlijk vóór, indien het meer is dan eene schijnvertooning. Is onze troepenmacht, wat kwaliteit en getalsterkte betreft, hiervoor berekend? Zonder de voortreffelijke eigenschappen onzer officieren in twijfel te trekken, wensch ik toch gaarne de bewering van mijn bestrijder, dat onze actieve krijgsmacht, dank zij leiding en aanvoering, gerust den toets met vreemde legers doorstaan kan, voor zijne eigen rekening te laten. De geweldige durf dezer uitspraak maakt alles te schande, wat in *Krijgswetenschap* en in *De Mil. Spectator* zelf door verdienstelijke officieren, ook door mijn geachten tegenstander, omtrent het onhoudbare van den tegenwoordigen toestand in het midden is gebracht. Verklaart hij zelf niet op blz. 416 zijner critiek dat de toestand onzer levende strijdkrachten werkelijk geheel onvoldoende is? In onze burgermaatschappij zou men over dergelijke zichzelf weersprekende oordeelvellingen in stomme verbazing de schouders ophalen. Begrijpt men niet, dat het Nederlandsche volk in deze voor leeken zoo moeilijke materie recht heeft op betere voorlichting van den kant zijner officieren? Hoe zijn zoo gewaagde verzekeringen in den mond van een deskundige te rechtvaardigen; al mogen zij ook uit de prijzenswaardige begeerte voortvloeien om het voor zijn leger op te nemen? Wie ten believe van 't leger de waarheid verkracht, verzaakt zijn eersten burgerplicht: het vaderland te dienen in volle waarheid. Men behoort vóór alles vaderlander te zijn, ook al draagt men het zwaard op zijde. Zien wij nog in het jaar 1900 in een tijdperk van wrijving en strijd een officier ter wille van zijn leger, zij 't ook onbewust en zeer stellig tegen zijne bedoeling, er toe medewerken om het land te misleiden, waar de minste misleiding noodlottige gevolgen kan hebben, dan behoeft het ons niet te verwonderen, dat herhaaldelijk van de regeeringstafel verklaringen zijn vernomen, die het miljoenen-offerende volk op eene ingebeelde zekerheid in slaap hebben gesust. Zoo hebben onze militaire deskundigen veel gedaan om het proces der *Verknöcherung* in de hand te werken en alle pogingen tot eene grondige hervorming onzer levende strijdkrachten te verijdelen. Begrijpt men nu, dat een niet-deskundige eene brochure moest schrijven als: Een volksleger?

Naar mijne en veler meening zouden wij niet in zoo treurigen toestand verkeerden indien de heeren officieren zich niet achter hun militair prestige verschanst hadden. Zoolang zij in gebreke blijven, de legerzaken te behandelen als gewone burgermanszaken, zullen zij nooit

op de belangstelling en de medewerking hunner burgerlandgenooten behoeven te rekenen. Het is zeer gemakkelijk, den hedendaagschen toestand aan de onverschilligheid van het volk te wijten en eigen schuld met voorname hoogheid af te wijzen. Het volk is moedeloos geworden onder al het gedoe met onze defensie. Wie te veel binnen eigen kring rondkijkt bemerkt niet, dat ook daarbuiten leven en beweging is waar te nemen; dat daar denkbeelden kiemen en ontwikkelen, die ook hun recht van bestaan hebben. Mijne tegenstanders houden mij ten goede, dat de wijze, waarop zij mijne pogingen om tot een gezonden militairen toestand te geraken in een belachelijk daglicht hebben zoeken te stellen, bezwaarlijk den indruk kunnen vestigen, dat men in het leger zoo ontvankelijk is voor nieuwe denkbeelden, gelijk de Heer VAN DAM VAN ISSELT in tegenspraak met zijne eigen voorstelling wil doen gelooven (blz. 396). Alleen PLUS MINUS is onpartijdig genoeg geweest, om den persoon streng van de zaak te onderscheiden.

Op één punt wil ik gaarne mijne tekortkomingen belijden. Ik ben volstrekt niet op de hoogte der militaire literatuur. Doch de geheele militaire literatuur is onmachtig gebleken, aan mijne tegenstanders de wapenen te leveren om mij te verslaan. Integendeel komt zij mij herhaaldelijk steunen, waar ik tegen den hopeloozen toestand onzer weerloosheid ben opgekomen. En het strekt mij geenszins tot schande, dat ik, aan een oppervlakkig dilettantisme (blz. 390) lijdend ondeskundige, geheel zelfstandig tot resultaten kwam, die men reeds eene halve eeuw als eene onomstootelijke militaire waarheid heeft moeten erkennen. Was ik er niet van overtuigd, dat de zucht om zooveel mooglijk van den militairen toestand te redden mijne geachte tegenstanders eene strenge bewijsvoering verhindert, hunne wijze van bestrijden zou mij moeilijk in den waan kunnen brengen, dat ik de eer had tegenover ernstige mannen en degelijke deskundigen te staan. Omdat ik van staande legers spreek in plaats van kaderlegers, wordt mij (blz. 390) verzekerd, dat ik op eenigszins gespannen voét verkeer met de meest elementaire begrippen van legervorming.

Sinds wanneer is eene benaming de betrouwbare maatstaf ter beoordeeling van begrippen? En zoolang militie-legers het niet zonder kader kunnen doen, ben ik zoo vrij het oude woord boven het nieuwe de voorkeur te schenken. Is het mijne schuld, dat de Heer VAN DAM VAN ISSELT dilettantisme en tegenstrijdigheid meent te ontdekken in mijne woorden over militaire tucht, waarin hij onverklaarbaar genoeg definities bespeurt? Kan zich mijn geachte tegenstander niet voorstellen, dat eene onvoorwaardelijke onderworpenheid aan het gezag, waarin zich de soevereine wil der gemeenschap openbaart, zeer goed te rijmen is met eene zelfwerkende kracht die onder hoogere leiding tot zichzelf bewust handelen moet opwekken? Met behulp van zijn eigen militaire literatuur kan hij tot een beter inzicht geraken. Generaal KNOOP — of leed die ook aan dilettantisme en tegenstrijdigheid? — schrijft in zijn Quatre-Bras en Waterloo naar aanleiding van het gesukkel van D'ERLON: „Zeker,

de gehoorzaamheid, "de ondergeschiktheid, de geheele en onverwijde uitvoering van een ontvangen bevel, is, in het algemeen, de eerste plicht van den krijgsman; maar ook daarop zijn uitzonderingen; en men mag, men moet gehoorzaamheid en ondergeschiktheid op zijde stellen, wanneer dit onvermijdelijk is om een gewichtig voordeel te behalen of om een dreigend gevaar af te wenden; een legerhoofd wordt het beste gehoorzaamd, wanneer men medewerkt om hem overwinnaar te doen zijn."

Elders wordt mij verweten, dat ik aan een gesprek met een hoofd-officier slechts datgene ontleend heb, wat ik voor mijn betoog noodig had; zoodat ik, de zaken uit hun verband rukkende, gemakkelijk dien officier, „blijkbaar als type" opgevoerd, in een belachelijk daglicht kon stellen. Was dit geval niet eene zeer eigenaardige illustratie van de wijze, waarop men den desonkundigen dilettant-legerhervormer tracht onschadelijk te maken; ik zou het stilzwijgend voorbij moeten gaan. Doch nu ben ik genoodzaakt er een oogenblik bij te verwijlen. Eerlijk gezegd kan ik niet bemerken, waarin dat belachelijk maken zou zitten. Misschien is 't hieraan toe te schrijven, dat ik met dien hoofdofficier op vriendschappelijken voet verkeer en dus geen aanleiding kon hebben om hem onaangenaam te zijn.

Natuurlijk dat ik uit ons gesprek alleen aanhaalde, wat ter zake diende. 't Is mijne gewoonte niet, over dingen te praten, die met de zaak in kwestie geen verband houden. Hoe weet de Heer VAN DAM VAN ISSELT, dat ik de zaken uit hun verband zou hebben gerukt, hij, die niet bij ons onderhoud tegenwoordig was? Wat blijft nu van de typering over? 't Komt mij voor, dat het gevoel van solidariteit of esprit de corps mijn tegenstander leelijk parten heeft gespeeld. Ware dit bij de tegenpartij niet zoo sterk ontwikkeld, ik zou zeker niet zoo vinnige aanvallen te verduren hebben gehad met mijn Volksleger. Blijkbaar schijnt men te denken dat de aanprijzing van het militie-stelsel vrijwel gelijk staat met eene miskenning onzer verdienstelijke officieren. Konden mijne geachte bestrijders beter personen van zaken scheiden, zij zouden zich niet het harnas hebben aangetrokken, waar ik niets deed als de voordeelen van het eene stelsel tegenover die van het andere stellen. Hun oordeel zou billijker, in elk geval zakelijker zijn geweest. Zij beroepen zich gaarne op Nederlandsche officieren, die zelf niet geheel op de hoogte waren van het leger, dat zij veroordeelden, en gaan den eenigen Nederlandschen deskundige, die van 't gehate militie-stelsel eene grondige studie heeft gemaakt, met stilzwijgen voorbij. Want hoewel de Heer MEYBOOM, Kapitein der Infanterie te Delft, slechts feiten aanvoert, zooals men dat in een studie-boek pleegt te doen, getuigt zijn werk van groote ingenomenheid met het behandelde onderwerp. Bovendien heeft het mij in hooge mate verwonderd, dat niemand mij ooit inzage gevraagd heeft van de brieven der buitenlandse officieren, die zoo goed waren, mij in dezen te willen voorlichten. Indien men den naam kende van den officier, die in ronde woorden verklaart,

dat het Zwitsersche leger volkomen voor zijn taak berekend is, zou men zeker vreemd staan te kijken. En die is meer dan eenige andere in staat geweest, het in al zijne verscheidenheden te bestudeeren. Waarom worden die woorden op blz. 181 verzwegen, terwijl daarentegen de andere uit zijn brief worden aangehaald, waarin het volkskarakter en de volksinstellingen der Zwitsers als iets worden voorgesteld, dat naar zijne meening en ook de mijne niet wilkeurig ergens anders kan worden overgeplant? Van het oordeel der Zwitsersche deskundigen zelf wordt alleen het afkeurende in verschillende losse uitspraken te berde gebracht, die er een zeer onvolledig en eenzijdig beeld van geven. Ofschoon ik Oberst WILLE zeer hoog stel, heb ik er niet aan gedacht, zijne meeningen als onaantastbare waarheden te citeeren, gelijk men op blz. 181 gelieft te beweren. Gelooven op gezag heeft nooit tot mijne zwakheden behoord. Ik heb integendeel verschillende zijner uitspraken tegenover elkander gesteld om er de innerlijke tegenspraak van aan te wijzen. Hij en SONDEREGGER weten zooveel goeds van hun stelsel te zeggen, dat men hunne strenge critiek niet als eene veroordeeling daarvan mag aanmerken, maar alleen als eene krachtige poging om het leger tot eene hoogte op te voeren, die aan al hunne eischen beantwoordt. Wat de gunstig bekende Oberstl. CORRI schrijft, is volkomen juist, het systeem is goed en kan verbeterd worden. Men vergeete evenwel niet, dat de legerkwestie in Zwitserland ook eene politieke kwestie is. De strijd tusschen centralisatie en desentralisatie doet zich daarbij even sterk gevoelen als in andere economische vragen van den dag. En daardoor heeft men in Zwitserland nog niet kunnen bereiken, waarnaar men sinds jaren streeft. Toch is men er de allerlaatste jaren in geslaagd het bondsgezag in vele legerzaken belangrijk te versterken, wat de strijdmacht zichtbaar ten goede is gekomen. Daaraan is 't ook toe te schrijven, dat de tucht sinds den alarmkreet van Majoor GERTSCH in 1894 aan alle billijke eischen voldoet. Hoe de Heer VAN DAM VAN ISSELT er toe komt mij van overdrijving te beschuldigen, waar hij zelf erkent, dat de toestand in dit opzicht bij de najaarsoefeningen van 1899 (?) verbeterd bleek te zijn, is voorzeker niet gemakkelijk te verklaren uit het oordeel van den inspecteur der troepen na de groote manoeuvres van 1898. Met voldoening drukte hij zijne tevredenheid uit over de wijze, *waarop aan de hooge eischen van discipline en marschvaardigheid voldaan was* (Volksleger blz. 33). Met dergelijke verklaringen vóór zich heeft zeker ook wel een leek het recht, de bekende krasse uitspraken van een WILLE en SONDEREGGER als sterke overdrijving te beschouwen. Waar ik, de leek, mij schijnbaar tegenover deze eminente deskundigen stelde, deed ik niets anders dan gebruik maken van het recht van critiek, dat iedereen toekomt, die het verstandig weet toe te passen. Mijne bestrijders hadden niet mogen vergeten, dat zij eerst het oncritische van mijn betoog hadden moeten aantoonen vóór zij op schamperen toon over mijne voorstelling konden spreken. Hunne vergelijkingen van het Zwitsersche leger met onze schutterij (blzn. 184 en 407) zetten de kroon op hunne critiek. Is het

gebrek aan ernst, wat hieruit spreekt, of stuiten wij hier op een vooroordeel, dat iedere onbevangen waarneming vrijdelt?

Ik zou hierbij de zaak van het Zwitsersche leger kunnen laten rusten, indien mijne geachte tegenstanders niet gemeend hadden in de onschuldigste woorden eene hatelijke bijbedoeling te moeten zien. Bij nadere overweging zullen zij evenwel gaarne erkennen, naar ik vertrouw, dat zij zich door den schijn lieten misleiden. Dat het militie-stelsel in staat is de schranderste koppen der natie aan de verdediging van het vaderland dienstbaar te maken, kan toch bezwaarlijk als een krenking van onze officieren worden beschouwd. Ook zou het moeilijk zijn, in den vervelenden tredmolen van den eentonigen dienst der staande legers eene hatelijkheid te willen zien; zelfs dan, wanneer men er de frissche toewijding van den Zwitserschen patriot tegenover wil stellen. 't Geldt hier niet de personen, maar het stelsel. Bij het onderwijs moet men ook in den vervelenden tredmolen van een eentonigen dienst voort blijven trappen. Wie het daaglijks terugkeeren van dezelfde dingen in dezelfde orde niet eentonig, niet vervelend, niet verstompnd vindt, is met eene zeldzame constitutie begiftigd. De Heer VAN DAM VAN ISSELT zal het mij zeker niet euvel duiden, dat ik zijne voorstelling, alsof ik de botteriken en karakterloozen in het leger en de intellectueele en moreele elite (blz. 397) bij het onderwijs vooral in de geschiedenis laat terecht komen, geheel onbesproken wensch te laten.

Wie uit mijne artikelen in de Amsterdammer of uit mijne brochure de gevolgtrekking wil maken, dat ik in het militie-stelsel de beste legerorganisatie zie, en het zonder deugdelijke voorbereiding bij ons te lande zou wenschen in te voeren, heeft het glad mis. Doch hier is het vóór alles de vraag: wat kunnen wij op den grondslag van algemeenen dienstplicht binnen de grenzen onze krachten bereiken? Het Duitsche stelsel, hoe voortreffelijk ook, is om meer dan eene reden minder aannemelijk. Daarom beschouwde ik het Zwitsersche stelsel als het eenig logische, het eenig mooglijke voor ons. Een leger met verkorten diensttijd ¹⁾ loopt mijns inziens groot gevaar in zijne reserve eene strijdmacht van geringe beteekenis aan te kweeken; tenzij men op 't voetspoor van Zwitserland met eene stelselmatige lichaamsontwikkeling van de jeugd en de jonglingschap beginnen wil. Verliest men dit uit het oog, dan moet men noodzakelijkerwijze bedrogen uitkomen. Men zou hier met volle recht de volgende woorden van den Heer ELAND van toepassing kunnen verklaren, welke hij in zijne bekende rede over de Stelling van Amsterdam zes jaar geleden heeft uitgesproken: „Mijns inziens is het niet te verwachten, dat Nederlanders — die niet, evenals de Zwitsers, van der jeugd af in gymnastiek en schieten zijn geoefend en den soldatesken geest van de laatsten missen ²⁾ — na eene zoo geringe oefening dadelijk of kort na het uitbreken van den oorlog tegenover den vijand mogen gebracht worden.”

¹⁾ Vermoedelijk bedoelt de Schrijver „eerste-oefentijd”.

(REDACTIE.)

Want hoe knap onze officieren met het materiaal weten te werken dat jaarlijks aan hun leiding wordt toevertrouwd, zij zullen toch wel willen erkennen, dat zij met den besten wil in den korten tijd van acht maanden er niet aan kunnen denken om van onbehouwen, onge-traineerde mannen flinke kerels te maken, die aan de lichamelijke eischen van den modernen oorlog zouden voldoen.

Indien de Heer VAN DAM VAN ISSELT de verzekering geeft, dat het aangekondigde ontwerp der nieuwe legerwet voldoende waarborgen biedt voor de opleiding van het reservekader, ben ik dadelijk bereid mijn oordeel hieromtrent op te schorten. Toch vrees ik, dat de nieuwe zuiver „Nederlandsche” legerinrichting, die aan het oordeel der Staten-Generaal onderworpen zal worden, voornamelijk hare nationale afkomst verraden zal door een bedenkelijk hinken op twee gedachten. Maar het zou onredelijk zijn, dadelijk het hoogste te willen verwachten en uit het oog te verliezen, dat wij in een toestand van overgang verkeerden, die zelfs door den Minister van Oorlog niet geforceerd kan worden.

Terecht klaagt er een van mijne bestrijders over, dat delust in dienen zoo jammerlijk bij ons volk verdwijnt, het ten onrechte toeschrijvende aan gebrek aan zelfopoffering en vaderlandsliefde. In onzen democratischen tijd, die alles en allen gelijk wil maken, is het een zeer natuurlijk verschijnsel, dat men zich hoe langer hoe minder vrijwillig lasten oplegt, waaraan een ander zich onttrekt. De gediensdigheid van den zogenoemd minderen man neemt af naarmate hij er meer van doordrongen geraakt, dat zijn belang ook tot de belangen van het algemeen behoort, dat lasten en rechten tegen elkaar dienen op te wegen. De tijd der voormalige vaderlandsliefde is voorbij om nooit meer terug te keeren. Alleen op den breedten grondslag van algemeene gelijkheid van rechten en plichten is nog samenwerking en zelfopoffering te verwachten. Een echt volksleger alleen is in staat, de verdorde belangstelling en toewijding tot een nieuw leven op te wekken. De eeuwige wisselwerking tusschen maker en maaksel, tusschen het volk en zijne instellingen is de geheimzinnige kracht, die de gemeenschap tot rijke ontwikkeling moet opvoeren. De miskennis hiervan heeft zich in ons leger en onze schutterij op jammerlijke wijze gewroken. De begeerte om zijn land te dienen, de zucht om weerbaar te willen zijn kan niet eer in alle rangen en standen machtig te voorschijn komen, vóór het blijkt, dat de zelfopoffering aan tijd en geld het volksbelang ten goede komt. Wie aan het volk meer vraagt dan het billijkerwijze geven kan, komt bedrogen uit. Daarom behoeft men er zich niet over te verwonderen (*Mil. Spect.* blz. 184), dat de onverschilligheid voor zaken van landsverdediging nog steeds blijft aanhouden.

Het zou onbillijk zijn, dit opstel te besluiten, zonder de waardeerende woorden van den Heer VAN DAM VAN ISSELT met ingenomenheid te begroeten. Ik hoop, dat mijne tegenstanders zullen begrijpen, dat mijne aanvallen niet tegen de personen, maar tegen het stelsel gericht waren. Zal evenwel alle misverstand verdwijnen, dan moeten de heeren officieren

hun militair exclusivisme laten varen en bedenken, dat critiek op hun leger — even noodzakelijk als critiek op andere instellingen — geen critiek is op hen. Het zal het Vaderland ten goede komen, wanneer hun esprit de corps nooit den schijn van kastingeest aanneemt.

Van ganscher harte juich ik de woorden van mijn laatsten bestrijder toe, dat wij niet op kleinzielige wijze elkaar verdacht moeten maken, al is het te betreuren, dat hij zelf niet altijd dezen gulden regel gevolgd heeft.

H. J. P. A. KIERSCH.

ROTTERDAM, 12 Juli 1900.

N. B. Het zij mij vergund, van deze gelegenheid gebruik te maken om den Heer DE WAAL voor eene vergissing mijnerzijds vol-doening te geven. Op blz. 78 mijner brochure noemde ik de 240.000 man, die ieder op zijne manier aan den oorlog moeten deelnemen, een troep weerloozen, meenende, dat zij als combattanten dienst zouden doen. Nu ik weet, dat ik mij hierin vergiste, wordt de zaak geheel anders, en moet ik het denkbeeld van den Heer DE WAAL warm toejuichen.

Nogmaals de automatische mitrailleur van 6,5 mM., patent SKODA.

1. *Verbetering en aanvulling.* Nu ik — naar aanleiding van het gestelde op bladz. 320 van dezen jaargang — nogmaals het woord vragen behoeve eener onpartijdige beoordeeling van den hierboven genoemden mitrailleur, wil ik eerst van de gelegenheid gebruik maken, om eene onjuistheid in mijn vorig artikel te verbeteren en de vroeger opgegeven bronnen aan te vullen met een paar van zeer recenten datum.

De verbetering betreft de volgende zinsnede, voorkomende op bladz. 71 van dezen jaargang: „Wel zijn bij wijze van proef een gering aantal mitrailleurs naar Ned.-Indië uitgezonden, doch daarop is geen invoering van het machinegeweer in het N.-I. leger gevolgd”.

Toen ik dat neerschreef, verliet ik mij op mijn geheugen en dat heeft mij parten gespeeld. Bij later onderzoek bleek mij dat de GARDNER-mitrailleur in N.-I. ingevoerd is (zie o. a. De Militaire Spectator 1897, bladz. 191), hetgeen intusschen niets wegneemt van het feit, dat die mitrailleur, ondanks alle verbeteringen, voor *veld*gebruik minder geschikt is en het *veld*mitrailleur-vraagstuk, ook voor het N.-I. leger, nog niet is opgelost. Intusschen loopen er geruchten, dat die oplossing niet meer verre is.....

Dezer dagen maakte ik kennis met het December-nummer (1899) van de *Revue militaire suisse* en vond ik daarin een artikel: „Nos mitrailleuses de cavalerie (*avec phototypies*) par M. le 1er lieutenant PH. BARDET, dat natuurlijk in hooge mate mijne belangstelling opwekte. Aan allen, die geroepen zijn een oordeel uit te spreken over de vraag of het wenschelijk is het defensief vermogen onzer cavalerie — evenmin bestemd tot *Schlachtenreiterei* als de Zwitsersche — te versterken door toevoeging van automaten, en aan alle belangstellenden in het veldmitrailleur-vraagstuk zij de lezing aanbevolen van het opstel van Luit. BARDET, dat geschreven is naar aanleiding van de officieele instructie: *Principes de l'emploi tactique et de la conduite au feu des compagnies de mitrailleuses à cheval.* ¹⁾

Een Duitsche vertaling van dit opstel wordt gevonden in Beiheft 6

¹⁾ Zie ook: *Over bereden mitrailleur-compagniën.* Schweizerische Zeitschrift für Artillerie und Genie 1900, Heft 3 und 4; zoomede de *Revue du Cercle militaire* 1900, No. 17, waarin wordt medegedeeld, dat aan elk legerkorps een mitrailleur-compagnie is toegedeeld, van gelijke samenstelling als die, welke voor de cavalerie is bestemd.

(Einzeln verkäuflich) der Internationale Revue über die gesammten Armeen und Flotten, April 1900.

In dat zelfde Beiheft 6 vindt men mededeelingen over „Schliessversuche mit Maschinengewehren bei Vaxholm und Oscar-Fredriksborg in Schweden” (gehouden van 25—27 September 1899), ontleend aan Die Artillerie-Tidskrift, Afl. 5 van 1899.

Niet speciaal voor *veldgebruik*, doch meer voor algemeen gebruik, werden in Zweden door eene Commissie officieel beproefd:

een 8	mM.	mitrailleur,	systeem	NORDENFELT,
„ 8	„	„	„	MADSEN,
„ 8	„	„	„	MAXIM en
„ 6,5	„	„	„	MAXIM

(beide laatsten geleverd door de Stockholmsche wapenfabriek).

Het oordeel der Commissie over den NORDENFELT-mitrailleur was ongunstig, nog ongunstiger was dat over den MADSEN-mitrailleur, die niet voor snelvuur is ingericht (deze mitrailleur, vermoedelijk geen automaat, was mij tot hiertoe onbekend). Minder ongunstig was het oordeel over den MAXIM-mitrailleur, doch er werd op de groote samengesteldheid van het mechanismus en op verschillende storingen gewezen. De 6,5 mM. MAXIM voldeed in mindere mate dan de 8 mM. MAXIM, hetgeen evenwel in hoofdzak was toe te schrijven aan de munitie (Bij de 6,5 mM. kwamen Duitse hulzen tot beproeving, die gebreken gehad schijnen te hebben).

Het zou te ver voeren de Zweedsche proeven (of liever het daarover verschenen tijdschriftartikel) hier te ontleden, doch een paar zinsneden uit het artikel wil ik hier overschrijven, als een bewijs dat de schrijver, ten aanzien van den SKODA-mitrailleur, niet „au fait” is.

„Auszer den in den vorliegenden Bericht genannten Maschinengewehren ist eine Zeit lang von COLT-, GARDNER- und SKODA-Maschinengewehren die Rede gewesen. Da man aber von ihrer Brauchbarkeit „nie viel gehalten hat, ist es erklärlich dass sie zu den vergleichenden „Schliessversuchen in Schweden nicht herangezogen wurden.”

Waar aldus de GARDNER- en de SKODA-mitrailleur op één lijn worden gesteld en beide worden afgemaakt met de bewering, dat zij nooit in den smaak zijn gevallen, verliest het geheele artikel veel van zijn waarde, zal het goed zijn aan de Zweedsche proeven niet veel gewicht te hechten en verzoeken wij de lezers, die ons tot hiertoe gevolgd hebben, hun oordeel op te schorten tot de SKODA-mitrailleur van 6,5 mM. hier te lande officieel beproefd zal zijn.

Evengoemd artikel eindigt met een lofrede op den HOTCHKISS-automat, — onbegrijpelijkerwijze niet voor de Zweedsche proeven opgeroepen —, waarvan onder meer wordt gezegd, dat hij in Frankrijk is ingevoerd bij eenige Alpen-jagerbataljons (Deze mededeeling komt ook, hoewel minder positief, elders voor). Hiertegenover staat hetgeen wij op bladz 908 van den vorigen jaargang mededeelden.

2. *Replik.* „De voorgestelde wijzigingen van den Mitrailleur M. '90”

zouden mij, nu zij een „*fait accompli*” zijn geworden, niet nopen om nogmaals plaatsruimte in „De Militaire Spectator” te vragen, ware het niet dat ik door het gestelde op blz. 320 van dezen jaargang als het ware werd opgeroepen.

Is het toeval of heeft het een beteekenis, dat in den aanhef van het opstel van den anoniemen schrijver ¹⁾ geen gewag gemaakt wordt van No. 12 van den vorigen jaargang, waarin door mij de *raison d'être* van het *veld*mitrailleur-vraagstuk werd behandeld?

Om verschillende redenen (gaarne hadden wij die vermeld gevonden!) kwam het A. misschien (!) nuttig voor de mitrailleur-quaestie ook eens uit een ander gezichtspunt te beoordeelen.

Doch de quaestie is eene andere dan die welke uit het nieuwe gezichtspunt wordt bekeken. Nimmer is door mij beweerd, dat het *noodzakelijk* is de mitrailleurs M. '90 bestemd voor de verdediging onzer forten door automaten te vervangen; ik heb alleen aangetoond dat voor gebruik *te velde* — als infanteriegeschut of cavaleriegeschut — de GARDNER-mitrailleur niet deugt. Ik zou slechts in herhalingen vervallen, wanneer ik nogmaals ging aantoonen, waarom wij, voor *veld*gebruik, behoefte hebben aan een *automatischen* mitrailleur van 6,5 mM. en volsta dus met A. uit te noodigen, de door mij aangegeven bronnen onbevooroordeeld te bestudeeren.

Uit eene verhandeling van 36 bladzijden druks geeft alleen het traditioneele slotvuurwerk vooral aan A veel stof tot nadenken. Laat ik trachten te zeggen waar het op staat!

Men wil het nieuwe wapen, of men wil het niet.

Wil men het nieuwe wapen, dan moet men beginnen met het, na deugdelijke beproeving (veronderstel dat deze geslaagd zij) aan te nemen. Onmiddellijk daarna dient de aanmaak van het oude wapen en al wat er mede in verband staat, gestaakt te worden. Men make nog zooveel mogelijk van de voorradige oude wapenen gebruik (bijv. in 2de linie), tenzij men ze zonder veel schade van de hand kan doen, doch men zie af van lapmiddelen, waaraan groote kosten zijn verbonden zonder dat daardoor aan de uitgaven voor nieuwere wapenen kan worden ontkomen. Is er geen geld om de nieuwe wapenen op ruime schaal aan te schaffen, dan kan men het geleidelijk doen en zoo in de toekomst tot éénheid geraken. Waar de wil bestaat, zal de weg gevonden worden!

Nu het geval, dat men het nieuwe wapen niet wil, omdat men nog zooveel oude wapenen heeft en ook nog zooveel munitie voor die oude wapenen, of omdat men een troetelkind van 10 jaar heeft, waarvoor men juist een nieuw kleed had uitgedacht. Men zal dan trachten aan het oude wapen verbeteringen aan te brengen.

Werkelijk kan het op die wijze gelukken het — met terzijdestelling van den kostenden prijs (een uitdrukking ontleend aan het Schussbericht No. 89 der firma FRIED. KRUPP) — te transformeeren in een, dat weer

¹⁾ Korthheidshalve verder aan te duiden door A.

eenige jaren mee kan, zonder voor al te onderwets te worden gescholden, maar dan is men te elfder ure toch verplicht tot radicale maatregelen.

De geschiedenis van ons geweer M. 71/83 is een waarschuwend voorbeeld. Voor eenige jaren werd ook ernstig gedacht aan de transformatie onzer kanonnen van 8 cM. St., in de hoop daardoor aan de aanschaffing van snelvuurveldkanonnen van 7,5 cM. te kunnen ontkomen (of liever deze aanschaffing te kunnen verschuiven), doch sedert is men bekeerd en als men nu nog de transformatie wil dan is het om andere redenen.

De invoering van *veldmitrailleurs* kan nog verscheidene jaren worden verschoven, doch zij is niet meer tegen te houden; het buitenland dringt ze ons op ¹⁾, evenals die der veldhouwitsers, die 10 jaar lang op het verlanglijstje van enkele onzer artilleristen hebben gestaan en — nu Duitschland den doorslag heeft gegeven — wel spoedig hun weg zullen vinden naar onze Staatsbegrooting.

Waar A. blijkt geeft met ons Legerbestuur in intieme betrekking te staan, — getuige het publiceeren van gegevens, die tot dien tijd voor troepenofficieren ontoegankelijk waren —, is de Seitenhieb naar dat Legerbestuur in zake de nummering onzer patronen, mijns inziens niet te rechtvaardigen.

In Hoofdstuk VI van den Instructie-Inventaris staan ook nog verschillende niet meer gebruikt wordende vuurwapenen, omdat zij nu eenmaal nog niet opgeruimd zijn; toch heeft ons Legerbestuur er blijkbaar groote waarde aan gehecht ten spoedigste in het bezit te geraken van een voldoende aantal geweren en karabijnen M. '95 *voor ons geheele leger*.

Dat er 13 nummers van patronen in onzen Instructie-Inventaris staan, moge in vredestijd ongerief opleveren voor de weinigen van wie de juiste kennis dezer nummers gevergd wordt — het mag niet tot argument dienen tegen een poging, om tot éénheid van munitie *op het slagveld* te geraken ²⁾.

Het zij nog eens met nadruk gezegd, dat wij nimmer hebben voorgesteld de 500 mitrailleurs van 11 mM., die nog zeer bruikbaar zijn, terstond door evenveel automatische mitrailleurs van 6,5 mM. te vervangen. Onze wenschen waren bescheidener.

Met 50 automatische mitrailleurs van 6,5 mM. kan — zolang de evengenoemde 500 nog bruikbaar zijn — in de behoeften van het veldleger hier te lande worden voorzien. Begiftigt men dan elk regiment infanterie en cavalerie met een sectie van 3 veldmitrailleurs, — en rekent men dat 2 mitrailleurs aan schietproeven en instructie worden opgeofferd —, dan blijven er nog vier sectiën van 3 veldmitrailleurs over, als infanterie-

¹⁾ Zie de hiervoren genoemde December-aflevering der *Revue militaire suisse*.

²⁾ Die eenheid zou bevorderd worden, wanneer ook onze revolvers — in niet al te ver verschiet — vervangen werden door automatische pistolen, ingericht voor het gebruik der scherpe patroon N° 1.

geschut in bijzondere omstandigheden (vergelijk bladz. 67 van dezen jaargang onder *a*). Het volgende zij nog aan A herinnerd!

Op bladz. 68 van dezen jaargang heb ik de meening uitgesproken, dat men met den mitrailleur M. '90, bij onze vestingartillerie voorloopig kon volstaan. Op bladz. 69 heb ik aangestipt hoe men in de (zij het ook verre) toekomst zou kunnen geraken tot éénheid in onze mitrailleurs en tot eenheid in de scherpe patronen. Mijne bedoeling was de volgende bepalingen uit te lokken:

1. De mitrailleurs M. '83 worden niet meer aangeschaft.
2. De aanmaak van veldaffuiten tot mitrailleurs M. '90 wordt onmiddellijk gestaakt.
3. De aanmaak van mitrailleurs M. '90 wordt gestaakt, zoodra het volgens de *tegenwoordige* armeeringsstaten vereischte aantal is verkregen.
4. De aanmaak van scherpe patronen N° 3 wordt tijdig gematigd, om te voorkomen dat van deze soort millioenen in de magazijnen komen, waarmede men later verlegen zit.

Mijn stem was die van een roepende in de woestijn.

Sedert is officieel besloten tot een ingrijpende transformatie van onze mitrailleurs M. '90 en is daardoor — althans wanneer het tot invoering van mitrailleurs van 6,5 mM. bij het veldleger komt — het streven naar éénheid van kaliber voor onafzienbaren tijd prijsgegeven.

Intusschen is die eenheid, hoe zeer gewenscht, niet bepaald *noodzakelijk*, wanneer de mitrailleur M. '90 alleen voor de vestingartillerie blijft bestemd.

Wanneer ik zooeven sprak van ingrijpende transformatie van den mitrailleur M. '90, had ik het oog op de vervanging van verschillende bronzen deelen door stalen dito's — geen halve maatregel! De SKODA-mitrailleur is geheel van staal vervaardigd en bezit dus van huis uit de gunstige condities, die men thans aan den mitrailleur M. '90 met veel kosten gaat verzekeren.

A. stelt de vraag ¹⁾ of de SKODA-mitrailleur na een zeer groot aantal schoten nog wel onberispelijk zal werken?

Waar de 8 mM. SKODA-mitrailleur 40,000 schoten zonder nadeel heeft uitgehouden (zie de Ausdauerversuche, beschreven in de Mittheilungen

¹⁾ Woordelijk luidt de vraag: „Hebben bij de veel omvattende functie van „enkele der slotdeelen niet kleine, bij het gebruik ontstane gebreken, alras een „tijdelijk onbruikbaar worden van het mechanisme tengevolge?” Antwoord: Neen; evenmin als *de veelomvattende functie* van den cylinder in den mitrailleur M. '90 alras een tijdelijk onbruikbaar worden van het mechanisme tengevolge heeft. De omstandigheid, dat alle slotdeelen in den SKODA-mitrailleur van staal zijn en zij automatisch rijkelijk onder de olie worden gehouden, voorkomt sterke slijtage. Het exerceeren met een *automaat* (ik bedoel niet het manoeuvreeren, doch het beoefenen der lading en afvuring) kan tot een minimum beperkt worden (Het snelvuur kan met exercitiepatronen niet beoefend worden, wel het langzaam vuur. Het vullen van het patronenmagazijn kan afzonderlijk, buiten het vuurwapen, beoefend worden).

über Gegenstände des Artillerie- und Geniewesens 1893, bladz. 882—892), ben ik voor proeven in deze richting niet bevreesd.

Een andere vraag zag ik gaarne in geruststellenden zin beantwoord. Is bij onzen mitrailleur M. '90, wanneer daaruit een langdurig snelvuur met *scherpe patronen N° 3* wordt gegeven, geen voor de schietuitkomsten nadeelige loopverhitting te vreezen? Deze vraag stel ik naar aanleiding van de zinsnede, voorkomende op bladz. 323 van dezen jaargang: „Waarom geen scherpe patronen N° 3 (met rookzwak buskruit), die toch juist voor den mitrailleur M. '90 bestemd zijn, gebezigd werden, is ons niet bekend”.

In de op een na laatste alinea van A.'s opstel (bladz. 326) wordt nog een middel aan de hand gedaan om het gewicht van den mitrailleur M. 1890/1900 aanzienlijk te verminderen; ik betwijfel of A., zelfs na toepassing van dat middel, zijn naam durft zetten onder een besluit tot invoering van den getransformeerden GARDNER-mitrailleur, als infanteriegeschut en cavaleriegeschut.

Is een lichte *veld*mitrailleur, ook voor ons, een eisch des tijds, — en dit is mijne artilleristische overtuiging —, dan zal dat nieuwe wapen zich baanbreken, ondanks alle remmiddelen. De toekomst zal leeren of ik goed deed, door daarvoor aan te bevelen den automatische mitrailleur van 6,5 mM., systeem-SKODA.

's-GRAVENHAGE, Mei 1900.

F. DELL.

Wenschen voor onze Cavalerie.

Het wapen der cavalerie is in den laatsten tijd zoo veelvuldig besproken geworden, dat men alleen reeds uit die omstandigheid kan opmaken, dat er iets aan moet haperen.

Dit volkomen beamende, willen wij trachten in billijkheid na te gaan, welke bestaande toestanden volgens de eischen des tijds verandering zouden behoeven.

Wij zullen hieronder de vraag stellen of de opleiding onzer ruitery niet meer is die van bereden infanterie dan van cavalerie. Wij willen beginnen met het element, dat voor beiden noodig is, nl. met de manschappen.

Ongeveer 25 jaar geleden bestond het wapen, om zoo te zeggen, uitsluitend uit vrijwilligers.

Thans zijn in het leger bijna geen vrijwilligers meer te vinden.

De reden ligt voor de hand.

Toenmaals toch was het leger voor de volksklasse, vooral van het platte land, een zeer gezochte leerschool. Sinds de Staat het echter noodzakelijk heeft gevonden overal scholen te doen oprichten, waardoor bijna elk individu zich eenige ontwikkeling heeft eigen kunnen maken, is de lust tot vrijwillige dienstneming zeer verminderd.

Daarbij komt nog, dat de toekomst van den man niet verzekerd is.

En van verreweg het grootste gedeelte van hetgeen zich nu daartoe aanmeldt, achten wij het gehalte niet van dien aard, om de vrijwillige dienstneming in de hand te werken.

Gedurende de tien jaren, dat door mij een veldeskadron werd gecommandeerd, heb ik de vrijwilligers leeren onderscheiden als behorend tot drie categorieën:

1°. Zij, die in de burgermaatschappij voldoende ontwikkeld zijn om eenig vak te leeren, daarbij van goed gedrag zijn en dus uit liefhebberij in dienst komen.

Hun getal is echter op verre na niet voldoende om daaruit te kunnen recruteeren: het kader, de oppassers, de maréchaussée, het eskadron ordonnansen, de remonteberijders, de werklieden, de geëmployeerden, enz.

2°. Zij, die voldoende ontwikkeld zijn, doch wegens hun gedrag minder goed in de burgermaatschappij terechtkomen.

Dergelijke lui, mits dienende onder een strengen en rechtvaardigen chef, zijn somtijds bruikbare elementen; doch zoodra zij zich uit het oog hunner superieuren verwijderd hebben, komt hun aard gewoonlijk boven.

Zij zijn dus niet betrouwbaar; bovendien oefenen zij zeer dikwijls een slechten invloed op hun jongere kameraden uit.

3°. Zij, die hetzij uit luiheid, hetzij door mindere ontwikkeling in de burgermaatschappij zonder betrekking waren; overigens een goed gedrag hebbende.

Van dergelijke individuën, — het grootste deel onzer vrijwilligers — maakt men in den dienst ook niets.

De ideaal toestand van elke cavalerie moet zijn, dat van ieder man een goed patrouilleur worde gemaakt.

En nu valt uit het vóórgaande gemakkelijk af te leiden, dat er onder onze vrijwilligers al zeer weinig stof te vinden is om wezenlijk goede patrouilleurs te vormen.

De miliciens blijven geheel buiten beschouwing. Zij zijn te kort onder de wapenen om zelfs maar de hoogst elementaire opleiding in die richting te kunnen verkrijgen.

Er moet dus getracht worden op andere wijze in de recruiteering der cavalerie te voorzien en dit is slechts mogelijk door de invoering van een driejarigen actieven diensttijd der militie bij dit wapen.

Hiernaast zal een klein aantal vrijwilligers moeten aanwezig zijn, waaromtrent hieronder nog een enkel woord zal worden in het midden gebracht.

Alvorens over de recruiteering uit te weiden, wenschen wij thans na te gaan, of men bij ons nog wel cavalerie verlangt, dan wel dit wapen in bereden infanterie wil veranderen.

Wij zijn, volgens onze bescheiden meening, geheel op weg om bereden infanterie te worden.

Zeker is de cavalerie door de invoering van een uitmuntende karabijn onafhankelijker van de infanterie geworden en kan zij zelfs voor korten tijd de taak van dat wapen overnemen; hetgeen van elke ruiterij mag worden geëischt. Maar daar moet het ook bij blijven.

Bij ons heeft echter de invoering van dat vuurwapen gemaakt, dat het vuurgevecht als het ware hoofdzaak is geworden. Cavalerie nu, die haar kracht zoekt in voortdurend afzitten, verliest haar eigenschappen als ruiterswapen en is niets meer dan bereden infanterie.

Ligt het in de bedoeling, dat van ons wapen bereden infanterie moet gemaakt worden, dan rijdt onze huzaar daarvoor wel voldoende, doch is het niet gewettigd slechts zes maal per maand te doen schieten. Per week kan alsdan nog gerust ééne exercitie te paard en ééne velddienstoefening vervallen om in plaats daarvan te laten schieten, opdat de man zijn vuurwapen uitmuntend leere gebruiken. Er moeten dan echter ook nog andere, bizondere oefeningen plaats hebben.

Wenscht men onze huzaren evenwel als cavalerie te blijven gebruiken, dan behoeft niet meer dan éénmaal per week te worden geschoten. Met dat beperkt aantal oefeningsdagen per jaar kan de man nog wel een voldoende schutter worden. De tijd, welke daaraan meer besteed

wordt, komt ten koste van de overige oefeningen, die veel meer noodig zijn, zal hij een bruikbaar cavalerist worden.

Hoofdzakelijk toch moet hij beter leeren rijden, daar — en hierop wijzen wij met den meesten nadruk — onze huzaren als ruiters, in vergelijking met die van andere natiën, verre beneden het middelmatige zijn.

Waaraan is zulks toe te schrijven?

Hieraan, dat menschen en paarden niet voldoende afgericht zijn, wanneer zij in de veldeskadrans overgaan.

Men versta ons echter goed.

Dat die africhting niet voldoende is, ligt niet aan onze kameraden, die daartoe geroepen zijn. Het ligt verre van ons op hen een blaam te werpen. Integendeel; meermalen verbaasden wij er ons over hoe zij met de geringe, hun ten dienste staande, middelen in een zeer korten tijd nog zooveel wisten te verkrijgen. Maar om tegemoet te komen aan het incompleet aan vrijwilligers, worden zoowel de recruten als de miliciens zoo snel mogelijk afgericht, ten einde zoo spoedig doenlijk aan de veldeskadrans te kunnen worden afgeleverd. Door hun geringe bedrevenheid veroorzaken zij echter bij de oefeningen van die eskadrans niets dan wanorde, terwijl er natuurlijk geen sprake van kan zijn, dat bij hen de grondsteen zou kunnen gelegd worden voor remonteberijder. En wie kan paarden africhten met menschen, die geen begrip van rijden hebben?

Bij gebrek aan beter moet voorts uit diezelfde menschen het kader worden aangevuld. Overbodig te zeggen, dat daaraan dan dikwijls ook zeer veel ontbreekt.

Hoe geheel anders zoude daarentegen de toestand worden, indien onze cavalerie grootendeels bestond uit militie met driejarigen eerste-oefeningstijd.

Terecht zal men kunnen opmerken, dat onder hen ook minder ontwikkelde personen zullen voorkomen. Zeker, maar door den persoonlijk dienstplicht zal het bij uitzondering zijn, vooral indien de miliciens aan eene strenge keuring worden onderworpen. Van den zwakken lichaamsbouw toch, welke dikwijls onder onze vrijwilligers wordt aangetroffen, hebben wij maar gezwegen en het is opmerkelijk, dat veelal juist zij de minst intellectueel ontwikkelden zijn, waarvan de lichamelijke ontwikkeling veel te wenschen overlaat.

Wij zouden dan verlangen, dat het eerste oefeningsjaar geheel gebruikt werd voor de africhting, opdat de man in de gesloten rijbaan vooral goed zou leeren rijden. Dan kan ook geëischt worden, dat hij zijn paard met slechts één hand besture om met de andere zijn blank wapen te kunnen hanteeren. Wellicht zullen er alsdan chefs gevonden worden, die het aan zullen durven ook de Nederlandsche cavalerie met een lans te bewapenen. Het minder goed, ja gebrekkig rijden, zal zeker tot nu toe de invoering van dit wapen hebben belet, waarmede de ruiterij onzer naburen, hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk gewapend is.

In een dringende behoefte zoude daardoor zijn voorzien, te meer daar de sabel onzer huzaren een vrij onschuldig wapen is, vooral wanneer het gebruikt wordt tegen den van alle kanten met lederwerk behangen infanterist.

De officieren zullen echter wel steeds alleen de sabel als blank wapen moeten hebben. Het is juist hierom, dat wij het — het zij in 't voorbij gaan gezegd — zouden betreuren indien het denkbeeld meer en meer ingang vond, dat een oplossing van een geschil tusschen officieren met de sabel is buitengesloten. Het gevolg hiervan zoude zijn, dat kameraden met een wrok bleven rondloopen, waardoor de korpsgeest er voorzeker niet op zoude vooruitgaan.

Doch keeren wij tot de opleiding der miliciens terug. Na een jaar onder de wapenen te zijn geweest, worden zij nu als bruikbare ruiters in de veldeskadrons ingelijfd. Gedurende het tweejarig verblijf daarbij kan de eskadronscommandant, mits hij zelf te paard kome en zelf zijn eskadron instrueere, dit als een gesloten geheel tot den hoogst bereikbaren graad van oefening opvoeren, terwijl, ook wat de opleiding van de manschappen tot patrouilleurs betreft, de resultaten aan billijke verwachtingen zullen voldoen.

Het meerendeel van het kader zoude uit de miliciens moeten gevormd worden.

Naast de militie zoude toch een klein gedeelte der noodige manschappen door middel van vrijwillige dienstneming moeten worden gerecruteerd, voorloopig voor vier jaar. Men zoude echter de eischen voor het aannemen der zich aanmeldende vrijwilligers niet te licht moeten stellen.

Uit hen zoude vooreerst de kern van het kader moeten gevormd worden en wel voornamelijk dat gedeelte, hetwelk later als instructeurs moet optreden; voorts de trompetters, werklieden en remontebedrijvers. Zij, die voor dit laatste, na een verblijf van één jaar in het veldeskadron, geschiktheid toonen, zouden dan voor één jaar aan de Rijsschool kunnen gedetacheerd worden, ten einde voor dien werkkring te worden opgeleid. Verplichtend moet alsdan gesteld worden, dat zij zich nog twee jaar vrijwillig verbinden.

Wat de kleeding en uitrusting betreft, zij men indachtig dat deze een goed soldaat verre van onverschillig zijn en dat, meer bepaald wat het militair uiterlijk betreft, bij de keuze der uniformen op deze omstandigheid beslist moet worden gelet.

Daarom ontneme men der cavalerie de sabeltasch en rijlaarzen niet; schaffe daarentegen het leelijke dragonder-buis af. De ruiter met attila gekleed is netter, doch ook zal de afschaffing van het buis tot bezuiniging leiden, daar nu de man, van ieder kleedingstuk minstens één nieuw exemplaar moet ontvangen. Bij zijn in dienst treden toch kan hij volstaan met een nieuwe attila voor inspectiën en groote tenue; een gedragen attila om dagelijksch uit te gaan en een gedragen attila

voor diensten te paard. De corvée- en kazernediensten kunnen daarbij uitsluitend in den stalkiel gedaan worden.

Het verkrijgbaar stellen, tegen vrijwillige storting, van de attila in fijn laken, welke buiten dienst zoude mogen gedragen worden, kan niet anders dan den lust in den dienst vermeerderen.

Ook de getalsterkte van het eskadron moet worden verhoogd. Niet alleen hebben wij slechts drie regimenten (België heeft er bijv. acht, evenals bij ons vijf veldeskadrons tellende), doch onze eskadrons zijn daarenboven veel zwakker aan paarden, dan die onzer naburen (Het Belgisch eskadron telt bijv. in vreedestijd 120, in oorlogstijd 150 paarden).

Elk eskadron behoorde in vijf pelotons te zijn ingedeeld. De richting naar het midden zoude daardoor mogelijk worden, terwijl een snellere opmarsch tot de formatie in linie naar beide zijden kon ingevoerd worden.

De pelotons 14 rot sterk makende, elk met een opsluitend onder-officier, zoo zoude men op \pm 150 paarden komen, d. i. de normale oorlogssterkte der eskadrons van onze naburen.

Met vier actief dienende luitenants zoude kunnen worden volstaan, daar de reserve-luitenants voor het 5^e peloton beschikbaar zouden zijn.

Wij achten nl. eene vermeerdering van het aantal luitenants niet gewenscht, zoowel met het oog op de kosten, als met het oog op de promotie.

Aan het einde onzer beschouwingen gekomen, verwijzen wij naar den oorlog in Zuid-Afrika.

De bereden infanterie heeft hoegenaamd de taak der cavalerie niet kunnen overnemen, terwijl de ruitery — daar waar zij goed gebruikt werd — als altijd haar rol op schitterende wijze heeft vervuld. De lansruiter bracht overal een panischen schrik teweeg.

Daarom geen bereden infanterie; men late onze huzaren cavaleristen blijven.

De Volksvertegenwoordiging moet echter met onze Regeering willen samenwerken om ons Vaderland een goede cavalerie te geven.

Minstens mag van Haar worden verwacht, dat zij de plannen der Regeering om onze ruitery uit haar verval op te heffen, niet tegenwerkt.

Slechts door een driejarigen verplichten actieven dienstdienst kan onze cavalerie worden wat zij wezen moet.

Wij hopen, dat zij, die geroepen zijn om de belangen van den Staat te behartigen, dit zullen inzien.

Thans toch is, noch aan gehalte, noch aan bedrevenheid, noch aan getalsterkte, noch aan bewapening een Nederlandsch eskadron opgewassen tegen eenig eskadron onzer naburen.

Te betreuren is het zeker, dat wij slechts drie regimenten cavalerie bezitten, doch de middelen kunnen gevonden worden om die kleine cavalerie-macht althans tot uitgelezen ruitery te vormen.

G. RÖMER,

Ritm. Comm. 1^e Eskⁿ. 3^e Reg^l. Huzⁿ.

Een en ander over de opleiding van gymnastiek- onderwijzers ten dienste van het Leger.

Mijne beschouwingen in de Februari-aflevering van 1900 van dit Tijdschrift hebben meer de aandacht getrokken, dan ik had mogen verwachten. Niet alleen ontving ik van hooggeplaatste autoriteiten be- wijzen van instemming, ook van de zijde mijner collega's bleek mij, dat velen mijne zienswijze deelden.

Doch daarbij werden de opmerkingen gemaakt, dat ik den voorge- stelden maatregel niet voldoende had gemotiveerd en tevens, dat in het buitenland geen precedenter van dien aard te vinden waren.

In deze woorden vind ik aanleiding nog eens op het onderwerp terug te komen en bovendien eenige feiten ter algemeene kennis te brengen.

Uit eene, sinds enkele jaren opgemaakte statistiek is me gebleken, dat gemiddeld slechts 30% van de jongelingen, die bij het Instructie- Bataillon in dienst treden, vooraf geregeld gymnastiekonderwijs hebben genoten; nemen we nu aan, dat deze bevoorrechten door dat onderwijs zich voldoende fysiek hebben ontwikkeld, om den, in den dienst ge- eischten, lichamelijken arbeid te verrichten, dan nóg blijft er een veel grooter deel over, dat door zijne opleiding *in* het leger die geschikt- heid nog moet verkrijgen.

Dit omtrent jongens van 15½—17 jaar, dus op een leeftijd, zeer geschikt om het ontbrekende door goed geleid gymnastiekonderwijs alsnog aan te vullen, jongens, die zeer streng gekeurd en voor het meerendeel uit eigen vrijen wil soldaat worden.

Hoe heel anders luiden die cijfers, als men eene statistiek gaat maken van de miliciens, die op 20-jarigen leeftijd verplicht zijn voor eenige maanden in het leger te dienen. Hun voorafgaand leven werd doorge- bracht op kantoren, of wel onder den invloed van eenzijdigen fabrieks- arbeid, vaak ook in minder gunstige lichaamshoudingen, gelijk dit duidelijk is waar te nemen bij schoenmakers, kleermakers en schippers.

Waar we bij dezen zien een benijdenswaardigen gezondheidstoestand gepaard met geringe geestelijke ontwikkeling, bij anderen tengeren lichaamsbouw, eenzijdige ontwikkeling met meerder intellect, vinden we toch zelden een voldoende percentage, dat bij zijn in dienst treden beschouwd kan worden als behoorlijk toegerust met fysieke en geeste- lijke eigenschappen beide.

Na weken en maanden van taai geduld, ijver en volharding worden

van allen wel soldaten gemaakt, maar toch moeten de resultaten, bij het meerendeel bereikt, onvoldoende genoemd worden.

Bij het Instructie-Bataillon verkeerden wij in de gunstige omstandigheden minder met onontwikkelde jongelui te doen te hebben, ten wier behoefte we ook voor het gymnastiekonderwijs over goede krachten beschikken.

Bij de korpsen is de toestand geheel anders. Daar heeft men voor de miliciens geen voldoende aantal goed geoefende onderwijzers. Slechts een deel krijgt onderwijs van kader, dat wel eens een cursus in de gymnastiek volgde, maar daarom volstrekt nog niet voor die taak berekend geacht kan worden.

De resultaten zouden veel beter kunnen zijn en zeer zeker tot eene voldoende hoogte kunnen opgevoerd worden, indien wij onzen blik niet behoefden te beperken tot hetgeen ons werd toegevoerd, doch ook de aandacht schonken aan 't geen buiten het leger geschiedt en nog zou kunnen geschieden ter voorbereiding van hen, die op een gegeven oogenblik voor korten tijd met de uniform worden getooid en dan plotseling soldaat heeten.

Daarop vooral moet het oog gevestigd blijven, nu de dienstdienst zoo kort wordt genomen, dat de volledige fysieke vorming onmogelijk in het leger kan geschieden.

Verreweg de meesten blijven langer dan 8 maanden bij het I.-B. alvorens naar de Regimenten te vertrekken en kunnen dan, ondanks de veelvuldige beoefening der gymnastiek op de hindernisbaan nog niet aan betrekkelijk geringe eischen voldoen; hoe wil men dit dan bij de korpsen verkrijgen, waar een groot deel van den tijd besteed moet worden aan andere diensten zoo als schieten, wachtdienst, corveeën, pionieren, etc?

Om het beoogde doel te bereiken, m. a. w. den milicien op het einde van zijn dienstdienst geschikt te achten als veldsoldaat, staan ons, mijns inziens slechts twee middelen ten dienste, nl. den dienstdienst te verlengen, zooals naburige landen dit voorschrijven, of wel te zorgen, dat de menschen vooraf beter lichamelijk ontwikkeld worden.

Langeren dienstdienst zou ik in deze tijden, nu algemeen gestreefd wordt naar verkorting en het m.i. waarschijnlijk is, dat in de naaste toekomst aan dien drang geen weerstand kan geboden worden, niet gaarne voorstellen.

Nog meerdere financieele offers vragen van hen, die zich den naam van anti-militaristen geven of het legerbelang niet willen bevorderen, omdat het zooveel kost, zou blijken vergeefsche moeite te zijn.

Het tweede middel zal dan ook doeltreffender zijn en moet een ieder toelachen, die de verdediging van zijn Vaderland, ondanks niet-steekhoudende theorieën, mogelijk en noodzakelijk acht, zoodat velen met me zullen instemmen, wanneer ik aanbeveel korteren dienstdienst met voldoende voorbereiding door lichaamsoefeningen.

Deze voorbereiding kan onmogelijk in het leger plaats hebben, daartoe

is de tijd te kort; wij moeten deze maanden geheel kunnen besteden aan zuiver militaire opleidingsvakken.

Reeds jaren tevoren werd ditzelfde denkbeeld geopenbaard in het verslag inzake de gymnastiek van den toenmaligen kapitein Baron VAN VOORST TOT VOORST, die o.a. schreef:

„Ter verdediging van het gemeenschappelijk bezit, van de bestaande vrije instellingen, zijn krachtige mannen noodig, aan wie met vertrouwen de wapenen in handen gegeven kunnen worden, die reeds *buiten* het leger hun lichaam ontwikkeld, hun spieren gestaald, zich ter inspanning gehard hebben en door lenigheid in de bewegingen zich hebben voorbereid om *in* het leger meer weerstand te kunnen bieden aan vermoeyenissen, waaraan zij zich dan zullen moeten onderwerpen.”

Wanneer ik dan ook, met voorbijgaan van alle persoonlijke consideratiën, opnieuw bepleit, hetgeen ik in mijn artikel voorstelde — in Juli '99 geschreven, toen er nog geen vaste plannen omtrent eene militaire gymnastiekschool bekend waren —, dan doe ik dit in de vaste overtuiging, dat daarmee een legerbelang van de grootste beteekenis zal gebaat zijn en wijs ik tevens op een gebiedenden plicht, ons uit zucht tot zelfbehoud — uitsluitend in moreelen zin op te vatten — opgelegd.

Aan de logica der feiten kunnen wij ons niet onttrekken. Wij moeten, om zonder verhooging van het oorlogsbudget ons leger op de door de Regeering gewenschte sterkte te kunnen brengen, tot korteren diensttijd besluiten, doch dit zal een maatregel zijn, die ons de schandelijkste gevolgen kan brengen, indien we niet zorgen, dat de manschappen, die in dienst komen, van hooger fysiek gehalte zijn.

Het zou echter zeer verkeerd zijn de lichamelijke vorming bij de inlijving als eene afgedane zaak te beschouwen; integendeel de taak van den militairen gymnastiekonderwijzer blijft, ondanks die voorbereiding, even belangrijk, ja zij wordt zelfs belangrijker, nu het leger moet voortbouwen op het begin, door de school gemaakt, en de kiem moet leggen, voor hetgeen wij van harte wenschen, nl. dat de gymnastiek in Nederland volkszaak zal worden.

Meer dan ooit dringt zich o. a. de eisch op den voorgrond, dat op onze inrichtingen van militair onderwijs de meeste zorg wordt besteed aan de gymnastiek en ook daar eene opleiding tot leider bij de gymnastische oefeningen in het leven worde geroepen, waarvoor de beste krachten moeten worden gebruikt. Het feit, dat jonge officieren verlegen staan met de gymnastische opleiding der recruten, mag niet meer geconstateerd kunnen worden.

Wees ik in mijn vorig artikel alreeds op hetgeen in de Rotterdamsche en Zuid-Hollandsche Gymnastiekonderwijzers-vereenigingen als motie was aangenomen, nu kan nog daarenboven vermeld worden, dat ook de Vereeniging van Gymnastiekonderwijzers in Nederland in hare jongste vergadering heeft uitgesproken tot dit volksbelang te willen medewerken.

Waar corporaties als de bovenstaande van plan zijn het hunne te doen in het belang van 'slands weerbaarheid, mogen wij geenszins een

ongemotiveerd isolement innemen; daar dienen wij mee te gaan om de tot nog toe onvoldoend gebleken resultaten te verbeteren; resultaten, die hun oorzaak vinden in de feiten, dat: 1° genoegzame voorbereiding buiten het leger ontbreekt, 2° 20-jarige menschen in een korten oefeningstijd als de onze moeilijk voldoende zijn te ontwikkelen, 3° de oefenstof en methode te wenschen overlaten, doordien ze geen aansluiting vormen met de schoolgymnastiek, en 4° een groot gebrek aan kader bestaat, dat de lichaamsoefeningen kan onderwijzen en leiden.

Het is wel eene schrale troost, doch in elk geval eene troost, te weten, dat het in de legers der grootste militaire mogendheden hiermee niet beter gesteld is dan bij ons; met name de Engelsche, Oostenrijksche en Duitsche legers.

In het laatstgenoemde zijn de bezwaren van minder beteekenis, omdat de gymnastiek daar in de scholen en vereenigingen eene zeer groote uitgebreidheid heeft verkregen en men onder de recruten altijd een voldoende aantal geschikte menschen kan vinden om als voortrainers op te treden. Het tekort aan leerkrachten is in die landen echter op dezelfde gronden verklaarbaar — men leidt te weinig onderwijzers op.

En nu ten slotte nog eenige feiten tot staving van mijne beweringen, inzake de opleiding der gymnastiek-onderwijzers in het leger.

Aan de K. und K. Militärische Fecht- und Turnlehrersanstalt in Oostenrijk duurt zoowel voor officieren als onderofficieren de cursus één jaar.

Het practisch onderricht omvat: schermen, gymnastiek, gymnastisch spel, brandweer, zwemmen, schaatsenrijden, wielrijden, roeiën, dansen, schijfschieten en zingen.

Het theoretisch gedeelte vormt: anatomie, physiologie, paedagogiek, theorie der gymnastiek, Duitsche grammatica, rekenkunde en zwemmen.

Evenzoo worden aan de Militär-Turnanstalt te Berlijn cursussen van 5 maanden gehouden, waaraan ruim 100 officieren en onderofficieren deelnemen; ook hier worden, behalve gymnastiek en schermen, de theoretische grondslagen van het vak behandeld, zooals: doel, methodiek, systematiek, geschiedenis, anatomie en gezondheidsleer.

Hoewel we de hoogte, waarop het onderwijs aan die inrichtingen staat, volstrekt niet als maatstaf kunnen nemen voor den toestand bij den troep, toont toch de breede opzet der programma's ten duidelijkste, dat alles daar geregeld is in verband met langen dienstdtijd en dus ook, dat *wij* daar niet in de leer kunnen gaan.

Van den toestand in Frankrijk behoeven we voor ons doel ook geen heil te verwachten.

Het zaad, door den Spaanschen gymnastikleeraar AMOROS — in Frankrijk in het leger opgenomen en tot kolonel bevorderd — uitgestrooid, was tusschen de jaren 1850 en '70 geheel verstikt en slechts in naam werd nog de gymnastiek beoefend. Na '70 werd de zaak opnieuw krachtig ter hand genomen, doch het gebrek aan degelijke leiding en de neiging der Franschen om door veel uiterlijk vertoon het gemis aan degelijkheid te bedekken, zijn oorzaak, dat de gymnastiek

daar nog meer in windselen ligt dan bij ons. De afkeurende critiek van den bekenden physioloog Dr. LAGRANGE tegen de gymnastiek gericht, vindt dan ook zijn oorsprong in de erbarmelijke wijze, waarop door de leerlingen van de school te Joinville-le-Pont de gymnastiek wordt toegepast. Het krachtig streven van de „Union des Sociétés de Gymnastique de France” kan hierin, alhoewel vooral geleid door Elzassers, die met de Duitsche gymnastiek vrij goed bekend zijn, niet in korten tijd de noodige verbetering aanbrengen.

Voor ons is het van meer belang daar te gaan kijken, waar korte cursussen worden gegeven, die in betrekkelijk geringen tijd een groot aantal onderwijzers geschikt maken om vruchtbaar werkzaam te zijn. Het geheele jaar door, korte cursussen, toegankelijk voor velen, — natuurlijk in verband met militaire belangen —, waarin *veel* instructie wordt gegeven, om de daaraan verbonden moeilijkheden te leeren overwinnen, en den blik verruimen op het gebied der lichaamsoefeningen in het algemeen, ziedaar wat wij noodig hebben.

Daarenboven dienen we van militaire zijde te blijven aandringen op algemeene voorbereiding, zoowel in de steden als op 't platte land, zonder te vervallen in de vaak beproefde, doch steeds verworpen school bataljons.

Dàn zal de nieuwe gymnastiekschool een kolossalen invloed oefenen op de kern van het volk, wanneer met kracht aan de verwezenlijking van dien toestand worde gewerkt.

Het zal een reuzentaak zijn, die volbracht moet worden. Daarbij komt het op kennis, tact en ervaring aan en toen ik dan ook meende te moeten aanraden gerust te kunnen zoeken onder de burgerautoriteiten — de redenen waarom heb ik daar reeds uiteengezet — was dit geen nieuw idee, maar kon ik wel degelijk precedenten aanwijzen.

Bij gesprekken met Duitsche autoriteiten op het gebied der gymnastiek waagde ik de vraag, of het elders alreeds was voorgekomen, dat burgerleeraren in dit vak aan het leger diensten hadden bewezen. De ontvangen antwoorden hebben mij verrast.

In Duitschland, Denemarken, Engeland, Finland, Italië, Oostenrijk, Rumenië, Rusland en Spanje is van burgerleeraren voor de opleiding van gymnastiekonderwijzers voor het leger gebruik gemaakt.

In Kiel gaf verleden jaar een burgerleeraar cursussen aan officieren en onderofficieren van de K. u. K. Marine. In Oostenrijk werd een burger belast met het instellen van een onderzoek naar de middelen om aansluiting te brengen tusschen de gymnastiek buiten en in het leger.

In Italië heeft men de geheele opleiding aan een Zwitser (OBERMANN) toevertrouwd en in Rusland belastte men den Duitscher R. SCHMIDT met de opleiding van militaire gymnastiekonderwijzers en de algemeene inspectie van dat onderwijs in het geheele leger.

In „die deutsche Turnzeitung” werd dezer dagen het volgende bericht vermeld:

„Einen groszen Erfolg hat das deutsche Turnen im stehenden Heere

der Vereingten Staaten, dasz sich überhaupt immer mehr hebt, und dessen Mannschaften, obwohl sie gleichfalls angeworbene Söldner sind, hoch über den englischen Söldnertruppen stehen, zu verzeichnen. In der Pflanzstätte amerikanischer regulärer Offiziere, West-Point, wird seit Jahren durch den Turnlehrer HERMANN KÖHLER, der seine Ausbildung im Turnlehrerseminar in Milwaukee genosz, den angehenden Offizieren trefflicher deutscher Turnunterricht und Turnlehrunterricht erteilt. So kommt es, dasz jeder den neueren Jahrgängen angehörige reguläre Offizier ein tüchtiger Turner und Turnlehrer ist. Mit Lust und Liebe sorgen dann diese Offiziere für den Turnunterricht unter den regulären Truppen nach deutschem System".

Na de gebeurtenissen in '97 zijn onmiddellijk door den Minister van Onderwijs in Griekenland maatregelen genomen om de weerkracht van het Grieksche volk te verhoogen. In de vorige maand hebben ongeveer 8000 leerlingen van openbare scholen in het „Stadium" de vruchten van het gymnastiekonderwijs doen zien. De Minister THEOTOKIS deelde persoonlijk de prijzen uit en de geheele pers dringt op verdubbeling der genomen maatregelen aan. De Regeering heeft het voornemen uit Duitschland of Zwitserland een vakman op te roepen, die als Generaal-Inspecteur van het gymnastiekonderwijs voor het geheele rijk zal optreden.

Zouden wij niet omgekeerd kunnen handelen, nl. afdoende maatregelen nemen, vóór wij slaag hebben gehad?

H. BIERMAN,
1e Luit. Infanterie.

Eene bijdrage voor de Geschiedenis.

Onder bovenstaanden titel werd in de Juni-aflevering van „*De Militaire Spectator*” eene photographische reproductie, met bijschrift gegeven, van een kardoespapier, waarin Engelsch-Indische geweerpatronen Mark II Dum-Dum verpakt waren geweest en dat gevonden was in de Engelsche tirailleurlinie in het gevecht bij Nicholsons-kop (Modderspruit) op 30 October 1899.

Naar aanleiding van deze publicatie ontvingen wij eene nota van rectificatie, afkomstig van het Engelsche Ministerie van Oorlog, van welker inhoud wij, op daartoe gedaan verzoek, volgaarne het ter zake dienende hieronder laten volgen:

„The inference obviously suggested by the publication of the label and by the remarks upon it, is: that expanding bullets are used by the British Army in South-Africa. The name Dum-Dum has become synonymous with a partially coated bullet in many European States, and the Editor of the „*Militaire Spectator*” has fallen into the error of supposing that all bullets which are manufactured at the Dum-Dum Cartridge Factory near Calcutta, must necessarily be expanding bullets.”

„Such however is not the case. Ammunition of many patterns is made at Dum-Dum, and had the Editor been conversant with our clear and simple method of labelling, he would have perceived that the wrapper enclosed cartridges of the pattern known as Mark II, i. e., bullets entirely coated with nickel, and not expansive. No other bullets but these have been or are being used by the British troops in South-Africa, and there are no expanding bullets of the pattern known in Europe as „Dum-Dum” with our forces there, their employment having been expressly forbidden by the Secretary of State for War before the outbreak of hostilities.”

„If this explanation of the error, into which he has no doubt unconsciously fallen, is made known to the Editor of the „*Militaire Spectator*”, he will no doubt take an early opportunity of giving it the same publicity as has been accorded to the unfounded imputation based upon the erroneous assumption that all ammunition made at the Dum-Dum arsenal contains expanding bullets.”

'S GRAVENHAGE, 24 Aug. 1900.

DE REDACTIE
van
De Militaire Spectator.

Gebruik van uitzetbare kogels in den Zuid-Afrikaanschen oorlog.

Geachte Redactie!

Beleefd heb ik de eer Uwe aandacht te vestigen op hetgeen ten aanzien van het boven opgegeven onderwerp door den Officier van Gezondheid der 1ste Klasse, Doktor J. A. ROMEYN, van de Nederlandsche Ambulance op het oorlogstooneel in de Zuid-Afrikaansche Republieken, aan de Redactie van het Militair Geneeskundig Tijdschrift werd bericht, welk schrijven is opgenomen in de 3de Aflevering van genoemd Tijdschrift.

Ik veroorloof mij diensvolgens de vrijheid van de blzn. 166—168 het volgende af te schrijven, overtuigd dat het daar vermelde ook de lezers van Uw Tijdschrift zal interesseeren.

„Toen de troepen van Lord ROBERTS in het laatst van Februari ll. zich meester gemaakt hadden van Generaal CRONJÉ's leger, vonden zij in het Boerenlager patronen voorzien van kogels, bedeed met explosieve of zeer expansieve eigenschappen, en gaf die vondst eerstgenoemden legeraanvoerder aanleiding om daarover met eenig misbaar een rapport uit te brengen, waarin op ongunstige wijze van de Boeren gesproken werd, omdat deze blijkbaar van inhumane, en derhalve in een oorlog tusschen blanken afkeurenswaardige, kogels gebruik maakten.

Het is mij niet bekend, of de geïncrimineerde patronen voor Lee-Metford dan wel voor Mauser geweren waren — Mauser dum-dums kreeg ik pas een dezer dagen (de brief is gedateerd: Smaldeel O. V. S. 23 April 1900) voor het eerst in handen — doch wat ook het geval moge zijn, voor een gewoon mensch moet het onbegrijpelijk schijnen, hoe het mogelijk is, dat men van Engelsche zijde over die vondst heeft durven klagen. De Boeren zouden er niet aan gedacht hebben — dit ligt in het geheel niet in hun aard — om van den gewonen vorm afwijkende kogels, die hier in het algemeen dum-dum's genoemd worden, ten nadeele van hunne vijanden te gebruiken. Zij begonnen er evenwel mede, toen zij telkens en telkens weer grootere hoeveelheden er van buit maakten op hunne vijanden.”

„Tot nog toe zag ik zes, zegge zes, soorten van dum-dum kogels voor Lee-Metford geweer en dus geïmporteerd door de Engelschen:

- 1e. de gewone dum-dum met looden punt (soft nosed);
- 2e. het model N°. IV, de holpunt;

- 3e. de kogel met afgeslepen mantelpunt en vier overlangsche sneden in den mantel (split-bullet);
- 4e. de dum-dum als N°. 1, doch met langere looden punt en vier overlangsche inkepingen in het lood;
- 5e. een kogel als N°. 4 doch zonder inkepingen, evenwel met een kanaaltje vóór in den looden punt, als bij de soft nosed, en dit gevuld met eene wasachtige zelfstandigheid;
- 6e. een kogel met afgeslepen punt, terwijl het voorste gedeelte van het daarbij blootgekomen lood een paar mM. diep is weggenomen en door was vervangen....."

„Daar de Boeren in vreedestijd hun oorlogsgeweer ook gebruiken om op de jacht te gaan, is het waarschijnlijk, dat ook voor het Mauser geweer patronen met expansieve kogels zijn ingevoerd, zoodat een zeker aantal als particulier eigendom hier en daar misschien wel zal kunnen gevonden worden. Mij is evenwel verzekerd, dat door het gouvernement nooit dum-dum patronen zijn gekocht, noch vervaardigd, en ik ben er van overtuigd, dat geen Boer, ook al had hij ze thuis in zijn bezit, hen zoude medenemen om ze in het gevecht te gebruiken als hij in dit opzigt door zijne vijanden niet voorgegaan was. In elk geval kan het aantal Mauser dum-dums in handen der Boeren niet groot zijn, anders had ik er toch veel eerder meerdere exemplaren van moeten gezien hebben. Lee-Metford dum-dums kan men zooveel krijgen als men maar hebben wil....."

„Na een der laatste gevechten bij Brandfort werd mij een burger gebracht met een schot door de zachte deelen van den bovenarm; been was absoluut niet geraakt, de ingangsopening had de gewone grootte, doch de uitgang vertoonde eene gapende huidscheur van ruim driekwart dM. lengte met overeenkomende vernieling van onderliggend weefsel. In dit geval kan men moeielijk aan wat anders denken dan aan een dum-dum."

Bij voorbaat mijn dank voor de opname van deze regelen, waarna ik mij noem:

Uw dienstwillige

DIXI.

De Wetsontwerpen betreffende de samenstelling en vorming onzer levende strijdkrachten.

Onder dagteekening van 29 Juni jl. verschenen de Voorloopige Verslagen betreffende de in het hoofd genoemde wetsontwerpen, voor zooverre deze tot dusverre bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal zijn ingediend (Gedrukte stukken, zitting 1899/1900, 94, No. 11, 95, No. 8 en 180, No. 5.)¹⁾

Velen, met mij, zullen met belangstelling van die bescheiden hebben kennis genomen en met waardeering hebben ontwaard, dat er thans, naar het schijnt, ook van de zijde der Tweede Kamer een ernstig streven bestaat, om de onderwerpelijke, zoo gewichtige aangelegenheid tot eene beslissing te brengen.

Mag men zich hierin terecht verheugen, toch schijnt de vrees gewettigd, dat de drang naar spoed zal kunnen leiden tot eene oppervlakkige behandeling, waardoor de waarborg verloren zou gaan voor eene deugdelijke oplossing van het zoolang reeds aanhangige vraagstuk. Ook de minder grondige bespreking van de zaak in de Voorloopige Verslagen, geeft inderdaad wel eenigen grond voor die vrees; al is het overigens, in verband met de beschikbare gegevens, zeker geen overdreven eisch, dat het Regeeringsantwoord, overeenkomstig het door de Commissie van Rapporteurs gedaan verzoek, nog vóór het einde van het zittingsjaar 1899/1900 wordt ingediend. Geschiedt dit, dan kan wellicht aan de ontwerpen in het nieuwe zittingsjaar vrij spoedig de openbare behandeling ten deel vallen.

In zooverre staan de kansen op het verkrijgen eener beslissing dus niet ongunstig; maar was dit niet reeds meermalen bij de behandeling van vorige wetsontwerpen het geval? Het is dan ook niet onmogelijk, dat ten deze andermaal teleurstelling zal worden ondervonden, ook in aanmerking genomen de ontwerpen van wet van anderen aard, die op afdoening wachten, en waarvan sommige zeker den voorrang zullen verkrijgen.

Hoe dit zij, het staat vast, dat sommige afgevaardigden, die anders weinig of niets voor militaire belangen gevoelen, thans tot ander inzicht zijn gekomen, door — zooals in het Voorloopig Verslag (G. S., 94,

¹⁾ Zoover naar bovengenoemde en daarmede in verband staande gedrukte stukken wordt verwezen, zullen ze enkel aangeduid worden met: G. S. en de nummers.

No. 11) staat aangeteekend — „de ernstige omstandigheden in andere „werelddeelen met de mogelijkheid van een terugslag in Europa zelf”. Zelfs een deel der bepaalde anti-militairisten verklaarden: „met het „oog op de gebeurtenissen van den laatsten tijd, die zulk eene ernstige „waarschuwing bevatten voor kleine Staten en het gevaar voor versto- „ring van het politiek evenwicht doen toenemen, geen vrijheid te vin- „den hun verzet vol te houden”.

Daargelaten dat zich reeds vroeger meer dan eens gebeurtenissen hebben voorgedaan, waarin dergelijke, niet minder ernstige waarschuwing lag opgesloten, zonder dat evengenoemd gewenscht resultaat werd verkregen, verheugen wij ons in dien ommekeer, en passen wij gaarne toe het spreekwoord: „beter laat dan nooit”. Doch wij hopen tevens dat, met het oog op die waarschuwing, *met den meesten ernst* zal worden overwogen of de voorstellen, in de wetsontwerpen vervat, aan de in billijkheid te stellen eischen voldoen, en of door onveranderde aanneming daarvan de militaire waarde en de deugdelijkheid onzer levende strijdkrachten genoegzaam zullen zijn verzekerd en 's Lands weerbaarheid, in verband met de beschikbare middelen, op de beste wijze zal worden gebaat.

Het is toch niet te doen — thans minder dan ooit — om eene oplossing van het vraagstuk der legervorming *quand même*, maar om eene wel overwogen beslissing nopens de wijze, waarop de hoogste belangen van den Staat, waarop 's Lands vrijheid en onafhankelijkheid zullen worden verzekerd. Nu er tientallen van jaren zijn verlopen, sedert de gebrekkige toestand van 's Lands weerbaarheid algemeen erkend is, *zonder dat daartegen afdoende maatregelen werden genomen*, nu integendeel verschillende pogingen om de gevorderde verbeteringen aan te brengen, mislukten of afstuitten op de zucht naar iets anders, iets beters — daar zouden Regeering en Volksvertegenwoordiging stellig niet verantwoord zijn door thans eene regeling tot stand te brengen, waaraan fundamentele fouten kleefden. De Natie heeft het recht thans een hooger eisch te stellen: eene oplossing te verlangen, zeer zeker, maar dan ook eene alleszins deugdelijke, die aan het doel ten volle beantwoordt.

Dat omtrent de meest gewenschte oplossing groot verschil van gevoelen bestaat, is bekend; het blijkt ten overvloede ook uit de in den aanhef genoemde Voorloopige Verslagen. Terwijl er toch meerdere leden zijn, die met het beginsel der Regeeringsvoorstellen instemmen, zijn er anderen, die een kaderleger en een daaruit voortgekomen eerste reserve (landweer) niet noodzakelijk of ongewenscht achten. Zoo zouden sommigen, nevens een kaderleger, eene gewijzigde schutterij verlangen, op den voet als in der tijd door de Ministers REUTHER en SEYFFARDT werd voorgesteld, terwijl weder anderen alleen heil verwachten van een zoo sterk mogelijk volksleger, in den geest van het Zwitsersche stelsel, doch pasklaar gemaakt voor Nederlandsche toestanden. Ook zijn er, die den tijd voor een volksleger nog niet gekomen achten, doch de Regee-

ringsvoorstellen blijkbaar enkel willen aanvaarden als overgangsmaatregel, in afwachting van het volksleger der toekomst.

Zonder vooruit te willen loopen op de Memorie van Beantwoording, mag toch wel als zeker worden aangenomen, dat de Regeering in beginsel het door haar voorgedragen stelsel zal handhaven, en het zal haar, na al hetgeen daarover vroeger is gezegd en geschreven, niet moeilijk vallen aan te toonen, dat voor onze toestanden en met onze volksaard aan een volksleger, in den geest van het Zwitsersche, niet te denken valt, en dat in eerste linie een *goed geoefend* en *goed gedisciplineerd leger* een volstrekt vereischte is en daarnevens in tweede linie, als eerste reserve, eene landweer, uit dat leger voortgekomen.

Zooals in het Voorloopig Verslag (G. S., 94, No. 11) terecht wordt opgemerkt, komt dit door de Regeering voorgestane stelsel, in beginsel overeen met dat van het in 1890 ingediende en in 1891 ten deele behandelde ontwerp. De vraag is echter of de tegenwoordige Regeering voor het leger genoegzaam rekening heeft gehouden met de zoeven genoemde, volstrekt noodige eischen van oefening en discipline, en of niet veeleer bij hare voorstellen het *gehalte* te zeer wordt opgeofferd.

Gelet op het groote belang dezer vraag, stellen wij ons voor haar aan een onderzoek te onderwerpen, terwijl wij daarbij tevens, zonder in bijzonderheden te treden, de aandacht zullen vestigen op enkele andere punten, waarvan bijzondere overweging wenschelijk is te achten.

Oefeningstijd bij de onbereden wapens. In de eerste alinea van § 5 van het Voorloopig Verslag (G. S., 94, No. 11) wordt er op gewezen, dat de oefeningstijd in zijn verkorten vorm de spil is, waarom de geheele voorgestelde regeling draait. Verder leest men hier: „Immers is het „alleen door verkorting van den oefeningstijd mogelijk, zonder aanmerkelijke verhooging van kosten, een zoo veel grooter leger op de been „te houden. Daargelaten of 's Ministers kostenberekening juist is, — „hierop wordt later teruggekomen —, behoort de vraag te worden gesteld of men bij den meer beperkten oefeningsduur gerust kan zijn „omtrent het gehalte van het leger. Tot de proefneming met den „korteren tijd voor eerste-oefening werd besloten, opdat met de resultaten van die proef rekening zou kunnen worden gehouden bij eene „organisatie der landmacht. Het tijdstip is nu gekomen, waarop de „Kamer omtrent de verkregen uitkomsten volledig behoort te worden „ingelicht. Te meer drong men bij den Minister op nauwkeurige voorlichting aan, omdat de militaire getuigenissen omtrent deze belangrijke aangelegenheden — zoover bekend — sterk uiteenloopen”.

Natuurlijk ontbreekt het hierbij niet aan verdere beschouwingen, waarin er o. m. op gewezen wordt, dat men bij de beoordeeling rekening moet houden met de financieele lasten en dat niet het *uiterste* mag worden gevraagd. „De militairen — zoo staat er verder — behooren hiermede rekening te houden en hunne theoretische eischen te matigen met het oog op de omstandigheden. Zij behooren er toe mee

„te werken om, binnen de grenzen, die aan de eischen voor onze defensie *moeten* gesteld worden, derhalve met beperkte middelen, van „het leger te maken wat er van te maken is. De overtuiging, dat deze „Minister in dien geest wil organiseeren, was voor de hierbedoelde „leden de aanleiding om op behandeling dezer wetsontwerpen met „dezen Minister krachtig aan te dringen”.

Hoewel in art. 122 der Militiewet voor de onbereden wapens een eerste-oefeningstijd van *twaaif maanden* gehandhaafd blijft, is toch voor de samenstelling der landmacht gerekend op een duur van gemiddeld slechts $8\frac{1}{4}$ maand. Hoe deze tegenstrijdigheid te verklaren?

Heeft de Minister *wettelijk* niet kunnen voorstellen, wat hij *feitelijk* wil invoeren?

Of wenscht hij een achterdeur open te laten voor eene volgende Regeering, om tot den 12-maandschen eerste-oefeningstijd terug te keeren? Maar hoe is dan hiermede o. a. in overeenstemming te brengen het feit, dat de dienstplichtigen van het Korps Torpedisten, voor wie 12 maanden eerste-oefeningstijd blijft bestaan, ter tegemoetkoming hieraan, het voorrecht zullen hebben niet tot de landweer over te gaan, zooals meegedeeld wordt op bladz. 8 der Memorie van Toelichting? (G. S., 94, No. 3).

Nadere opheldering is gewenscht. Niet onwaarschijnlijk achten wij het, ook gelet op de hiervoren aangehaalde woorden, dat hier sprake is van een compromis, in dien zin, dat de Minister zich vermoedelijk reeds dadelijk bij zijn optreden, zoo niet feitelijk, dan toch moreel gebonden heeft tot den eerste-oefeningstijd van 8 maanden, en daarop thans niet meer *kan* terugkomen. Dit is trouwens ook af te leiden uit de omstandigheid, dat reeds in het jaar van 's Ministers optreden, zonder voorafgaand advies van de betrokken autoriteiten, de eerste-oefeningstijd bij de niet bereden korpsen, behoudens een paar ondergeschikte uitzonderingen, voor de lichting van 1897 van 12 tot 10 maanden en voor de lichting van 1898 van 12 tot 8 maanden werd teruggebracht, en zulks niettegenstaande men voor de lichting van 1897 bij de regeling van de oefeningen daarmede geen rekening had kunnen houden, aangezien de bevelen eerst bij aanschrijving van 8 November 1897 werden gegeven. En deze beslissing voor de lichting 1897 werd genomen, ongeacht de omstandigheid dat de verkorting tot 8 maanden voor de lichting 1898 moest dienen tot proef, zoodat dus al dadelijk op de uitkomsten van die proef werd vooruitgelopen.

Het zou ons overigens te ver voeren door alles na te gaan, wat omtrent de proef van de zijde der Regeering en Volksvertegenwoordiging gezegd is; doch het staat vast, dat de Minister dadelijk voornemens is geweest, zijne voorstellen op den verkorten oefeningstijd te gronden, om zodoende — zooals door hem o. a. op 7 Februari 1899 in de Eerste Kamer der Staten-Generaal werd verklaard ¹⁾ — zonder aanzienlijke verhooging van het

¹⁾ Hand. der Staten-Generaal, 1898—1899 I. Vel 80, bladz. 295.

budget, te kunnen geraken tot vermeerdering van het Nederlandsche leger, met name van de Infanterie. Bij diezelfde gelegenheid heeft de Minister er dan ook op gewezen, dat, zooals zijn ambtgenoot van Financiën te voren bij de algemeene beschouwingen omtrent de Staatsbegrooting van 1899 had meegedeeld, voor hem de proef niet noodig was.

„Ik wensch door die proef” — zoo zeide de Minister — „de Staten-Generaal en het Nederlandsche Volk volledig in te lichten; ik wil „doen zien, wat in den beschikbaren tijd te bereiken is, opdat geen „beslissing genomen zal worden zonder volledige kennis van zaken.”

Was het 's Ministers recht, zijne voorstellen te ontwerpen op de door hem ter bezuiniging noodig geachte verkorting van den eerste-oefeningstijd, anderzijds is het plichtmatig — en de Natie heeft recht het te eischen — dat rekening worde gehouden met de verkregen uitkomsten. Het komt ons dan ook *onvermijdelijk noodzakelijk* voor, dat de zoo even aangehaalde toezegging gestand worde gedaan, door — zooals ook in het Voorloopig Verslag (G. S., 94, No. 11) wordt gevraagd — de Staten-Generaal nu, zoo volledig mogelijk, in te lichten en in kennis te stellen met de beschouwingen en opmerkingen, waartoe de proef met den verkorten oefeningstijd aan de betrokken autoriteiten aanleiding heeft gegeven. Wel is waar heeft de Minister bezwaar gemaakt tegen het overleggen der nopens de proefnemingen uitgebrachte verslagen, maar de Staten-Generaal *kunnen* en *zullen* daarin niet berusten. Zonder kennisneming toch van den uitslag der proeven is het voor de leden der Staten-Generaal niet mogelijk, zich een juist oordeel te vormen; want het komt hiertoe toch ongetwijfeld veel meer aan op het *gewicht der argumenten*, dan op het *aantal autoriteiten*, dat zich *voor* of *tegen* heeft verklaard.

Waar de Minister voorts reeds bij de behandeling van de Staatsbegrooting voor 1898 in de Eerste Kamer der Staten-Generaal in antwoord aan den Heer SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE de verzekering gaf, dat het in zijne bedoeling lag, om met groote onbevagenheid na te gaan, welke resultaten de oefening van acht maanden zou opleveren ¹⁾, daar moet worden aangenomen, dat de Minister, bij nadere overweging, ten minste bereid zal worden gevonden, om de leden der Staten-Generaal in de gelegenheid te stellen, de zaak ten volle en even onbevagen te kunnen overwegen, omdat het hiertoe niet noodig is de uitgebrachte verslagen *openbaar* te maken. Alsdan zou echter het Nederlandsche Volk het door den Minister toegezegde licht niet ontvangen.

Wat ons betreft, is kennisneming der verslagen niet noodig om met allen eerbied voor 's Ministers zienswijze, te verklaren, dat wij zijn gevoelen niet kunnen deelen. Wij onderschrijven nog ten volle de woorden door het toenmalige Bestuurslid van de „Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap”, Luitenant-Kolonel ELAND, gesproken, toen

¹⁾ Hand. der Staten-Generaal, 1897—1898 I. Vel 59, bladz. 215 en 216.

deze in de Vergadering van 31 October 1890 verklaarde: „dat het zeer „bedenklijk zou zijn, den reeds beperkten oefeningstijd nog belangrijk te verminderen”. Met velen achten wij de meerdere sterkte van het leger door dergelijke vermindering te duur gekocht, en vreezen wij dat, bij handhaving er van, het gehalte van het leger op bedenkelijke wijze zal achteruitgaan.

Wij blijven dan ook voor de onbereden wapens een eerste-oefeningstijd van 12 maanden bepaald noodig achten en zulks in de eerste plaats voor het hoofdwapen, de Infanterie; een gevoelen, dat ook na de tweede, in 1899 genomen proef, nog door de meerderheid der betrokken autoriteiten werd gedeeld. De Minister verklaarde toch op 19 December 1899, bij de behandeling van Hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1900, dat ten slotte bij de Infanterie zich nog tegen hadden verklaard: de Inspecteur, de drie divisie-commandanten en drie van de negen regiments-commandanten; totaal dus 7 van de betrokken autoriteiten *tegen* en 6 *voor* ¹⁾.

Bij de beoordeeling van dit vraagpunt dient overigens gelet te worden op het *doel*, dat met de eerste-oefening der dienstplichtigen moet worden bereikt. Dat doel is: den man in alle takken der instructie eene zoodanige mate van *practische* bruikbaarheid te doen verkrijgen, dat hij gedurende de verdere jaren van zijn dienstplicht, eventueel na een of meer korte herhalingen, een voldoende geoefend soldaat *blijft*, om desverricht dadelijk tegen den vijand te kunnen worden aangewend.

De herhalingsoefeningen kunnen het vroeger geleerde doen onderhouden en de geoefendheid tot den vroeger bereikten graad terugbrengen; zij zijn daarvoor bepaald noodig — doch nimmer kunnen ze het peil der bruikbaarheid, dat in den eerste-oefeningstijd werd verkregen, *hooger* opvoeren. Een soldaat, die in den eerste-oefeningstijd *onvoldoende* geoefend en dus *onvoldoende* bruikbaar was, *blijft* dit alzo — en wordt het zelfs meer en meer — gedurende al de jaren van zijn dienstplicht.

Hieruit volgt dus, dat de man in den eerste-oefeningstijd degelijk en grondig moet worden geoefend; zóó dat hij verscheidene jaren (volgens het ontwerp 7 jaren, ongerekend den dienst bij de landweer) het geleerde vasthoudt, en te allen tijde, na weinige dagen herhaling, weder *practisch* even geschikt is, als toen de eerste-oefeningstijd eindigde. Oppervlakkige geoefendheid is later niet te herstellen, ze wreekt zich eventueel onvermijdelijk in het gehalte van den troep tegenover den vijand.

De tijd van 8½ maand (nominaal) is te kort om den Infanterist in den aangeduiden zin grondig en voldoende te oefenen. Dit is geene „opinie”, het is een *feit*, dat kan worden geconstateerd door ieder, die tot oordeelen in deze bevoegd en in staat is. Wij aarzelen niet hierbij te voegen, dat militaire deskundigen, die zich voorstanders toonen van 8½ maand oefening of nog korter, willens of onwillens genoeg nemen

¹⁾ Hand. der Staten-Generaal, 1899—1900 II. bladz. 893.

met *lagere* eischen van geoefendheid, dan volgens de reglementen en voorschriften *moeten* worden gevorderd.

Het is onloochenbaar en het blijkt bij ernstig onderzoek, dat sommige deskundige den juisten maatstaf van beoordeeling niet aanleggen of niet weten aan te leggen. De leerstof werd herhaaldelijk uitgebreid, veelvuldige veranderingen van de reglementen maakten het moeilijk die stof steeds te beheerschen, — zoo ging langzamerhand en onwillekeurig het scherp afgebakende begrip van hetgeen de man moet kennen en kunnen, of liever van de wijze, waarop hij moet weten uit te voeren wat van hem gevorderd wordt, *min of meer te loor*.

Bovendien gingen er stemmen op, dat het er zoo nauw niet op aan kwam; dat de man toch maar werd bezig gehouden; dat er veel tijd werd vermorst; enz.

Zoo ontstond de meening, dat met minder oefening kon worden volstaan, en uit den aard der zaak is daarop de Hoogerzijds in de laatste jaren en ook in een iets vroeger gelegen ministerieel tijdvak herhaaldelijk geuite zienswijze, niet zonder invloed gebleven.

Toch, het kan niet ernstig genoeg worden uitgesproken, de bedoelde meening berust op eene *dwaling*; op eene miskenning van de ware eischen, welke aan den soldaat moeten worden gesteld, op gemis aan kennis van en juist inzicht omtrent het wezen van den oorlog. Zij die, als militaire deskundigen die meening voeden en steunen, toonen zich oppervlakkige, wij zouden haast zeggen *lichtvaardige* krijgskundigen. Zij geven zich zeer stellig niet voldoende rekenschap van de nog zoozeer toegenomen eischen, welke de moderne oorlogsvoering aan het intellect, het fysiek en het moreel, maar vooral aan de *practische bruikbaarheid* van den eenvoudigen soldaat stelt.

Erkend moet worden, dat het, vooral in den laatsten tijd, niet ontbroken heeft aan maatregelen om, waar het kon, aan sommige bezwaren tegemoet te komen. Zoo zijn o. a. de reglementen der Infanterie gewijzigd in den zin van beperking der handgrepen, enz. Maar aan den anderen kant eischen de reglementen en voorschriften *thans meer dan ooit* van den man intelligentie, ontwikkeling, aandacht, zelfstandigheid in besluiten en handelen. Er is dan ook geen sprake van dat deze beperking in de reglementen tengevolge kan hebben, dat de eerste-oefeningstijd korter mag worden. De leerstof is toch zóó uitgebreid, er moet zóóveel gedaan worden om den man te vormen tot een in den oorlog practisch bruikbaar soldaat en schutter, dat de uitkomsten der oefeningen in ± 8 maanden zich kenmerken door *oppervlakkigheid* en *losheid*, in plaats van door *degelijkheid* en *grondigheid*. De man is — overstelpt door het vele en het verscheidene van hetgeen hem in korten tijd moet worden ingepompt — veelal na weinige weken vergeten, wat hij eerst leerde.

Het een verdringt het ander. Men moet zich jagen en haasten om met alles klaar te komen. Tijd om veelvuldig te herhalen ontbreekt. Zóó *leert* de man wel veel, hij neemt ook veel in zich op, maar hij kan niet alles verwerken, hij mist de gelegenheid om het zelfstandig

practisch te leeren toepassen, om door ervaring te leeren besluiten en handelen, waar hij dat zelf moet weten te doen. In die gevallen weifelt hij, is hij besluiteloos, of handelt hij meestal glad verkeerd.

Ook de beperking van corveeën en wachtdiensten verandert dit niet. Hoezeer op zichzelf over het geheel nuttig, is de maatregel niet van beteekenenden invloed. Het nadeel van den te korten oefeningstijd is met zulke kleine middelen, al kosten sommige tamelijk veel geld, niet te bezweren; de leemte is er niet mede aan te vullen. Bijzonder nadeelig moet de $8\frac{1}{2}$ maandsche eerste-oefeningstijd werken op de bedrevenheid in het schieten. Het spreekt toch vanzelf dat een verschil van $3\frac{1}{2}$ maand in de systematisch voortgezette schietoefeningen van grooten invloed moet zijn, en de uitkomsten der schietopleiding, met name ook de aantallen gevormde scherpschutters, moeten sedert de invoering van den verkorten oefeningstijd, dien invloed tastbaar aanwijzen. Het zou daarom nuttig zijn dat de Staten-Generaal zich omtrent dit punt door de officieele cijfers deden voorlichten. Er is bezwaarlijk iets te noemen, wat meer afdoende het stelsel der Regeering veroordeelt, dan juist deze achteruitgang. Is er iets meer bedenkelijk dan juist vermindering in bedrevenheid in het schieten, en dat in den tijd nu het vermogen van het geweer zoo hoog mogelijk is opgevoerd; nu de strijd om het vuur-overwicht het infanterie-gevecht beheerscht; nu het juist schieten, reeds op groote afstanden, de ware kracht van den Infanterist vormt?

Ook is er bij $8\frac{1}{2}$ maand geen tijd om den man voldoende *physiek* te ontwikkelen, hem voldoende marschvaardig te maken, daarvoor zijn 12 maanden, systematisch gebruikt, *noodig*.

Pleit dit alles tegen het verkorten van den duur van den eerste-oefeningstijd, anderzijds is het de vraag of bij opkomst in de eerste helft van Maart, van een oefeningstijd van 12 maanden wel het meest en het best partij zou worden getrokken.

Deze vraag wordt door velen ontkennend beantwoord en men is thans zelfs vrij algemeen van oordeel, dat juist in genoemd tijdstip van opkomst onder de wapenen eene aanleiding is gelegen, waarom zich tot dusverre het verschil van duur in den eerste-oefeningstijd minder heeft doen gevoelen.

Na gezette overweging kan dezerzijds hiermede worden ingestemd. De opkomst in begin Maart geeft toch inderdaad aan de opleiding van Maart tot September, dus tot het tijdstip der groote manoeuvres, hetzelfde karakter van overhaasting, als bij een duur van $8\frac{1}{2}$ maand. De wintermaanden zijn wel niet verloren, ze kunnen integendeel zeer vruchtbaar zijn voor herhaling en verdere oefening, o. a. in het schieten, maar de fout van *niet voldoende degelijke* oefening in de eerste tijdperken, bestaat evenzeer als bij $8\frac{1}{2}$ maand.

Hieraan is op afdoende wijze tegemoet te komen door opkomst tusschen 1 en 15 October. Het 1^e oefeningstijdperk, bestemd voor de eigenlijke recruten-exercitiën, kan dan ongeveer 7 maanden duren, juist dubbel zoo lang als thans. Voor het 2^e tijdperk, de bataljons-oefe-

ningen, komen 3 maanden beschikbaar. en voor de regiments- en grootere oefeningen blijft dan nog, tot ongeveer half September, 1 maand over. Dan nog 14 dagen voor herhaling, en einde September met groot verlof. Wel zullen bij dergelijke regeling op sommige plaatsen exercitieloodsen noodig zijn, doch in verscheidene garnizoenen is daarin reeds voorzien, en bij het eventueel tot stand komen van het Regeeringsvoorstel zullen zij ook elders niet kunnen gemist worden, voor de opleiding van de voor korte oefening ingelijfde dienstplichtigen en voor de ± 12 % van het aantal volledig te oefenen, bedoeld in art. 115 van het ontwerp (G. S., 95, No. 2), daar het in de bedoeling ligt, die opleiding in hoofdzaak gedurende de wintermaanden te doen plaats hebben.

Dat 12 maanden, goed aangewend op den voet als hiervoren is gezegd, toch onvoldoende zouden zijn, wijl elders de eerste-oefeningstijd op 2 of 3 jaar is gesteld, is eene redeneering die wel geuit, doch waaraan geen waarde te hechten is. Als toch 12 maanden onvoldoende waren, zou dat zeker geen reden zijn om zich met nog *minder* tevreden te stellen. Maar in 12 maanden, oordeelkundig gebruikt, kan men heel wat meer en degelijker oefenen dan in 8½ maand, en men kan daarmee dus stellig veel beter volstaan. Meer dan 12 maanden is in ons land onbereikbaar en wordt ook niet noodzakelijk geacht.

Wat voor de Infanterie is gezegd, geldt — behalve wellicht voor een enkel onderdeel — ook voor de andere onbereden wapens; ook daarbij is gaandeweg de leerstof uitgebreid en is, evenals voor de Infanterie, een eerste-oefeningstijd van 12 maanden voor eene deugdelijke opleiding *noodig*, terwijl opkomst in de 1^e helft van October o. a. voor de Vesting-Artillerie het voordeel zal opleveren, dat de dienstplichtigen bij den aanvang der schietoefeningen met het geschut een voldoende graad van bedrevenheid hebben verkregen om daaraan deel te nemen, hetgeen anders voor enkele onderdeelen niet het geval kan zijn.

Zooals hiervoren is opgemerkt, blijft volgens het Regeeringsontwerp, in art. 122 der Militiewet de door ons noodig geachte eerste-oefeningstijd van 12 maanden als maximum gehandhaafd. Reeds nu wordt echter in de Voorloopige Verslagen ten deze op wijziging aangedrongen, en overigens baat de meerdere ruimte, welke dit artikel biedt, niet, wanneer aan de landmacht zoodanige samenstelling wordt gegeven, dat het later, wgens de daaraan verbonden kosten, zoogoed als onmogelijk zal zijn, op den ingeslagen weg terug te komen. Integendeel is het veeleer te vreezen, dat, na dezen eersten stap, drang tot verdere verkorting van den oefeningstijd niet zal uitblijven. Reeds nu bestaat bij sommigen in den lande een streven in dien zin, en daarvan blijkt ook in de Voorloopige Verslagen. Hoeveel te meer zal zulks dan niet het geval zijn, wanneer later — zooals met besliste zekerheid te verwachten is — blijkt, dat de kosten der ontworpen regeling vrij wat hooger zullen zijn dan in de Memorie van Toelichting (G. S., 94, No. 3) wordt geraamd.

Dat wij hier met geen ijdele vrees te doen hebben, leert de onder-
vinding elders opgedaan, en in dit opzicht wordt ter lezing aanbevolen
het geschiedkundig overzicht omtrent de Deensche Infanterie, van de
hand van den Deenschen Kolonel der Artillerie P. N. NIEUWENHUIS,
voorkomende in het Mei-nummer van den jaargang 1898 van *De(n)*
Militaire(n) Spectator.

Uit dat overzicht blijkt o. m. voor den eerste-oefeningstijd der Infanterie
het volgende. In 1842 werd deze op 16 maanden bepaald, doch in 1862
voor $\frac{3}{4}$ der dienstplichtigen tot 10 en voor $\frac{1}{4}$ tot 4 maanden terugge-
bracht, ten einde zodoende, zonder te groote financieele lasten, het
aantal onderdeelen te kunnen vermeerderen. Eenmaal op dien weg
zijnde, is men, onder den drang der Volksvertegenwoordiging, daarop
voortgegaan, zoodat de eerste-oefeningstijd in 1867, bij de invoering
van den algemeenen dienstplicht, tot 6 maanden werd verminderd, behalve
voor een klein gedeelte tot opleiding voor kader bestemd. Bij latere
wijzigingen — in 1880 en 1894 — werden bovendien de herhalings-
oefeningen, die ook bij vorige gelegenheden waren besnoeid, telkens
bekort om de kosten voor uitbreiding of oprichting van sommige onder-
deelen te dekken.

Terecht zegt dan ook de Kolonel NIEUWENHUIS, dat men zich in 1862 op
een hellend vlak begaf, waarop men sedert is voortgeleden, doordien het
na den eersten stap, zeer zeker tot nadeel van het gehalte van den
troep, niet mogelijk is gebleken, het in militairen zin — en dus in het
algemeen belang — eenig juiste standpunt te behouden, dat kan worden
saamgevat, zooals schrijver zich uitdrukt, in den eisch: *voldoende eerste-
oefeningstijd en ettelijke herhalingsoefeningen*.

Wij blijven op grond van een en ander en van hetgeen de onder-
vinding ons gedurende een veeljarigen militairen dienst — waarvan tal
van jaren in nauwe aanraking met den troep — direct of indirect heeft
geleerd, voor eene deugdelijke opleiding een eerste-oefeningstijd van
12 maanden voor de onbereden wapens bepaald noodig achten, en wel
met opkomst in de eerste helft van October.

Volgens globale berekening zullen, met behoud van de sterkte der
volledig te oefenen dienstplichtigen van het Regeeringsontwerp, voor
de door ons verlangde 3 maanden langere oefening noodig zijn 90×10.165
of 914.850 oefeningsdagen, waarvoor, gerekend tegen $f 0.61$ per dag ¹⁾,
in ronde som een bedrag van $f 558.000$ wordt vereischt.

Hoe goed dat bedrag door winst in het gehalte van het leger zou
bestede zijn, zal toch — gelet op het door de Regeering ingenomen
standpunt — wel niet tot die meerdere uitgaaf worden besloten, wan-
neer niet door bezuiniging op andere punten daaraan kan worden te-
gemoet gekomen. Wij stellen ons daarom voor aan te toonen, dat die
bezuiniging zeer wel, zonder schade voor 's Lands weerbaarheid, is te

¹⁾ Hetzelfde bedrag als hiervoor is gebezigd in *Bijlage C* der Memorie van
Toelichting (G. S., 94, No. 3).

verkrijgen. In de eerste plaats door vermindering van het contingent der voor *korte oefening* in te lijven dienstplichtigen en door eene andere regeling van hun verblijf onder de wapenen, en verder door in tijd van vrede niet te besluiten tot oprichting van de *Reserve-Divisie Infanterie*.

Alvorens tot even bedoeld betoog over te gaan, wenschen wij nog de aandacht te vestigen op eene nieuwe bepaling in de Militiewet, name-lijk op de regeling, welke wordt voorgesteld voor de inlijving van de ter volledige oefening bestemde dienstplichtigen, die eerst nà 15 Maart beschikbaar komen, of moeten ingelijfd worden, ter vervanging van vroeger ingelijfden der zelfde lichter, die vóór 15 October geneeskundig worden afgekeurd of om andere wettelijke redenen worden ontslagen.

Tot dusverre geschiedde die inlijving telkens bij voorkomend geval, hetgeen niet oordeelkundig kon heeten en — zooals in de Memorie van Toelichting (G. S., 95, No. 3) op bladz. 16 terecht wordt gezegd — stordend op den gang der oefeningen werkte.

Ten einde hieraan tegemoet te komen stelt de Regeering nu in art. 115 (nieuw) voor, al de bedoelde nakomers elk jaar te gelijk te doen inlijven tusschen 1 en 10 November, omdat dan, zoowel nà half Maart als nà 10 November, de oefening zonder stoornis zou kunnen verlopen.

Wij zijn van oordeel, dat dit door de Regeering ontworpen middel erger is dan de kwaal, en terecht wordt hieromtrent in het Voorloopig Verslag (G. S., 94, No. 11) op bladz. 8 aangeteekend dat „deze „nakomers, ruim 12 percent van het contingent, in hunne oefening verre „zullen achterstaan bij het overige deel van het contingent”.

Hoezeer het haast overbodig mag heeten om de juistheid dezer opmerking aan te toonen, zij toch aangeteekend dat de oefening in hooge mate gebrekkig zal zijn, omdat — al worden de hierbedoelde personen 8½ maand onder de wapenen gehouden — de gelegenheid zal ontbreken hen te doen deelnemen aan de voornaamste zomeroefeningen, daar zij reeds uiterlijk einde Juli met groot verlof vertrekken, nog daar gelaten dat hun aantal te klein zal zijn voor het vormen van behoorlijke klassen.

Mocht het de bedoeling zijn, hen slechts 4 maanden onder de wapenen te houden, eene opvatting waartoe het verder gestelde in evengenoemd Voorloopig Verslag aanleiding kan geven, dan zou de graad hunner geoefendheid dalen tot dien der kort geoefenden en dus zeer ver beneden het vereischte peil blijven.

Hoe dit zij, het is noodig de nieuwe bepaling van art. 115 te wijzigen en dit kan, zonder in het bezwaar te vervallen van het achtereenvolgens onder de wapenen komen der nakomers.

Men kan immers, zooals bij het ontwerp 1890/91, het contingent zoo veel hoger stellen als noodig is om het vervangen van de nakomers overbodig te maken.

Ook is het beoogde doel te bereiken door de nakomers bij de inlijving

— die dan dadelijk of voor allen tegelijk tusschen 1 en 10 November kan plaats hebben — uitstel van dienst te verleenen tot begin Maart van het volgende jaar, waartoe aanvulling van art. 127bis der Militiewet noodig zal zijn.

In het eerste geval zal het contingent telken jare gaandeweg tot het normale dalen en zullen alle daartoe behoorende dienstplichtigen gelijk worden geoefend.

Bij toepassing van het in de tweede plaats genoemde stelsel zal, behalve het eerste jaar na invoering der Wet, ± 12 percent der volledig te oefenen dienstplichtigen geoefend worden te gelijk met die van het volgende jaar.

Behalve dat door toepassing van een der beide aangegeven regelingen de bedoelde nakomers dan op betere wijze zullen geoefend worden, zal daardoor buitendien nog het voordeel worden verkregen, dat de sterkte per compagnie — behalve in het tweede geval het eerste jaar — omstreeks 12% stijgt en zoodoende per compagnie Veld- en Vesting-Infanterie van respectievelijk 30 en 37, tot 34 en 42 wordt gebracht, hetgeen — zooals wij nog nader zullen opmerken — aan de oefening ten goede komt.

Hoe met de nakomers der kort te oefenen dienstplichtigen zal worden gehandeld, is niet duidelijk, doch kan, als zijnde deze categorie van ondergeschikt belang, buiten bespreking blijven.

Voor korte oefening in te lijven dienstplichtigen (aanvullingsreserve) en blijvend gedeelte. Het contingent voor deze categorie wordt door de Regeering voorgesteld op hoogstens 5200 man, waarvan 5000 ten behoeve van de Infanterie, de Vesting- en Pantserfort-Artillerie en de Genietroepen ¹⁾.

De bestemming van deze dienstplichtigen is tweeledig, nl. het verkrijgen van een zoodanigen graad van geoefendheid als noodig is, om bij mobilisatie in de depots te kunnen worden opgenomen, en vervolgens te dienen ter aanvulling van tekorten of verliezen bij de verschillende korpsen van het leger, waarbij ze in betrekkelijk klein aantal zullen plaats nemen tusschen goed geoefende soldaten. De duur van hunne oefening in tijd van vrede kan — zegt de Minister — daarom kort zijn, mits de tijd dan ook goed wordt besteed.

In de tweede plaats zijn deze dienstplichtigen, volgens het wetsontwerp, bestemd om in tijd van vrede te voorzien in de behoefte van den dienst in het tijdvak van 15 November tot 15 Juli, als wanneer, bij een eerste-oefeningstijd van 8½ maand, voor de ter volledige oefening aangewezen dienstplichtigen, behalve het luttel aantal vrijwilligers ²⁾,

¹⁾ Bij de verdere beschouwingen zal alleen met de voor deze troepenafdeelingen uitgetrokken 5000 man rekening worden gehouden en blijven dus die voor de administratietroepen buiten beschouwing.

²⁾ De organisatie telt bij de Infanterie volgens het ontwerp per compagnie 15 vrijwilligers, doch, gelet op den tegenwoordigen toestand, is als zeker aan te nemen, dat dit aantal hoogstens voor niet meer dan $\frac{1}{3}$ zal worden bereikt.

door het vervallen van het blijvend gedeelte, geen andere dienstdoende manschappen aanwezig zijn.

De volgende regeling wordt in verband met die tweeledige bestemming in uitzicht gesteld.

De jongste lichting dezer categorie wordt ter eerste-oefening voor 4 maanden opgeroepen, na het vertrek der lichting volledig geoefenden, dus half November, en gaat, na 6 weken, dus omstreeks einde December, tegelijkertijd den eigenlijken dienst doen, om op 15 Maart met groot verlof te vertrekken. Ten einde nu te voorzien in de behoefte aan dienstdoende manschappen van 15 November tot einde December en ook van 15 Maart tot 15 Juli, in welk tijdvak de nieuwe lichting volledig te oefenen dienstplichtigen nog geen dienst kan doen, zal in die tijdvakken telkens eene halve lichting kort geoefenden voor 1½ maand voor herhalingsoefeningen worden opgeroepen.

Kan nu op deze wijze voor genoemde categorie de gewenschte graad van geoefendheid worden verkregen, en wordt zoodoende op redelijke wijze in de behoefte van den dienst voorzien? Wij vreezen geen tegenspraak, wanneer wij beide vragen zoo beslist mogelijk ontkennend beantwoorden.

De jongste lichting wordt toch opgeroepen omstreeks half November. Zij moet in niet meer dan 6 weken zoogoed als geheel opgeleid worden, zoodat het een dringende eisch is om *vele* uren daags aan de oefening te besteden, iets wat tusschen half November en einde December hoofdzakelijk wegens de korte dagen niet mogelijk is. Na December moeten de aldus hoogst gebrekkig onderlegde manschappen den dienst verrichten, en zal er dus voor hen, gelet op het gering aantal van hoogstens 20 per compagnie, gedurende het verder verblijf onder de wapenen geen noemenswaardige tijd voor verdere oefening overblijven, zoodat de graad van hunne geoefendheid bij het gaan met groot verlof op 15 Maart, zeker belangrijk minder zal zijn, dan wanneer de zelfde personen op geschikter tijdstip een paar maanden werden opgeroepen, om dan *uitsluitend* en met de meeste inspanning geoefend te worden. Het Verslag der Staatscommissie van 1888 en ook het ontwerp 1890/91 stelde daarvoor 3 maanden; van *dienst doen* was daarbij voor deze categorie echter geen sprake.

Met de herhalingsoefeningen is het niet beter, veeleer slechter gesteld; zij zullen voor het behoud der verkregen geoefendheid zoogoed als geen waarde hebben. Telkens zal toch niet meer dan eene halve lichting gedurende 6 weken worden opgeroepen, zoogoed als uitsluitend om te voorzien in de behoefte van den dienst, zoodat er wegens de geringe sterkte van ± 10 man per compagnie van stelselmatige en behoorlijke oefeningen wel niets terecht zal komen. Als zeker is dus aan te nemen, dat deze van huis uit slecht onderlegde manschappen spoedig het meeste, zoo niet alles, van het weinige, dat ze geleerd hebben, zullen vergeten zijn, zonder dat de herhalingsoefeningen hieraan op eenigszins afdoende wijze zullen tegemoet komen. Uit het oog-

punt van oefening is dus de voorgestelde regeling al zeer treurig en te eenen male onvoldoende.

En hoe staat het nu met het oog op de eischen van den dienst? Niet minder ongunstig, ten minste als onder *dienst doen* nog iets anders wordt verstaan dan eigenlijke werkzaamheden, zoogenaamde corveeën, en daaronder, zooals vanzelf spreekt, ook wachtdienst, het eventueel verleenen van militairen bijstand, enz., zijn begrepen. Na het einde van December moeten toch hiervoor dienstplichtigen gebezigd worden, die nauwelijks in de positie van den soldaat en de behandeling van het geweer zijn geoefend, vermoedelijk nog geen schot hebben gedaan, wier militaire vorming en begrip van discipline nog ver zijn te zoeken. Toch kan o. a. het optreden van de militaire macht, zooals de ondervinding leert, op elk oogenblik en geheel onverwacht noodig zijn, zonder dat er tijd en gelegenheid is tot toepassing van de in art. 123 der Militiewet nieuw voorgestelde bepaling, nl. zonder door het oproepen van vroeger geoefenden in de behoefte te kunnen voorzien.

In de volgende maanden wordt bij verder verblijf onder de wapenen de toestand iets beter, doch niettemin zal het gehalte der dienstdoende manschappen van 15 November tot 15 Juli voor evenbedoelde diensten ver beneden het gevorderde peil zijn. Ook met het oog op de eischen van den dienst is dus de regeling geheel onvoldoende, terwijl buitendien zeer te vreezen is, dat de toepassing er van over het geheel een hoogst nadeeligen invloed op den militairen geest en de discipline zal uitoefenen. In hoever het *aantal* bij eene halve lichterij voldoende zal zijn, wenschen wij buiten beschouwing te laten, al komt het ons zeer twijfelachtig voor; wellicht wordt hierbij gerekend op toeneming van het aantal vrijwilligers, maar dan zal teleurstelling niet uitblijven, en zal het oproepen van meer dan $\frac{1}{2}$ lichterij voor herhalingsoefening noodig zijn.

Het eventueel dekken der mobilisatie laten wij buiten beschouwing, omdat wij eene bespreking hier ter plaatse niet bepaald noodig en wegens het vertrouwelijk karakter dier aangelegenheid ook minder gewenscht achten. Intusschen verdient deze ten zeerste de aandacht, en mag zij dus bij de behandeling van de ontwerpen wel een punt van gezette overweging uitmaken.

De omstandigheid, dat de dienst bij de betrokken korpsen tusschen half November en half Juli door kort geoefenden moet worden verricht, levert nog een ander bezwaar op. Zooals nl. in het Voorloopig Verslag (G. S., 94, No. 11) op bladz. 11 en 12 onder B door sommige leden terecht wordt opgemerkt, is de sterkte van het contingent te groot voor de depots en is het blijkbaar dan ook enkel op 5000 gesteld, omdat bij het vervallen van het blijvend gedeelte in de behoefte van den dienst moest worden voorzien. Daargelaten, dat zelfs bij deze sterkte eene halve lichterij, zooals wij reeds opmerkten, vermoedelijk te gering zal zijn voor die behoefte, is de groote sterkte voor de depots noch noodig, noch gewenscht.

De sterkte der 8 lichteningen zal nl. één jaar na de inlijving der jongste lichteniging bedragen: $6,94 \times 5000$ of 34.700 man. Bij het oproepen van alle lichteningen zouden dus de depots overstroomd worden, zoodat er dan voor flinke oefeningen zeker kader zou tekort komen, en verwarving niet zou uitblijven.

De Minister is hiervan zelf overtuigd, en geeft dan ook onder § 5 der Memorie van Toelichting (G. S., 94, No. 3) te kennen, dat het de bedoeling is om de lichteningen niet alle te gelijk, maar naarmate van de behoefte op te roepen; doch terecht wordt er in het evengenoemde Voorloopig Verslag, mede onder B, bladz. 12, op gewezen, het dan zeer te vreezen is, dat in de gevallen, waarin ons land het meest ernstig wordt bedreigd, een groot gedeelte van de hier besproken aanvullingsreserve niet aan hare bestemming zal kunnen voldoen.

Voor de behoorlijke aanvulling der verliezen verdient het dan ook in alle opzichten de voorkeur het contingent kort geoefenden te regelen naar de behoefte der depots. Die sterkte kan dan, evenals bij het ontwerp 1890/91, gevoegelijk tot op de helft, dus tot op 2500 man worden verminderd. Alsdan kunnen bij mobilisatie alle lichteningen tegelijkertijd worden opgeroepen, en kan dadelijk voor *allen tegelijk* de verdere oefening aanvangen; zoodoende zal deze categorie manschappen veel beter aan hare oorlogsbestemming beantwoorden.

Alvorens nu aan te geven hoe, bij behoud van den zoo noodigen eerste-oefeningstijd van 12 maanden voor de ter volledige oefening ingelijfd, met belangrijke besparing van kosten op de kort geoefenden, voor laatstgenoemde categorie eene betere en meer doeltreffende regeling is te maken, kunnen wij de opmerking niet weerhouden, dat de door de Regeering voorgestelde regeling, ons nog uit anderen hoofde heeft bevreemd. Een der bezwaren toch, vooral in den laatsten tijd tegen het „blijvend gedeelte” ingebracht, was dat het, naar de meening van sommigen, in beginsel niet geoorloofd is om *geoefende* dienstplichtigen ter voorziening in de behoefte van den dienst onder de wapenen te houden, op den voet als dat tot dusverre voor ten hoogste $\frac{1}{7}$ der militie, op grond van art. 123 der Militiewet, steeds is geschied.

Hebben wij ons juist op grond van evengenoemd art. 123 nooit met die zienswijze kunnen vereenigen, zoo achten wij het in elk geval veel meer in strijd met de beginselen in de Militiewet neergelegd, en uit anderen hoofde tevens hoogst bedenkelijk, om geheel *onvoldoend* geoefende manschappen te bestemmen voor diensten, waarvoor ze te eenen male niet berekend zijn. Zoowel voor hen zelve, als voor het doel, waarvoor men ze moet gebruiken, kunnen daaruit ernstige gevolgen voortvloeien, bijv. wanneer ze onverhoopt bij eenigszins ernstige rustverstoring zouden moeten optreden.

Uit dien hoofde achten wij eene andere regeling bepaald en onvermijdelijk noodig.

Bij voorkeur zouden wij in de behoefte van den dienst willen voorzien door een blijvend gedeelte volledig geoefenden, tot de strikt noodige sterkte

beperkt, en dat, bij opkomst begin October, tot einde Januari d. a. v. zou moeten blijven, opdat de jongste lichting volledig te oefenen dienstplichtigen eerst, na een verblijf van 4 maanden onder de wapenen, dienst zou moeten doen. Dit blijvend gedeelte zou voorts niet voortdurend uit de zelfde manschappen behoeven te bestaan, en bijv. ten minste op de helft van den verblijftijd door anderen van de zelfde lichting zijn te vervangen, zoodat dan de last over meerderen werd verdeeld en op zichzelf minder bezwarend zou zijn.

Om hiertoe te geraken zou art. 123 in den bestaanden vorm behouden moeten worden; doch gelet op de minimum sterkte van het blijvend gedeelte, aangevuld in den zin van art. 123 (nieuw). Ook voor de kader-vorming zou dit blijvend gedeelte gunstig kunnen werken.

De voor korte oefening bestemden zouden, evenals bij het ontwerp 1890/91, voor eerste-oefening in een gunstig jaargetijde — bijv. van 1 April tot einde Juni — met 3 maanden oefening kunnen volstaan, omdat de tijd dan geheel aan oefeningen kan worden besteed; terwijl het contingent, zooals blijkens het gestelde op bladz. 644 en 645 ook voor de depots gewenscht is, van 5000 tot 2500 kon worden teruggebracht.

Op deze wijze kan, in stede van elk jaar voor korte oefening op te roepen: 5000 man gedurende 4 en 2500 man gedurende $4\frac{1}{2}$ maand — overeenkomende met 937.500 oefeningsdagen — volstaan worden met het oproepen van 2500 voor korte oefening bestemde dienstplichtigen gedurende 3 maanden voor eerste-oefening, en het onder de wapenen houden gedurende 4 maanden van bijv. 2500 ¹⁾ volledig geoefenden als blijvend gedeelte, waarvoor respectievelijk 225.000 en 300.000, of te zamen 525.000 oefeningsdagen worden vereischt. De besparing zou dus bedragen 412.500 oefeningsdagen, of gerekend tegen $f0,61$ per dag ²⁾ in geld een som van $f251.625$.

Hierbij komt dan nog de besparing, die uit anderen hoofde door de vermindering van het contingent kort te oefenen wordt verkregen. Deze zal, ongerekend de mindere kosten voor de bewapening, enz., bedragen:

Voor eerste uitrusting,.....	20 × 2500	of $f50.000$
„ minder na te laten schuld.....	15 × 2500 ³⁾	„ „ 37.500
		alzo te zamen $f87.500$.

¹⁾ De zelfde sterkte als de Minister volgens het ontwerp voor den dienst van 15 November tot einde December en van 15 Maart tot einde Juli voldoende acht.

²⁾ Zie de noot op bladz. 640.

³⁾ Volgens art. 14 van Hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting, dienst 1900, werd geraamd voor na te laten schuld bij de betrokken korpsen, nl.: Grenadiers en Jagers, 8 Regtⁿ. Infanterie, 4 Regtⁿ. Vest.-Artillerie, Pantserfort-Artillerie en Genietroepen een som van $f116.300$, terwijl voor het berekenen der eerste uitrusting voor die korpsen werd gerekend op 8910 miliciens. Dit aantal zal ook vroeger wel ongeveer ingedeeld zijn, zoodat de sterkte bij pasportering, thans 7 jaar na de inlijving, ongeveer moet bedragen $8910 \times 0,83$ of 7395. De na te laten schuld per hoofd is alzo te stellen op $\frac{116.300}{7395}$ of $f15,73$, waarvoor om niet te veel te rekenen $f15$ is genomen.

In het geheel bedraagt dan de besparing, die in mindering komt van het meerder benoodigde om den eerste-oefeningstijd der volledig te oefenen op 12 maanden te houden, $f251.625 + f87.500$ of in ronde som $f339.000$, zoodat de meerdere kosten voor den langeren eerste-oefeningstijd van $f558.000$ zouden worden teruggebracht tot $f219.000$.

Plaatsen wij ons op het standpunt van den Minister, die het blijvend gedeelte wenschte te doen vervallen, dan is — bij behoud van een eerste-oefeningstijd van 12 maanden voor de volledig te oefenen dienstplichtigen, en bij opkomst daartoe in begin October — van 1 October tot einde Januari in den dienst te voorzien door het oproepen van kort ge-oefenden, die reeds een eerste-oefening van 3 maanden hebben doorloopen. Daartoe is bij een contingent van 2500 man dezer categorie eene geheele lichting noodig, en wel: één van 1 October tot einde November en één van 1 December tot einde Januari.

Iedere lichting voor korte oefening aangewezen dienstplichtigen moet in dit geval opkomen: in het eers'te jaar 3 maanden uitsluitend voor eerste-oefening, en later nog twee malen 2 maanden voor dienst doen, te zamen dus 7 maanden, tegen $5\frac{1}{2}$ of 7 maanden, zooals volgens het Regeeringsontwerp noodig is. Het gemiddelde wordt dus iets meer; de verdeling echter gelijk, welk laatste een voordeel is.

In den dienst zal dan ook beter voorzien worden, dan bij het voorstel van den Minister, omdat het dienst doen gedurende de eerste-oefening vervalt en de manschappen, bij latere opkomst voor den dienst, dus beter onderlegd zullen zijn voor de hun op te dragen taak, dan bij de regeling volgens het ontwerp.

De besparing is in dit geval gelijk aan die, welke verkregen zou worden bij behoud van het door ons voorgestaan blijvend gedeelte, en zal dus ook in dit geval $f339.000$ bedragen; de meerdere kosten voor den 12-maandschen eerste-oefeningstijd, zullen, zooals hierboven is gezegd, tot $f219.000$ worden teruggebracht.

Volgens het Regeeringsvoorstel worden voor het Korps Torpedisten geen voor korte oefening bestemde dienstplichtigen uitgetrokken, en blijft voor dat korps de eerste-oefeningstijd 12 maanden.

Volgens het daaromtrent gestelde op bladz. 6 en 7 der Memorie van Toelichting (G. S., 94, No. 3) is hiertoe besloten om den bijzonderen toestand, waarin dit korps verkeert, en die het noodig maakt, dat te allen tijde een voldoende aantal *geoefende* manschappen aanwezig is, iets wat zonder *geoefende* dienstplichtigen niet is te bereiken, daar ook bij dit korps het aantal vrijwilligers gaandeweg sterk is afgenomen.

Kunnen wij instemmen met het behoud van den oefeningstijd van 12 maanden en het niet indeelen van kort te oefenen dienstplichtigen bij dit korps, anderzijds rijst de vraag op welke wijze in de behoefte aan *geoefend* personeel zal worden voorzien, gedurende de eerste maanden na opkomst der jongste lichting, dus van begin Maart tot 15

Juli, daar ook voor dit korps van een blijvend gedeelte geen sprake is.

Vermoedelijk zal het wel de bedoeling zijn, hiertoe dienstplichtigen voor herhalingsoefeningen op te roepen, maar dit zal zeer ten nadeele strekken zoowel van de door die manschappen te houden oefeningen, als — en in hooge mate — van de *algemeene geoefendheid* van het korps.

Tot nu toe worden nl. de miliciens bij dit korps voor herhalingsoefeningen opgeroepen in het tijdvak half Juli—einde September, dus nadat de miliciens der jongste lichteing voldoende zijn onderwezen om met die van eene oudere lichteing geoefend te worden, ter plaatse waar zij eventueel hunne oorlogsbestemming zullen moeten vervullen. In verband hiermede komen de miliciens voor herhalingsoefeningen ook niet allen tegelijk op, doch zóó verdeeld, als noodig is voor de achtereenvolgens bij de versperringen te houden oefeningen, ten einde daarbij ten minste over al het betrokken personeel van twee lichteingen te kunnen beschikken.

Is onze opvatting omtrent het Regeeringsontwerp juist, dan zullen de zooeven bedoelde plaatselijke oefeningen niet meer op den zelfden voet zijn te houden. Althans bij een totaal van 12 weken voor herhalingsoefeningen gedurende den geheelen diensttijd, zooals op bladz. 8 der Memorie van Toelichteing in uitzicht wordt gesteld, is geene zoodanige regeling te treffen, dat door het oproepen voor herhalingsoefening op voldoende wijze voorzien wordt in de behoefte aan *geoefende* manschappen, tusschen begin Maart en 15 Juli, en tevens voldoende gelegenheid overblijft, voor evenbedoelde, hoogst noodzakelijke plaatselijke oefeningen.

Ook voor dit korps is dus het vervallen van het blijvend gedeelte zeer bedenkelijk, en komt ons de ontworpen regeling niet voldoende voor.

Reserve-Divisie Infanterie. Ten aanzien van de Reserve-Divisie Infanterie, is het niet de bedoeling der Regeering om deze divisie, als zijnde daarbij geen Cavalerie, Artillerie en Genietroepen ingedeeld, in haar geheel als 4de Divisie dadelijk aan het Veldleger toe te voegen, doch de 12 bataljons dier divisie, moeten, blijkens het gestelde onder *a* op bladz. 4 der Memorie van Toelichteing (G. S., 94, No. 3), in den aanvang dienen voor bestemmingen, waartoe bij den bestaanden toestand bataljons van het veldleger moeten worden aangewezen om dan later, naarmate afdeelingen van de landweer beschikbaar komen en deze den noodigen samenhang hebben verkregen, door deze te worden vervangen en eventueel tot versterking van het veldleger te dienen.

Dat bij dergelijke bestemming eene indeeling in divisie-verband niet bepaald wordt vereischt, is duidelijk, en zelfs zijn, als zulks ter besparing van kosten gewenscht is, de noodige reserve-bataljons bij mobilisatie zonder eenig bezwaar door de 9 regimenten Veld-Infanterie te vormen, in den geest als bij de thans bestaande toestanden zal geschieden, en ook indertijd door de Staatscommissie van 1888 en in het ontwerp van 1890/91 werd voorgesteld.

In evengenoemde Memorie van Toelichting wordt onder § 4, op bladz. 3 omtrent deze aangelegenheid het navolgende aangeteekend:

„Dergelijke afdeelingen, uit kader en manschappen bestaande, die „voor het grootste gedeelte vreemd aan elkander zijn, missen, naar het „gevoelen van den ondergeteekende, voldoende samenhang om reeds „dadelijk tegenover een eventueelen vijand op te treden, wat toch van „hen gevorderd zou kunnen worden. Bovendien heeft zoodanige regeling „het bezwaar, dat in tijd van vrede een talrijk kader, voor die reserve- „formatiën benodigd, aanwezig moet zijn, dat, in verband met de sterkte „van den troep op voet van vrede, niet altijd een voldoende nuttigen „werkkring vindt.

„Het kan niet worden ontkend, dat daartegenover staat, dat de groo- „tere sterkte aan manschappen, welke een gevolg is van het feit, dat „het contingent over minder onderdeelen wordt verdeeld, voor de oefe- „ningen als een voordeel is te beschouwen, maar het nadeel, vooral „uit het hierboven omschreven gebrek aan samenhang voortvloeiende, „wordt door den ondergeteekende zóó overwegend geacht, dat hij tot „eene regeling als de hierbedoelde, welke bovendien niet tot kosten- „vermindering van eenig belang leidt, geen vrijheid heeft kunnen vinden.”

Ware het mogelijk geweest om, met behoud van een voldoende oefeningstijd, een voorstel te doen om de reserve-divisie in haar geheel te organiseeren en er dus een vierde saamgestelde divisie van te maken, dan zou dit zeker in het belang van 's Lands weerbaarheid hoogst gewenscht zijn geweest, en wij zouden er niet aan gedacht hebben om alsdan eene andere vorming dier legerafdeeling in overweging te geven.

Nu dat blijkbaar om financieele redenen niet mogelijk is geweest, is het anders, en zijn wij van oordeel, dat de vereischte reserve-bataljons zonder overwegende bezwaren zijn te verkrijgen, door ze bij mobilisatie door de 9 regimenten Veld-Infanterie te doen vormen uit de oudste drie lichteningen en het daarvoor beschikbaar te stellen kader.

Volgens hetgeen hiervoren uit de Memorie van Toelichting is aangehaald, zouden de aldus verkregen bataljons onvoldoende samenhang hebben, omdat kader en manschappen daarvan voor het grootste gedeelte vreemd aan elkander zijn. Tot op zekere hoogte kan dit worden toegegeven, maar het bezwaar mag niet worden overschat. Het is, ook gelet op de aanvankelijke bestemming dier bataljons, geen overwegende reden om van de vorming, op de door ons aangegeven wijze, af te zien. Immers de samenhang zal — bij *deugdelijk* onderlegde soldaten, dus bij *voldoende* eerste-oefening en goed geregelde herhalingsoefeningen — zeer spoedig worden verkregen. En buitendien, hoe zal het met dien samenhang in den aanvang gesteld zijn bij de veldbataljons zelve, vooral als daarbij, zooals volgens het ontwerp in de bedoeling ligt, ook de oudste drie lichteningen — dus in het geheel acht — ingedeeld blijven? Veilig mag worden aangenomen dat, gelet op de sterke wisseling van het personeel, ook bij de veldbataljons het onderling kennen van kader en manschappen in den aanvang eener mobilisatie veel te wenschen zal

overlaten, en dat zulks tusschen de manschappen onderling zeker eer minder dan meer het geval zal wezen, dan wanneer de jongste *vijf* lichten bij de veld- en de oudste *drie* bij de reserve-bataljons worden ingedeeld. Dat onderling kennen moet in den juisten zin worden opgevat en dan bestaat het o. i. in hoofdzaak in *wederzijdsch vertrouwen*, een factor alleen te verkrijgen bij deugdelyke geoefendheid van kader en manschappen, en het is ook uit dien hoofde dat het streven naar verkorting van den oefeningstijd in zoo hooge mate bedenkelijk is te achten.

Uit den aard der zaak is het voor eene zekere en snelle vorming van de reserve-bataljons noodig, méér officieren en kader bij de betrokken regimenten in te deelen, dan anders noodig zou zijn, doch met goed overleg is ook dit bezwaar niet overwegend. In de eerste plaats is er geen reden om niet, evenals bij den bestaanden toestand, eenige officieren voor speciale diensten in de organisatie op te nemen. Verder kan aan een gedeelte van het voor de reserve-formatiën noodige personeel in vreedestijd een andere taak worden opgedragen en kan het plaatsen vervullen, die in gewone tijden toch moeten worden bezet, o. a. bij inrichtingen van onderwijs; zoo zou het bijv. ook aanbeveling verdienen om *tien* der uit te trekken bataljonscommandanten in tijd van vrede te belasten met de functie van Provinciaal-Adjutant. Door het laatste zal dan tevens het voordeel worden verkregen dat vorenbedoelde functie opgedragen blijft aan *actief* dienende hoofdofficieren, iets wat wegens den aard der betrekking wenschelijk is en verre de voorkeur verdient boven het opdragen daarvan aan commandanten van landweerdistricten, die tevens als militie-commissaris moeten optreden en in verband met hunne taak dikwijls afwezig zullen zijn. Bij mobilisatie kan dan toch dadelijk over evengenoemde hoofdofficieren worden beschikt, evengoed als zulks, volgens het ontwerp, ten behoeve van de landweer over de districtcommandanten zal geschieden.

Voor het overige mag niet worden voorbijgezien, dat er, bij het door ons voorgestane behoud van eene eerste-oefening van 12 maanden met opkomst in October, voor het gewone personeel het geheele jaar door een voldoende taak is weggelegd, terwijl de meer in te deelen officieren en onderofficieren, zoover ze op vorenbedoelden voet geene andere bestemming verkrijgen, uitstekend zullen te pas komen voor de opleiding van de kort te oefenen dienstplichtigen, die door hun gering aantal niet compagniesgewijze zijn te onderwijzen, en bij vereenigde opleiding in sommige gevallen voor eerste-oefening beter in twee gedeelten kunnen worden opgeroepen, in verband met de ruimte in de kazernen.

Verder kan dat personeel uitstekend dienst doen ten behoeve van het voorbereidend militair onderricht en de vrijwillige schietoefeningen, die bij goede toepassing en bij juiste opvatting dier oefeningen, bij elk stelsel van legervorming nuttig kunnen zijn, mits de daaraan verbonden kosten niet aan de deugdelykheid van het leger tekort doen; en dus, zooals maar al te zeer het streven is, op den voor het leger noodigen oefeningstijd worden verhaald. Ten slotte zal de opleiding van

het kader, dat boven het beroepskader noodig is, in de toekomst veel zorg vereischen en zal ook hierbij van bedoeld personeel partij zijn te trekken, omdat o. a. voor de opleiding tot officier zeer zeker afzonderlijke cursussen bij de korpsen noodig zullen zijn.

Kunnen alzoo de door den Minister aangevoerde bezwaren geen beletsel zijn tegen de door ons voorgestane regeling, de omstandigheid, dat een grooter aantal dienstplichtigen bij elk der 9 regimenten zal worden ingedeeld, levert een bepaald voordeel op; zooals blijkens vorenstaande aanhaling ook in de Memorie van Toelichting wordt erkend. Volgens het ontwerp zal het aantal dienstplichtigen per compagnie slechts omstreeks 30 ¹⁾ bedragen, tegen circa 40 in den bestaanden toestand. Dit getal is, ook in aanmerking genomen, dat veelvuldig enkele manschappen wegens ziekte, klein verlof, enz., ontbreken, bepaald *te klein* voor eene behoorlijke compagniesgewijze opleiding, vooral bij de Infanterie; deze zal dan ook zeer bezwaarlijk zijn, en de uitkomsten der oefening zullen er onder lijden.

Door het doen vervallen van de reserve-divisie zal, bij gelijke verdeling van de beschikbare dienstplichtigen, bedoeld aantal per compagnie weder tot omstreeks 39 ²⁾ opgevoerd en zodoende een betere toestand verkregen worden ³⁾.

Het financieel voordeel van het vormen der reserve-bataljons bij mobilisatie, wordt volgens de Memorie van Toelichting niet zóó overwegend geacht om de daaraan verbonden nadeelen te aanvaarden.

Uit den aard der zaak is het niet doenlijk om zonder vastgestelde organisatie, zoowel voor het eene als voor het andere geval, eene eenigszins juiste raming te maken van de besparing, die kan worden verkregen. Eene vergelijking van de organisatie der regimenten Veld-Infanterie met die van het ontwerp 1890/91, kan ook niet dienen, omdat destijds gerekend werd op 18 reserve-bataljons, zoodat meer personeel in de vredesorganisatie van de regimenten was opgenomen, dan voor de 12 bataljons der reserve-divisie zou worden vereischt.

Hoe dit zij, wij kunnen het gevoelen van den Minister niet deelen en zijn van oordeel, dat de meerdere uitgaven voor de reserve-divisie noodig, veel beter zullen besteed zijn, wanneer ze worden aangewend om deugdelijker eerste-oefening mogelijk te maken.

Gaan wij nu na wat *zeker* bespaard zal kunnen worden.

Vervallen kunnen uit de ontworpen organisatie der Veld-Infanterie o. a.: één divisie- en drie regimentsstaven, de werklieden uit de staven

¹⁾ Gerekend dat gem. 12 % nakomers afzonderlijk worden geoefend. Wordt echter art. 115 der Militiewet gewijzigd in den zin als hiervoren op bladz. 641 en 642 is aangegeven, dan wordt het aantal 34.

²⁾ Als in de vorige noot; bij verandering van art. 115 wordt het aantal 44.

³⁾ Bij de Vesting-Infanterie is de toestand iets beter en is het aantal per compagnie omstreeks 37 of 42, naarmate de 12 % nakomers afzonderlijk of te gelijk met de overigen worden geoefend.

van 12 bataljons, en verder het personeel uitgetrokken voor 3 depot-compagnieën, waardoor in ronde som $f 145.000$ ¹⁾ wordt bespaard.

Verder kan, zooals gezegd is, een deel van het voor de reserveformatiën noodige personeel in gewonen tijd voor andere functiën worden bestemd; bijv.:

10 hoofdofficieren voor Provinciaal-Adjutant, waardoor $f 6000$ wordt bespaard, anders noodig als toelagen aan commandanten van landweerdistricten, en matig gerekend 30 subalterne officieren voor het vervullen van plaatsen bij het militair onderwijs, enz., waarvoor we $f 39.000$ schatten.

Totaal dus minder uit te geven $f 145.000 + 6000 + 39.000$ of $f 190.000$.

Deze raming is zeker eer te laag dan te hoog, omdat vele zaken als uitgaven voor onderwijs, enz., buiten beschouwing zijn gelaten, niettegenstaande ze ook vermindering kunnen ondergaan. En bovendien zal vermoedelijk nog meer besparing verkregen worden, omdat het niet noodig is, dat het geheele officiers- en onderofficierspersoneel voor de reserve-bataljons *voltallig* of *in denzelfden rang of graad* aanwezig is, zooals blijken kan door het raadplegen van de tabel op bladz. 86 en 87 van het in 1889 verschenen Verslag der Staatscommissie van 1888, of van Staat 2 voorkomende op bladz. 16 en 17 der bijlagen, behoorende bij de Memorie van Toelichting op het ontwerp 1890/91 (G. S. 1890—91, 174, No. 4).

Maar blijven we bij de $f 190.000$, dan zal daardoor toch het bedrag, dat volgens het gestelde op bladz. 647, meer zou gevorderd worden voor een eerste-oefeningstijd van 12 maanden, verder van $f 219.000$ tot $f 29.000$ dalen; dus tot een bedrag, dat veilig buiten beschouwing kan blijven in vergelijking van hetgeen totaal wordt vereischt.

Resumeerende, vertrouwen wij duidelijk te hebben aangetoond, dat bij mobilisatie de door den Minister voorgestelde troepenafdeelingen op de daarbij verlangde sterkte zijn te verkrijgen, zonder den *duur van den eerste-oefeningstijd tot 8 maanden te verminderen*, dat is: zonder aan het *gehalte* van het leger tekort te doen.

Daartoe moeten de reserve-bataljons eerst bij mobilisatie door de regimenten Veld-Infanterie worden gevormd, en moet verder het contingent kort te oefenen dienstplichtigen met 2500 man worden verminderd en dus van 5200 tot 2700 worden teruggebracht ²⁾. Voor deze categorie

¹⁾ De 760 vrijwilligers-soldaten, volgens de ontwerp-organisatie voor de 48 veld- en 3 depot-compagnieën der reserve-divisie uitgetrokken, zijn bij de berekening buiten beschouwing gelaten, omdat ze toch niet verkregen zullen worden. Ware dit wel het geval, dan zou voor deze 780 man — ongerekend eerste uitrusting, bewapening, enz., — jaarlijks zeker noodig zijn eene som van $780 \times 365 \times 0.61$ of rond $f 174.000$, zoodat dan de besparing ook zooveel meer zou bedragen.

²⁾ De noodigen voor de administratietroepen thans medegerekend; zie de noot ⁽¹⁾ op bladz. 642.

zal dan, bij behoud van een blijvend gedeelte volledig te oefenen dienstplichtigen, met minder of althans zonder noemenswaardige vermeerdering van persoonlijke lasten, een veel doeltreffender regeling voor de oefening en de aanvulling der depots worden verkregen.

Waar dus op het *gehalte* zooveel aankomt, bedenke men zich nog wel, alvorens in dit opzicht 's Ministers voorstellen goed te keuren, ook om de gevolgen die daaruit voor de kadervorming zullen voortvloeien, die wij thans nader zullen bespreken.

Vorming van kader uit de Militie, en Reservekader. Volgens het gestelde op bladz. 11 der Memorie van Toelichting, (G. S., 94, No. 3) wordt voor de ontworpen legerorganisatie gerekend op eene belangrijke uitbreiding van het dienstplichtig of militiekader, en zal dit moeten bedragen:

	luite- nants,	onder- offi- cieren,	korpo- raals,
bij de infanterie.....	502	1077	1635
bij de cavalerie.....	18	21	42
bij de veld-artillerie.....	44	110	210
bij de rijdende-artillerie.....	2	2	4
bij de vesting-artillerie.....	44	172	304
bij de pantserfort-artillerie.....	4	16	24
bij de torpedisten.....	4	8	16
bij de genie.....	12	32	47
bij de hospitaalsoldaten.....	3	24	24
te zamen....	633	1462	2306.

De Minister is van oordeel, dat er geen bezwaar zal zijn om de 2306 korporaa's te verkrijgen, en vertrouwt dat zulks ook voor de overige categorieën mogelijk zal zijn, mits voor het vormen van officieren en onderofficieren bijzondere maatregelen worden getroffen.

Kunnen wij 's Ministers zienswijze deelen voor de korporaa's, geenszins is dit het geval voor de beide andere categorieën, en in het bijzonder niet ten aanzien van de benoodigde officieren. Wij gronden onze afwijkende meening op het ontbreken van een voldoende aantal geschikte personen, op den te korten eerste-oefeningstijd en het vervallen van het blijvend gedeelte.

Wat het eerste bezwaar betreft, merken we op, dat in de zooeven aangehaalde Memorie van Toelichting, bladz. 11 staat aangeteekend: „dat „door de persoonlijke dienstvervulling meer dan tot voor korten tijd voor „de kaderopleiding zal kunnen worden beschikt over jongelieden, in „het bezit van een zekere mate van ontwikkeling en beschaving, en dat „in het geheel jaarlijks niet meer dan 300 zoodanige jongelieden op eene „lichting van ruim 11.000 man behoeven te worden aangetroffen, om „het noodige aantal officieren en onderofficieren te erlangen, zoodat —

zoo staat er verder — „mag worden aangenomen dat hier geen onbe-
„reikbare eisch wordt gesteld”.

Wij zouden tegen deze beschouwing geen bezwaar hebben, integendeel ze volkomen deelen, ware het niet dat door het reservekader de door den Minister bedoelde personen voor het *overgroot*e deel aan de militie worden *onttrokken*. Het is zelfs een bekend feit, dat dientengevolge, behoudens enkele uitzonderingen, over het geheel het intellectueel en maatschappelijk gehalte der dienstplichtigen sedert de invoering van den persoonlijken dienstplicht niet merkbaar is vooruitgegaan.

Onder die omstandigheden en mede gelet op de verkorting van het verblijf onder de wapenen, zal dan ook, naar onze vaste overtuiging, de uitkomst niet aan de verwachting der Regeering beantwoorden, en zal dus voor de onbereden wapens — en deze beschouwen we op dit oogenblik — bij behoud van het reservekader, het vereischt aantal officieren en onderofficieren *zeker niet* uit de militie worden verkregen.

Uit den aard der zaak staat hierbij op den voorgrond, dat voor dit kader moet worden vastgehouden aan *juiste* eischen van *bekwaamheid* en *geschiktheid*, zonder welke het gehalte van het leger ook uit dien hoofde op bedenkelijke wijze zou achteruitgaan. Er zijn echter teekenen, die ons doen vreezen, dat zulks niet, of niet op voldoende wijze zal geschieden.

Als minimum diensttijd van een milicien onder de wapenen, alvorens hij tot *korporaal* kon worden aangesteld, gold toch tot voor korten tijd, volgens het voorschrift „Grondslag voor het onderricht bij het wapen der Infanterie”, de eisch van 5 maanden; terwijl een milicien-korporaal, om tot *sergeant* te kunnen bevorderd worden, 4 maanden als korporaal moest hebben gediend en in dien graad hebben doen blijken zijn gezag als meerdere te kunnen handhaven. Deze eischen waren *minima*; velen behaalden den graad van korporaal, maar vooral dien van sergeant, eerst na *langeren* tijd; bij de Vesting-Artillerie was het laatste ook voor korporaals steeds het geval. Vooral uit hen, die tot het blijvend gedeelte behoorden en die dus 16 à 17 maanden in werkelijken dienst bleven, werden de milicien-sergeanten gerecruteerd. Een niet onbelangrijk aantal dier milicien-sergeanten bleef, ter wille van de gunstige positie die zij hadden verworven, nog één jaar, soms meer jaren, langer vrijwillig onder de wapenen, en werden zoodoende gaandeweg flinke, practisch alleszins bruikbare onderofficieren. Wij hebben er gekend, die in dit opzicht ten slotte bij vrijwillig dienende onderofficieren niet ten achter stonden.

Bij 8 maanden eerste-oefening en afschaffing van het blijvend gedeelte moet dat anders worden. Het spreekt vanzelf dat er slechts bij uitzondering miliciens zullen zijn te vinden, die, om misschien *sergeant* (of *officier*) te *kunnen worden*, vrijwillig langer dan 8 maanden zullen blijven dienen, en zich daarvoor inspanning en moeite zullen getroosten. Bij handhaving van de bovenomschreven eischen van diensttijd, was dus al vanzelf de mogelijkheid om milicien-sergeanten te kweken, zooged

als uitgesloten. Men heeft er nu iets anders op gevonden. Men heeft bedoelden eisch laten vallen en daarvoor is niets in de plaats gesteld. Er is volgens het Recueil-Militair, sedert 15 Januari jl., voor het eerst geen termijn meer bepaald voor den werkelijken diensttijd om korporaal of sergeant te kunnen worden. De korpscommandanten zijn nu geheel vrij. Zij kunnen desverlangd, te hunner beslissing en beoordeeling, een milicien na 1 maand dienst tot korporaal, en na nog een paar maanden tot sergeant bevorderen. Natuurlijk behoudens de gebleken geschiktheid. Wel nu — zal men zeggen — welk bezwaar is dan daartegen?

Het volgende. De geschiktheid voor den graad van korporaal en sergeant wordt getoetst aan de eischen van het *examen-programma*. Die eischen zijn reeds *laag* gesteld. Militiekader *moet* er komen. Aan die eischen *moet* worden voldaan, en met de noodige toegevendheid, door de vingers zien van 't een, schenken van 't ander, met geven en nemen, zijn er dus een aantal die het predicaat „voldoende” behalen of zullen behalen. Maar zijn ze daarom nu — zelfs al voldoen ze werkelijk in alle opzichten aan de eischen — *geschikt voor korporaal, resp. sergeant*? Is het mogelijk, dat de zoo moeilijke taak van „meerdere” te zijn, van te moeten bevelen, een milicien komt aanwaaien, dat hij gezag kan uitoefenen, zonder gedurende eenigen tijd te hebben geleerd zelf te gehoorzamen? Is het mogelijk vooral bij den *milicien*, tegenover andere *miliciens*, met wie hij kort te voren werd ingelijfd en geoefend, wier lotgenoot hij was, wier lief en leed hij deelde? Er kan geen sprake van zijn, voor hem die den troep en het leven in den troep kent. De korporaaals, die thans — reeds in 3 maanden tijds — gekweekt worden, zullen onvermijdelijk in bruikbaarheid moeten achterstaan bij die van vroegere jaren, bij hen, die bij 12 maanden eerste-oefening en een voldoende sterk blijvend gedeelte werden gevormd. In welk minimum van tijd men thans milicien-sergeanten zal gaan opleiden, moet nog blijken. Maar de gissing is niet gewaagd, dat men er in 6 maanden al een heel eind mee op dreef zal zijn. Het resultaat zal wezen dat men *half geschikten* krijgt, ook al voldoen ze aan de examen-eischen. Ze zullen de ervaring missen van den dienst, de kennis van toestanden, zaken en personen, die onmisbaar is om met voldoende aplomb, doorzicht en tact, het gezag te kunnen uitoefenen; ze hebben te korten tijd als milicien en in den graad van korporaal gediend, om een bruikbaar sergeant te *kunnen* zijn.

Blijkt hieruit, naar onze meening, dat bij den verkorten oefeningstijd, het noodig aantal milicien-sergeanten niet zal te verkrijgen zijn, nog veel minder zal het mogelijk zijn in de behoefte aan militie-officieren behoorlijk te voorzien; en het is maar al te zeer te vreezen, dat men ook voor dezen de eischen laag zal gaan stellen, dat men meer zal afgaan op het voldoen aan een theoretisch examen, dan op de practijk van den dienst.

Reeds nu wordt onder F, op bladz. 14 van het Voorloopig Verslag (G. S., 94, No. 11) ten aanzien van de opleiding tot militie-officier in overweging gegeven; in elk geval de eischen voor werkelijken dienst in

het leger niet te hoog te stellen, en wordt daar nog bijgevoegd, zich vooral ten aanzien van de theoretische bekwaamheden tot het strikt noodzakelijke te bepalen, ten einde jongelieden in bedrijf en beroep, het officier zijn niet onmogelijk te maken.

Zeker, het zal noodig zijn om met maatschappelijke toestanden rekening te houden, doch bij de hier aangehaalde uiting zijn de militaire eischen niet alleen te veel uit het oog verloren, maar zelfs geheel teruggedrongen. En toch moet het te doen zijn om *bruikbare* officieren te vormen en niet om, door het laag stellen der eischen, het officier worden zoo gemakkelijk mogelijk te maken.

Dat de Minister dan ook de evenbedoelde, in het Voorloopig Verslag uitgesproken meening in alle opzichten zal beaamen, valt op goeden grond te betwijfelen, maar toch blijkt uit alles, dat ook door hem het opdoen van praktische ervaring niet op de juiste waarde wordt geschat. Daargelaten hetgeen ten deze reeds hiervoren werd medegedeeld, zou het anders toch te eenen male onverklaarbaar zijn, dat in de Memorie van Toelichting (G. S., 94, No. 3), o. m. op bladz. 11 in uitzicht wordt gesteld, om aan een eenigszins langer verblijf onder de wapenen voor de opleiding tot onderofficier en officier, tegemoet te komen door het vrijstellen van een gedeelte der herhalingsoefeningen; alsof niet juist deze zóó voor iemand, dan zeer stellig voor de militie-officieren en -onderofficieren hoog noodig zijn om den verkregen graad van bruikbaarheid op voldoende wijze te onderhouden. Verder leveren ook de thans voor het militie- en reservekader bestaande regelingen de duidelijkste blijken, van het niet op waarde schatten der practijk.

Toch is zulks geheel in strijd met hetgeen door de ondervinding en ook door de geschiedenis wordt geleerd. Zoo wordt, wat het laatste betreft, in het Deensche stafwerk over den oorlog van 1864 (Deel I, bladz. 101) de volgende uitspraak over het dienstplichtig kader aangetroffen, nl.: „de „instelling van het dienstplichtig kader gaf voorzeker geen gering „aantal bruikbare aanvoerders in 1864; maar ook vele, aan wie de „ervaring ontbrak. In het algemeen klaagde men, dat een deel van de „opleiding verzuimd was en wel het belangrijkste, nl. de oefening in „het bevelen van en het omgaan met den troep”.

Deze uitspraak verdient te meer de aandacht, omdat de overgrootte meerderheid van het hier bedoelde kader was gevormd vóór 1862, toen de eerste-oefeningstijd nog 16 maanden bedroeg, en voor de officieren een nog aanmerkelijk langer oefeningsduur onder de wapenen werd gevorderd. Tegenwoordig is de laatste nog 1½ jaar; er kan dus in Denemarken op de eischen der practijk gelet worden.

Overigens schijnt de Minister voor de kadervorming uit de militie veel te verwachten van de vrijwillige oefeningen in den wapenhandel. Zooals de zaak toch sedert kort geregeld is, *moet* het militiekader grootendeels worden gevormd uit de zoogenaamde „getuigschrifthouders”, dat zijn de miliciens, die bij het voorbereidend militair onderrecht het getuigschrift W hebben verworven. Deze bepaling leidt echter

hoegenaamd niet tot verbetering, wel scheidt ze nieuwe bezwaren. Wat de miliciens, na eenige sporadische oefeningen in 2 perioden van 4 wintermaanden, aan militaire kennis en bruikbaarheid meebrengen, kan niet anders dan zeer onbeduidend zijn. In geen geval wettigt het de afschaffing van het vroegere minimum van werkelijken diensttijd voor de bevordering tot korporaal.

Maar al neemt men aan, dat het de theoretische kennis, zelfs de praktische geschiktheid iets eerder doet verwerven, dan wanneer men het voorbereidend onderwijs *niet* volgt, zoo kan het toch nooit iets bijdragen tot het opdoen van de ervaring, die noodig is om met goed gevolg gezag te kunnen uitoefenen, tot de kennis van den *dienst* in werkelijkheid. Daarvoor heeft dat voorbereidend onderwijs hoegenaamd geen nut.

Maar nu de bezwaren. De voorschriften laten thans slechts enkele plaatsen open, waarnaar *niet*-getuigschrijfhouders kunnen mededingen. Het gevolg hiervan is, dat velen, zeer velen uitgesloten blijven van de kans om in het militiekader te worden opgenomen, die even goed, ja zelfs *beter* zijn dan vele getuigschrijfhouders. De nieuwe bepaling geeft dan ook niet alleen geen waarborg om alleszins bruikbaar militiekader te verkrijgen, maar ze is zelfs aanleiding, dat velen worden uitgesloten en voorbijgegaan, die *beter* zijn dan anderen, die wél korporaal worden. Men neemt niet meer, zooals vroeger, de *beste* elementen uit de compagnieën, zij die intellectueel en praktisch het best *blijken*, men neemt hen, die een paar winters met meer of minder opgewektheid aan het voorbereidend militair onderricht hebben deelgenomen.

Is het belang van den dienst, het Staatsbelang daarmee gebaat? In geen deele. Men begaat eene grove onbillijkheid tegenover hen, die, om welke reden ook, het voorbereidend militair onderricht niet konden of wilden volgen, maar die toch feitelijk betere stof leveren voor het militiekader; men vergenoegt zich willens en wetens, althans ten deele, met *inférieure* elementen, en laat voor een goed deel de betere krachten ongebruikt. En waarom dat alles? Alleen om een krachtigen stoot te geven aan het bijwonen van het voorbereidend militair onderricht, en tevens voedsel aan de gevaarlijke fictie van „volksweerbaarheid”. Het doet steeds meer en meer de valsche meening ingang vinden, dat het leger kan en moet gevormd worden *in* de burgermaatschappij. 't Is de voortzetting van het gronddenkbeeld van het *reservekader*, een andere loot van denzelfden stam.

Deze instelling is in haren tegenwoordigen vorm inderdaad eene *woekerplant* van het leger; die zooals we reeds opmerkten, de beste krachten tot zich trekt, welke de persoonlijke dienstplicht er in brengt, en daardoor de vorming van hooger kader uit de dienstplichtigen geheel in den weg staat.

Het reservekader mist buitendien het karakter van te zijn een flink en krachtig militair personeel; het kan in zijne innerlijke eigenschappen met geen ander woord dan *onvoldoend bruikbaar* worden gekenmerkt.

Men kan er lang over redeneeren, maar ook hier moet de werkelijk deskundige zelf *zien*. In het algemeen — zeer enkele gunstige uitzonderingen daargelaten — is het reservekader, gekweekt als in eene broeikas, ongeschikt voor de practijk van den dienst. Alles zit er los en oppervlakkig in; het reservekader mist de ervaring, de *practijk* in een woord, om met voldoende aplomb en moreel overwicht, met werkelijk *gezag* te kunnen optreden. Niemand gevoelt beter wat hem ontbreekt, dan menig reservist zelf, zooals o. m. blijken kan uit hetgeen daaromtrent voorkomt in een artikel van de hand van den Heer J. E. STOKVIS, onder het opschrift „Het reservekader”, opgenomen in het Aprilnummer van de „Vragen des Tijds”. Daarin worden de gebreken, die het reservekader aankleven, met treffende juistheid in het licht gesteld, en het is dan ook alleszins verklaarbaar dat de schrijver zijn opstel besluit met de volgende woorden:

„Welken weg men ook wenscht te betreden, het is een *dringende* „*eisch*, dat het reservekader in *den bestaanden vorm* weldra tot het „verledene behoore, als zijnde altijd geweest en nu nog, militair en „maatschappelijk van ondeugdelijk maaksel, een der weinige instellingen, „waarmede Nederland, evenals met de schutterij, een uitzondering heeft „gemaakt op andere landen”.

Dat er in het leger omtrent de mate van bruikbaarheid van het reservekader, bij sommigen eene andere meening bestaat, laat zich gereedelijk verklaren. Verschil van inzicht zal zich wel steeds omtrent elke instelling voordoen.

In de eerste plaats zijn onder de voorstanders idealisten, die te goeder trouw anderen naar zichzelf afmeten, en gelooven, dat de toetreding tot het reservekader voornamelijk voortvloeit uit vaderlandsliefde en plichtbesef. Zij die zoo denken, nemen tevens aan eene buitengewone mate van ijver en toewijding en kunnen geen ongunstig oordeel verdragen of toegeven. Of zij echter, als militairen, de uitkomsten met een voldoende deskundigen en onbevangen blik beschouwen, is eene andere vraag.

Verder zijn er anderen, die meer bepaald bij de zaak betrokken zijn — bijv. zij die voor de opleiding der reservisten, met meestal loffelijken ijver, hunne krachten inspanssen — die uit den aard der zaak onwillekeurig bij de instelling ook persoonlijk belang hebben, waardoor op hunne zienswijze invloed kan worden uitgeoefend.

Wij zijn echter van gevoelen en zelfs vast overtuigd, dat de onpartijdige, onbevangen beoordeelaars in het leger met ons van oordeel zijn, dat het reservekader, eene enkele uitzondering daargelaten, den vereischten graad van practische bruikbaarheid mist, en dat het daarom onvermijdelijk eene ingrijpende hervorming moet ondergaan, wil het ten nutte van 's Lands weerbaarheid kunnen strekken. In zooverre wordt in het Voorloopig Verslag (G. S., 94, No. 11) op bladz. 11, terecht gewezen op de noodzakelijkheid, om voor de opleiding der reservisten andere maatregelen te treffen.

Dat voorts, zooals in evengenoemd Voorloopig Verslag mede op

bladz. 11 wordt aangeteekend, de instelling van het reservekader aan den goeden geest in het leger niet bevorderlijk schijnt te zijn, is eene opmerking, die ook wij meermalen door bevoegde beoordeelaars hoorden bevestigen, en ook in geschriften vermeld vonden; zoodat er maar al te zeer aanleiding is om aan de juistheid er van niet te twijfelen.

Dat de reservisten in vele opzichten groote voorrechten genieten, wordt algemeen erkend, al is er dan ook gaandeweg iets op afgedongen. Het zal echter stellig noodig zijn daarin nog heel wat verder te gaan, hoewel wij overigens van oordeel zijn, dat het verleenen van eenige voorrechten en tegemoetkomingen, ook in de wijze van dienstvervulling, niet onbillijk is tegenover derden, wanneer daartegenover slechts zoodanige eischen worden gesteld, dat de betrokken personen in den door hen verkregen graad of rang inderdaad *bruikbaar* zijn, en dus in staat om daarin anderen voor te gaan en gezag uit te oefenen, iets wat nu over het geheel niet het geval is ¹⁾.

Thans overgaande tot het beantwoorden van de vraag hoe aan de geoperde bedenkingen is tegemoet te komen, hoe het noodige kader, ter aanvulling van het *beroepskader* kan worden verkregen, stellen wij op den voorgrond, dat het beslist noodig is om het *reservekader* in zijn tegenwoordigen vorm niet *nevens* het *militie-* of *dienstplichtig kader* te laten bestaan. Bij handhaving van dezen toestand zal het toch te eenen male onmogelijk zijn om, zooals de Minister aanneemt, uit de dienstplichtigen het vereischte aantal onderofficieren te vormen, en is zelfs als zeker aan te nemen dat een militie-officier, evenals tot dusverre, tot de hooge zeldzaamheden zal behooren.

Dat dit bezwaar niet zoo erg zou zijn, zooals wel eens wordt beweerd, omdat dan toch de reservisten de taak van de ontbrekende militie-officieren en -onderofficieren kunnen vervullen, is niet juist. De reservisten dienen thans toch uitsluitend vrijwillig, en zullen zeker voor een groot deel, zoo niet voor de overgrootste meerderheid, na het verstrijken hunner verbintenis, den dienst verlaten. Zij komen dan niet ter beschik-

¹⁾ Dit opstel was in de hoofdzaak gereed, toen ons in handen kwam het Augustus-nummer van De(n) „Militaire(n) Spectator”, waarin de Oud-Kolonel der Infanterie W. HINGMAN onder het opschrift „Herinneringen uit mijne militaire loopbaan”, op bladz. 548—557, het *reservekader* bespreekt, en wel in hoofdzaak op grond van inlichtingen, door hem verzocht en verkregen van negen zijner oud-kameraden in het leger: officieren van verschillende rangen en van *alle* infanterie-regimenten, doch voor het meerendeel kapiteins, de rang, die hem het meest bevoegd toescheen om een bepaald oordeel over het reservekader uit te spreken.

De lezing dezer bladzijden wordt ten zeerste aanbevolen. Zij bevestigen geheel, veelal in sterke mate, het oordeel door ons omtrent de waarde van het reservekader geuit, en evenzeer dat van den Heer STOKVIS, hiervoren op bladz. 658 vermeld. Ook de Kolonel HINGMAN komt tot het besluit, „dat dit kader, „zooals het thans is geregeld, zoo spoedig mogelijk uit het leger moet verdwijnen”.

king van de landweer, iets wat met het militiekader wel het geval is. Wanneer laatstgenoemd kader niet ten volle tot zijn recht komt, zal dan ook de landweer niet kunnen beantwoorden aan de verwachtingen, die daarvan — bij voldoende oefening in het leger — overigens terecht door den Minister worden gekoesterd.

Er moet daarom, naar onze meening, eene zoodanige regeling worden getroffen, dat de beide instellingen samenvloeien; dat er dus — *boven en behalve het beroepskader* — in het vervolg alleen sprake is van *militiekader* ¹⁾, waaronder dan ook begrepen zijn, zij die zich *vóór de loting* als vrijwilliger voor het militiekader aanmelden.

Zonder in bijzonderheden te treden, stellen we ons voor dat de zaak in algemeene trekken als volgt ware te regelen:

De bepalingen omtrent het thans bestaande *reservekader* worden ingetrokken en de instelling wordt als zoodanig opgeheven, immers met inachtneming van reeds verkregen rechten.

In stede daarvan wordt bijv. aan jongelieden, die aan zekere, vast te stellen eischen voldoen, *vóór* het 18e jaar, gelegenheid gegeven in dienst te treden als *vrijwilliger* voor het *militiekader*, desvereischt onder de benaming *adspirant militie-onderofficier* of *-officier*.

Loot de jongeling later vrij, dan blijft hij gehouden zijne vrijwillige verbintenis bij het militiekader te volbrengen, met bevoegdheid om die verbintenis later te verlengen, wanneer hij, naar het oordeel van den korpscommandant, de noodige geschiktheid bezit.

Valt hij in de loting, dan verkrijgt hij voor zichzelf geen vrijstelling van den dienstplicht, doch vervult hij dien tegelijk met zijn vrijwilligen dienst, evenals ook nu reeds het geval is voor de enkele kaderreservisten, die zich na de inschrijving voor de militie verbinden. Intusschen komt het billijk en om andere redenen ook gewenscht voor, dat deze categorie van dienstplichtigen dan zooveel eerder tot de landweer overgaat, respectievelijk daaruit zooveel eerder wordt ontslagen, als zij *vóór* het tijdstip van inlijving reeds vrijwillig heeft gediend.

Voor beide categorieën van vrijwilligers voor het militiekader, dus onverschillig of ze al dan niet vrijloten, zal gehandhaafd moeten worden het vrijmaken van een broeder, resp. wegens vrijwilligen- of militiedienst. Eigen vrijstelling van den dienstplicht zal — zooals we reeds opmerkten — moeten vervallen. Door dit laatste zal tevens het voor derden zeer belangrijke voordeel worden verkregen, dat niet — zooals nu — voor iederen reservist, die in de loting valt, een ander, die anders vrij zou zijn, moet worden ingelijfd. Uit militair oogpunt wordt thans zoodoende wel is waar het voordeel verkregen, dat over meer personen kan worden beschikt, doch het is, van maatschappelijke zijde bezien, niet van onbillijkheid vrij te pleiten, dat personen tot den

¹⁾ Geeft men de voorkeur aan den naam *reservekader*, die ook elders veelal voor het dienstplichtig kader wordt gebezigd, dan bestaat daartegen geen bedenking, mits overigens slechts aan de hier voorgestane regeling worde voldaan.

dienstplicht worden geroepen, omdat aan anderen de gelegenheid wordt gegeven, dien plicht in den thans zooveel gemakkelijker te vervullen reservistendienst om te zetten. En dit klemt stellig nog meer, nu laatstgenoemde dienst tot geene voldoende uitkomsten leidt.

De hiervoren aangegeven wijze van het vrijwillig dienen bij het militiekader zal tevens de gelegenheid openen tot vervroegde vervulling van den dienstplicht, iets wat volgens het gestelde op bladz. 5 van het Voorloopig Verslag (G. S., 94, No. 11), en ook naar onze meening wenschelijk is.

Voor het overige zullen omtrent de dienstvervulling van hen, die zich voor de opleiding tot militie-onderofficier en -officier beschikbaar stellen, en die aan daarvoor te stellen eischen voldoen, bepalingen moeten gemaakt worden, waardoor zooveel mogelijk aan maatschappelijke belangen, vooral aan die van studie en bedrijf, wordt tegemoet gekomen; mits op zoodanigen voet, dat niettemin eene *deugdelijke* opleiding gewaarborgd blijft.

Uitgaande van het beginsel, dat voor de onbereden troepen een eerste-oefeningstijd van 12 maanden gehandhaafd dient te worden, zouden wij voor de vrijwilligers voor het militiekader evenzeer een werkelijken dienst onder de wapenen willen vorderen van 12 maanden, te verdeelen over *twee*, hoogstens *drie* jaren; met dien verstande, dat geen graad of hoogere graad of rang moet kunnen verkregen worden, zonder dat de betrokken persoon als gewoon soldaat of in den naast lageren graad of rang, ten minste een voldoende, nader vast te stellen tijd in werkelijken dienst heeft doorgebracht, en daarbij heeft doen blijken van de noodige geschiktheid en practische bruikbaarheid.

De opkomst van al de hier bedoelde vrijwilligers zou dienen geregeld te worden in verband met hunne maatschappelijke belangen, doch tevens volgens de eischen van den dienst en de opleiding. Zoowel tijdstip van opkomst, als verblijf onder de wapenen, moeten daarom *niet meer ter keuze zijn van de betrokken personen*, maar de eischen der opleiding, moeten naar algemeene regelen Hoogerzijds worden bepaald. Door gelijke opkomst en goede keuze der tijdvakken, zal het dan mogelijk zijn, geregeld en deugdelijk onderwijs te geven en tevens aan de practische vorming de noodige zorg te wijden. Het volgen van cursussen gedurende den tijd van groot verlof zal niettemin nuttig blijven, en daarvoor is ook zonder bezwaar eene regeling te treffen.

Uit den aard der zaak moet de opleiding van het niet vrijwillig militiekader tevens met de meeste zorg geschieden, en zoodanig worden geregeld dat de opleiding tot onderofficier en officier, zooveel mogelijk, verband houdt met die van de vrijwillig toegetreden, terwijl ook aan deze categorie zekere voorrechten zijn toe te kennen; doch niet in dezelfde mate als aan hen, die reeds vóór de loting vrijwillig zijn toegetreden.

Het spreekt vanzelf, dat dan in de toekomst de zorg en de verantwoordelijkheid voor de opleiding van het militiekader *in haar geheel* behoort

te verblijven aan de betrokken korpscommandanten, zoodat er dan hoege-naamd geen reden meer is om de algemeene leiding van de vrijwilligers voor het militiekader — zooals thans bij het reservekader geschiedt, met gedeeltelijke terzijdestelling van het gezag van de korpscommandanten — op te dragen aan één persoon. Bij de opheffing van het bestaande *reservekader*, dienen alzoo tevens de hoofdofficier voor dat kader met het hem toegevoegde personeel te vervallen, waardoor nog eene besparing van omstreeks f 9000 ¹⁾ wordt verkregen.

Welke andere voorrechten zullen moeten gegeven worden aan hen, die zich voor opleiding tot militie-officier of -onderofficier verbinden of beschikbaar stellen, wenschen wij in het midden te laten, alleen teekenen we aan dat, naar onze meening, een verblijf van eenige maanden *bij den troep*, met andere woorden *in de kazerne*, niet kan worden gemist; zoodat het wonen buiten de kazerne niet of althans niet voortdurend moet worden toegestaan.

Tegen de hier voorgestane regeling zal wel de bedenking geopperd worden, dat daarbij de toeloop van vrijwilligers voor het te scheppen militiekader veel geringer zal zijn, dan die welke thans voor het reservekader bestaat. De ondervinding zal dat moeten leeren, doch wij vertrouwen, dat de toeloop nog vrij sterk zal blijven, omdat o. a. de dienstvervulling over meerdere jaren en het vroeger vervullen van den dienstplicht voor velen van zooveel belang zullen zijn, dat ze daarvoor de kans van vrijloten gaarne zullen laten voorbijgaan. Doch al wordt de toeloop belangrijk minder, dan zou daarin nog geen reden gelegen mogen zijn om van de voorgestelde regeling af te zien, al ware het alleen omdat dan toch in de militie zelve voldoende stof zal worden aangetroffen, en er in elk geval meer zekerheid zal bestaan, dat in de behoefte aan kader bij de landweer zal worden voorzien, dan bij eene regeling volgens het Regeeringsvoorstel. Buitendien zal het gehalte veel beter zijn.

Blijkens het gestelde onder F, op bladz. 14 van het Voorloopig Verslag (G. S., 94, No. 11), zijn sommige leden der Tweede Kamer van meening, dat men de dienstplichtigen moet kunnen verplichten om zich tot eenen graad of rang te doen opleiden, en gelooven deze leden dat, zoo de wet daartoe de bevoegdheid *niet* geeft, kadervorming, zooals de Regeering zich die voorstelt, zeer veel te wenschen zal overlaten.

Wij voor ons gaan verder; wij zijn overtuigd dat, zelfs met toepassing van wettelijken dwang tot opleiding, de vorming van hooger militiekader bij het Regeeringsstelsel *niet, of slechts in zeer geringe mate mogelijk* zal blijken, omdat — zooals hiervoren is gezegd — de daar-

¹⁾ Volgens *Bijlage D*, Staat No. 7, der Memorie van Toelichting (G. S., 94, No. 3), worden voor het reservekader uitgetrokken: 1 hoofdofficier, 1 kapitein of ritmeester en 1 eerste of tweede luitenant, zoodat met schrijvers en bureelkosten zeker opgenoemde som wordt verkregen, zonder de niet onbelangrijke reiskosten te rekenen.

voor noodige en geschikte elementen door het reservekader aan de militie worden onttrokken.

Overigens merken wij op, dat het beginsel van dwang bij de kaderopleiding op zichzelf niet nieuw is, en o.a. reeds sedert jaren in *Denemarken* bestaat. De geschikt geachte personen worden daar eenvoudig aangewezen, en zooveel langer onder de wapenen gehouden als voor hunne opleiding noodig is, zonder dat zulks tot bezwaren aanleiding geeft. Integendeel; in die aanwijzing is vermoedelijk juist een der redenen gelegen, waarom het verkrijgen van een rang of graad méér wordt gewaardeerd, daar toch het feit, dat men niet voor de opleiding bestemd wordt, op mindere ontwikkeling wijst.

Intusschen verliese men niet uit het oog, dat dit stelsel in *Denemarken* voornamelijk is in werking gekomen — en ook geslaagd, onder den indruk van den oorlog van 1864.

Voor onze toestanden kunnen wij het niet aanbevelen, zoolang niet gebleken is, dat het doel langs anderen weg niet is te bereiken. Wij achten zulks op de door ons aangegeven wijze zeer goed mogelijk.

Bespraken wij tot nu toe alleen de kadervorming bij de troepen te voet, en hadden wij daarbij in hoofdzaak op het oog de Infanterie en de Vesting-Artillerie, over het geheel gelden onze beschouwingen echter ook voor de andere Wapens.

Wat de Cavalerie en de Bereden Artillerie betreft, zal dan ook bij het stelsel van het ontwerp ongetwijfeld groote teleurstelling worden ondervonden; niet enkel, omdat bij eventueele handhaving van het reservekader de noodige geschikte personen voor de kadervorming zullen ontbreken, doch mede omdat, bij een eerste-oefeningstijd van 18 maanden, zonder een voldoende blijvend gedeelte, onmogelijk genoegzame gelegenheid kan bestaan voor de opleiding van hooger kader.

Organisatie en samenstelling van het Wapen der Artillerie. In het 2° lid van art. 21 der ontwerpwet (G. S., 94, No. 2) lezen wij:

„Aan het hoofd van het dienstvak der militaire administratie, van „het wapen der infanterie, der cavalerie, der bereden-artillerie, der „vesting-artillerie en der genie staat een inspecteur”.

Hier wordt dus, wat de Artillerie betreft, gesproken van *twee* wapens, de Bereden- en de Vesting-Artillerie, terwijl sub 5 van artikel 5 van het ontwerp alleen melding wordt gemaakt van „*het* wapen der artillerie”.

Er is dus tegenstrijdigheid, en op bladz. 17 van het Voorloopig Verslag (G. S., 94, No. 11) wordt in de laatste alinea onder *art. 21, 2de lid*, diens-tengevolge zeer terecht aangeteekend, dat de redactie moet gewijzigd worden.

Intusschen is de zaak met zoodanige wijziging niet in orde te brengen. Het voorstel van den Minister hinkt blijkbaar op twee gedachten; het splitst alleen het gezag, niet het Wapen zelf. Hierin moet noodwendig verandering komen. Van tweeën een: of men moet besluiten tot splitsing

van het officierskorps, of wel het eenhoofdig gezag over het Wapen moet gehandhaafd blijven.

De splitsing van het Wapen in Bereden- en Vesting-Artillerie, welke in hoofdzaak neerkomt op eene scheiding van het officierskorps, is in de laatste jaren in vergaderingen en geschriften meermalen bepleit en besproken. Tot voor korten tijd werd er voornamelijk op aangedrongen met het oog op de belangen der Bereden-Artillerie, doch onlangs heeft de oud-Commandant van de Vesting-Artillerie, de Generaal-Majoor L. J. RISSEEUW, de zaak meer in het belang van de Vesting-Artillerie bepleit ¹⁾.

Wat ons betreft, wij erkennen gaarne dat eene splitsing in sommige opzichten voordeelen zou kunnen opleveren, doch in een klein land als het onze achten wij haar noch noodig, noch gewenscht; integendeel, met het oog op de belangen eener hardnekkige verdediging, zelfs schadelijk.

Zoo zal het bijv. bij de tegenwoordige regeling een groot voordeel zijn, indien, nadat het veldleger binnen de liniën is teruggetrokken, ook ten volle over de diensten van officieren der Bereden-Artillerie beschikt kan worden, wat natuurlijk uitgesloten is, of althans niet afdoende kan geschieden, indien deze officieren eene geheel eenzijdige practische vorming ontvangen hebben en vreemd blijven aan hetgeen van den Vesting-Artillerist wordt geëischt. Zoo kan het, om een ander voorbeeld te noemen, zeer wel voorkomen, dat een officier der Bereden-Artillerie, die den middelbaren leeftijd bereikt heeft, hoewel overigens volkomen geschikt, niet meer die fysieke eigenschappen bezit, welke voor het aanvoeren van eene batterij of eene afdeeling in het gevecht vereischt worden, maar niettemin bij de Vesting-Artillerie zeer te waardeeren diensten bewijzen kan. Zoo kan een zeer bekwaam luitenant der Bereden-Artillerie, toch niet die bijzondere eigenschappen bezitten, welke hem voor het commando van eene batterij geschikt zouden doen achten, terwijl hij toch bij de Vesting-Artillerie volkomen op zijne plaats kan zijn.

Men zou ons zeer verkeerd verstaan — en men kan trouwens met het oog op ons verleden niet verwachten, dat wij zulks zouden bedoelen — indien men uit het vorenstaande de gevolgtrekking maakte, dat wij de Vesting-Artillerie goed genoeg achten om minder geschikte officieren in zich op te nemen. Het tegendeel is waar, ook de Vesting-Artillerie heeft — het behoeft nauwelijks gezegd te worden — noodig: volkomen voor hunne taak geschikte officieren. Maar de Staat heeft er belang bij, dat ieder der beschikbare officieren van het Wapen voor zoodanige functie kunne aangewezen worden, als waarvoor hij oogenblikkelijk het meest geschikt is. Bij splitsing van het officierskorps

¹⁾ Het opstel van den Generaal-Majoor L. J. RISSEEUW is opgenomen in het Juli-nummer van *De(n) Militaire(n) Spectator* van dit jaar, en wel op bladz. 500—510; het verdient ook de aandacht, omdat er een overzicht in wordt gegeven van hetgeen ten deze reeds door anderen is in het midden gebracht.

der Artillerie zal dit laatste niet meer ten volle gewaarborgd zijn en zal buitendien menig officier aan den dienst ontvallen, niettegenstaande hij bij een ander onderdeel van het Wapen nog goede diensten zou kunnen bewijzen.

Het spreekt vanzelf, dat men, het officierskorps ongesplitst behoudende, ook zorg dragen moet dat de officieren der Bereden-Artillerie op zoodanige wijze met het onbereden gedeelte voeling houden, dat zij daarvan niet vervreemden; en dit kan bij oordeelkundige regeling geschieden, zonder de persoonlijke belangen te zeer uit het oog te verliezen. Het bijwonen van oefeningen kan reeds veel tot gezegd doel bijdragen.

Staan wij dus, wat betreft het behoud van een vereenigd officierskorps, aan de zijde van den Minister, ten andere is het ons te eenen male onverklaarbaar hoe de Minister in dien gedachtengang een voorstel kan doen, om het *eenhoofdig gezag* over het *niet gesplitste Wapen* op te heffen. Zeer terecht wordt dan ook op bladz. 17 van het Voorloopig Verslag (G. S., 94, No. 11), onder *art. 21, 2e lid*, aangeteekend:

„Hoe de inspecteur der artillerie gemist kan worden, wanneer niet „eene volledige scheiding tusschen bereden-artillerie en vesting-artillerie „tot stand komt, werd door sommige leden niet begrepen”.

Tot motiveering van zijn voorstel voert de Minister op bladz. 23 der Memorie van Toelichting (G. S., 94, No. 3) met betrekking tot *artikel 15* der ontwerpwet het volgende aan:

„Het wordt door den ondergeteekende gewenscht geacht de taak, „welke thans aan den inspecteur der artillerie is opgedragen, te splitsen „en te verdeelen over een inspecteur der bereden-artillerie en een „inspecteur der vesting-artillerie, in verband waarmede de betrekkingen „van commandant der bereden-artillerie en van commandant der vesting- „artillerie zouden komen te vervallen.

„Bedeelde taak toch, welke bij de bestaande regeling aan één per- „soon is opgedragen, en welke zich uitstrekt over de in aard, oefeningen „en werkkring zoo uiteenloopende onderdeelen van het wapen, met „personeel, paarden, materieel, benevens allerlei technische aangelegen- „heden, is naar de meening van den ondergeteekende te omvangrijk en „leidt tot te ver gedreven centralisatie van gezag in handen van ééne „autoriteit”.

Aannemende, doch geenszins toegevende, dat de motiveering juist is, blijft dan toch nog altijd de vraag bestaan, wie bij 's Ministers stelsel het thans aan den Inspecteur der Artillerie opgedragen gezag moet uitoefenen. En het antwoord daarop kan niet anders luiden, dan dat dit overgebracht zal worden bij het Departement van Oorlog, niet *in naam*, doch *feitelijk*, en wel in hoofdzaak belichaamd in de IV^{de} Afdeeling van dat Departement. Of dit ook „tot te ver gedreven centralisatie van gezag” zal leiden, behoeven wij niet nader te onderzoeken. Het laat zich gereedelijk gevoelen, en volkomen deelen wij in dit opzicht de meening van den Generaal-Majoor L. J. RISSEEUW, waar deze zich in zijn, op bladz. 664

aangehaald opstel, omtrent het vervallen van den Inspecteur der Artillerie, bij niet-splitsing van het Wapen, als volgt uitlaat:

„Bij verschil van inzichten, adviezen of wenschen van de beide Com-
mandanten — de Inspecteurs van de Bereden- en Vesting-Artillerie
„volgens het ontwerp — ieder „*préchant pour sa paroisse*”, bij de talrijke
„belangen van het personeel, van oefeningen, van materieel, van terrei-
„nen, proeven, etc., zouden alle zaken, die nu door den Inspecteur geregeld,
„of aan den Minister voorgesteld worden, bepaald en geregeld dienen te
„worden door den Minister, die soms geheel vreemd is aan de artillerie-
„aangelegenheden. Indien aan dezen de adviezen van een Inspecteur, van
„dien officieelen raadgever, ontbraken, zouden wij eerder beducht zijn voor
„centralisatie van gezag in handen van een, soms jongen hoofdofficier
„aan het hoofd van de IV^{de} Afdeeling van het Departement van Oorlog
„geplaatst. Een Minister van Oorlog kan bezwaarlijk den tijd vinden
„voor afdoening van alle zaken, die thans uit de bureelen van de Com-
mandanten der Bereden- en Vesting-Artillerie aan die van den Inspec-
teur inkomen, door dezen beslist, of aan den Minister voorgesteld
„moeten worden. Zoolang beide deelen van het Wapen nog niet geschei-
den zijn en hunne belangen zoo in elkaar grijpen als thans, achten wij
„dus een Inspecteur van het Wapen der Artillerie, die boven de Com-
mandanten der Bereden- en Vesting-Artillerie staat, evenzeer noodig als
„bij de Infanterie, den Inspecteur boven de drie Divisie-Commandanten”.

De hier aangevoerde argumenten klemmen te meer, omdat de splitsing van het gezag, volgens 's Ministers voorstellen, niet *twee*, doch *drie* hoofd-onderdeelen van het Wapen betreft, namelijk: de Bereden-Artillerie, de Vesting-Artillerie en de Artillerie-Inrichtingen ¹⁾.

In verband daarmee bevreemdt ons ook de wijze, waarop de bevelvoering bij het Wapen geregeld wordt. Art. 21 van de ontwerpwet noemt slechts een Inspecteur voor ieder der eerstgenoemde twee hoofd-onderdeelen, terwijl *wel* in de *Bijlage G* der Memorie van Toelichting (G. S., 94, No. 3), doch *niet* in de ontwerpwet *zelve* wordt genoemd de Directeur der Artillerie-Inrichtingen. De omschrijving van den werkring van deze autoriteit geschiedt in genoemde bijlage met de woorden: „Bestuur der Artillerie-Inrichtingen”; doch vermoedelijk zal het wel de bedoeling zijn onder zijn werkring ook te blijven begrijpen, dien van adviseur omtrent technische aangelegenheden. Hoe dit echter zij, de Directeur der Artillerie-Inrichtingen kan niet ressorteeren onder den Inspecteur van de Bereden- of van de Vesting-Artillerie, en zal dus, in den gedachtengang van den Minister, ook genoemd moeten worden in artikel 21 der Wet.

Intusschen zijn wij beslist van oordeel dat, zonder splitsing van het Wapen in zijne onderdeelen, het *eenhoofdig gezag* moet blijven bestaan.

¹⁾ Aannemende, dat het de bedoeling is om de Artillerie-Schietschool te plaatsen onder den Inspecteur der Vesting-Artillerie, blijft dan toch nog het Korps Torpedisten mede zelfstandig onder het D. v. O.

Gelet op de groote, daarmede gemoeid zijnde belangen, niet het minst die van het korps officieren, kan de Minister dan een hooggeplaatst, deskundig en verantwoordelijk adviseur voor het Wapen in zijn geheel niet missen, en moet dus de betrekking van Inspecteur der Artillerie gehandhaafd blijven.

Wordt besloten tot splitsing van het Wapen, dan is het anders en vervalt genoemde Inspecteur vanzelf. Hoe de zaak dan verder zou moeten geregeld worden, wenschen wij buiten beschouwing te laten, aangezien uit niets is gebleken, dat de Minister dien weg op wil.

Volgens het ontwerp zal de Bereden-Artillerie worden uitgebreid, door bij ieder regiment Veld-Artillerie eene afdeeling van 2 batterijen nieuw op te richten.

Op bladz. 4 der Memorie van Toelichting (G. S., 94, No. 13) lezen wij, na het betoog, dat voor de reserve-divisie — in verband met hare bestemming — geen cavalerie en artillerie noodig zijn, het volgende:

„Daarentegen is het een bepaald vereischte, de thans voor het veldleger bestemde veld-artillerie te versterken. De verhouding van het aantal batterijen tot de sterkte der infanterie in ons leger is algemeen als onvoldoende erkend, en daar vooral voor onze in den krijg niet ervaren troepen een sterke veld-artillerie een krachtige materieele en moreele steun is, heeft de ondergeteekende niet gearzeld, in de ontworpen organisatie het aantal batterijen met 2 per regiment te vermeerderen, zoodat het geheele aantal batterijen veld-artillerie dan 24 zal bedragen”.

Elke vermeerdering der veld-artillerie is ongetwijfeld in beginsel toe te juichen. Als de voorgestelde vermeerdering werkelijkheid wordt, zal het aantal stukken, waarover per divisie — de reserve-divisie natuurlijk niet meegerekend — beschikt kan worden, met inbegrip van de rijdende artillerie, gemiddeld 52 bedragen. Dat dit aantal nog niet groot is, blijkt, wanneer men bedenkt dat de Duitse divisien 72, de Fransche, met inbegrip der korpsartillerie, 69 stukken tellen, terwijl de volgens het ontwerp in 8 maanden te vormen Infanterie den moreelen en materieelen steun der Artillerie zeker in veel grootere mate zal behoeven, dan de zooveel beter geoefende Infanterie van genoemde mogendheden. Ook bij den door ons noodig geachten eerste-oefeningstijd van 12 maanden, zou de uitbreiding der veld-artillerie ten zeerste aanbeveling verdienen, mits ook hier de vermeerdering van het aantal onderdeelen niet geschiedde ten koste van het gehalte.

De wensch, om niet in die fout te vervallen, heeft in 1890/91 doen afzien van eene uitbreiding der veld-artillerie; daarentegen werd toen o. m. voorgesteld, de vredessterkte aan paarden der 3 regimenten veld-artillerie met totaal 60 paarden ¹⁾ te vergrooten, waardoor per batterij over 73 paarden beschikt zou worden; eene sterkte, voldoende om de

¹⁾ Zie Memorie van Toelichting, G. S. 1890—1891, 174, No. 3, bladz. 53.

batterijen in staat te stellen bij mobilisatie dadelijk met betrouwbare bespanningen voor het gewenscht aantal vuurmonden en voertuigen uit te rukken.

Uit de tabellen behoorende bij de Memorie van Toelichting (G. S., 94, No. 3) kan niet worden afgeleid op welke sterkte aan paarden nu wordt gerekend, doch blijkens het gestelde op bladz. 18 dier Memorie is het de bedoeling het totaal aantal paarden bij de 3 regimenten veld-artillerie met 144, dus per regiment met niet meer dan 48 te vermeerderen. De uitbreiding van het aantal batterijen gaat dus gepaard met eene vrij belangrijke vermindering van het aantal paarden per batterij in vredes-tijd, vermits dit van 67 tot 56 zal worden teruggebracht. Aan den eisch, die indertijd voor het uitrukken bij mobilisatie werd gesteld en waaraan men o. i. zooveel mogelijk behoort vast te houden, zal dus in het vervolg op verre na niet voldaan kunnen worden. De marsch- en gevechtsvaardigheid der batterijen zal in sterke mate dalen, hetgeen te meer bedenkelijk is, waar het dadelijk medevoeren van goed bespannen caissons reeds nu een zeer dringende eisch is, en die eisch nog meer op den voorgrond zal treden bij de niet te vermijden invoering van snelvuurgeschut.

Doch niet alleen met het oog op het uitrukken bij eventuele mobilisatie, maar ook voor den vrede-toestand is een organiek aantal van 56 paarden per batterij onvoldoende. Voor de oefeningen mag toch niet gerekend worden op de bij het depot in africhting zijnde paarden en evenmin op die, welke bij de Rijsschool gedetacheerd zijn. Ziekte of andere omstandigheden buiten beschouwing gelaten, daalt reeds alleen wegens de beide genoemde oorzaken het aantal beschikbare paarden per batterij tot omstreeks 44, welk aantal voor den goeden gang der oefeningen geheel ontoereikend is. Zonder hieromtrent in bijzonderheden te treden, teekenen wij als onze meening aan, dat de vermindering van het aantal paarden per batterij zeer ten nadeele van het gehalte der oefeningen zal komen, en het daarom in elk geval — om geen hooger eisch te stellen — dringend noodig is, dat althans het aantal per batterij, evenals nu, op 67 bepaald blijve. De vermeerdering voor de 3 regimenten moet dus niet 144, doch 402 paarden bedragen.

En hoe staat het nu met het personeel? Even ongunstig, mede in aanmerking genomen het incompleet aan vrijwilligers, waarin weinig of geen verbetering is te verwachten.

Volgens de bedoeling van het wetsvoorstel blijft de eerste-oefeningstijd der dienstplichtigen op 18 maanden bepaald — met opkomst van elke lichter in haar geheel in de eerste helft van Maart — doch vervalt het blijvend gedeelte.

Is dit stelsel eenmaal doorgevoerd, dan zal dus elke lichter met groot verlof moeten vertrekken op 15 September van het jaar, volgende op dat van opkomst.

Op dat tijdstip zullen derhalve alle oefeningen in kampen, manoeuvres, enz., moeten afgelopen zijn, want van 15 September tot 15 Maart d. a. v.,

alzoo gedurende zes maanden, is er slechts ééne lichting bij de batterijen aanwezig. Met ééne lichting nu is het, om van de oefeningen niet eens te spreken, reeds volslagen onmogelijk, de paarden eenigszins behoorlijk te verzorgen, ook omdat niet kan gerekend worden op het personeel, dat dienst doet bij het Remonte-depot, de Rijschool en als remonte-berijder, of dat geëmployeerd of op de Regimentsschool is.

Wenscht men hierin niet te voorzien door het behoud van een blijvend gedeelte — of wel door, evenals wij voor de cavalerie noodig achten, den eerste-oefeningstijd te bepalen op 2 jaar — dan is het bepaald noodig, de lichting in twee gedeelten te doen opkomen; de eene helft tegen 15 Maart, de andere tegen 15 September, waardoor het geheele jaar dan ten minste 1½ lichting onder de wapenen zal zijn. Deze sterkte is, met het oog op de opkomst voor herhalingsoefeningen, in den zomer voldoende en in den winter even toereikend om in het strikt noodzakelijke te voorzien. Waar nu met 2 lichtingen al geen weelde heerschte, is het duidelijk dat 1½ lichting zeer noodig en ééne lichting veel te weinig is, tenzij men voor het Remonte-depot burger-oppassers neemt en alle delacheeringen laat vervallen, hetgeen zeker niet mogelijk zal blijken en extra-uitgaven vordert.

Afscheiding in opleiding tot kanonnier en stukrijder, op zichzelf reeds onraadzaam, zou de bovenvermelde bezwaren in de verzorging der paarden niet opheffen, en bovendien heeft men bij de zomeroefeningen de geheele lichting van het vorig jaar, na aftrek van degenen, die geëmployeerd zijn, als *stukrijder* hoog noodig.

Hetgeen omtrent de opkomst onder de wapenen hiervoren voor de batterijen is gezegd, geldt evenzeer voor de treinafdeelingen, zoodat, bij een eerste-oefeningstijd van 18 maanden, ook daarbij opkomst in twee helften dringend noodig is.

Eene andere wijziging in de organisatie der Artillerie, die dezerzijds bespreking verdient, is de afscheiding van het Wapen der Artillerie van het Korps Pontonniers, hetwelk naar het regiment Genie (Genietroepen?) wordt overgebracht.

Dat de vereeniging van het Korps Pontonniers met de Genietroepen — om eenige andere reden dan om van het laatste een regiment te kunnen maken — zóó voor de hand ligt, als op bladz. 28 der Memorie van Toelichting (G. S., 94, No. 3) wordt gezegd, kan niet worden toegegeven. Zeer zeker, met de bediening van het geschut hebben de Pontonniers niets gemeen, maar evenmin hebben zij iets uit te staan met het overgrootte meerendeel der werkzaamheden, welke de Genietroepen bij hunne tegenwoordige samenstelling hebben te verrichten. Dat door deze wel bruggen, uit vaartuigen saamgesteld, worden geslagen, bewijst volstrekt niet dat zij op rivieren waar veelal sterke stroom gaat, en waar kennis van het varen een eerste vereischte is, niet alles hebben te leeren, en zeer zeker zal de officier der Genie daarbij in den aanvang even vreemd staan kijken, als de pas bij het Korps Pontonniers overgeplaatste

Artillerie-officier. Wisseling van het verdere personeel met dat der overige compagnieën van het voorgestelde regiment Genie, zal voorts uitgesloten zijn, omdat daartoe de eischen aan den Pontonnier te stellen, te zeer van die van den eigenlijken Geniesoldaat verschillen.

Men moet buitendien niet uit het oog verliezen, dat de vereeniging van het korps officieren der Genie — de militaire ingenieurs en bouwmeesters, zoowel voor vestingen, als voor kazernes, hospitalen, enz., — met de officieren van het Korps Genietroepen — eigenlijk pionier-officieren — oorzaak is, dat ook in den Genie-officier een groot aantal functiën moeten vereenigd zijn die weinig overeenkomst hebben, en waarvan vermeerdering allerminst wenschelijk is te achten.

Had men hier te lande, buiten elk rechtstreeksch verband met een der andere Wapens, een Korps *Pioniers*, dan ware het anders, en zou er alle aanleiding zijn, ook de Pontonniers bij die troepen in te deelen.

Met den Generaal-Majoor L. J. RISSEEUW, die in zijn op bladz. 664 aangehaald opstel ook deze aangelegenheid bespreekt, zijn wij dan ook van oordeel, dat er meer aanleiding is om de Pontonniers met de Artillerie vereenigd te laten, dan dit Korps over te brengen bij de Genie, ook met het oog op den dienst bij de rijdende treinen, welke in vele opzichten overeenkomt met dien bij de Bereden-Artillerie.

Niet minder pleit voor het behoud bij de Artillerie de traditie, waarmede men toch niet te spoedig moet breken, terwijl bovendien nog de vraag gewettigd is, waarom de Minister wel de *Pontonniers* en niet de *Torpedisten* wenscht te doen overgaan, daar toch voor dien overgang, van 's Ministers standpunt bezien, minstens evenveel te zeggen zou zijn.

Organisatie en samenstelling der Cavalerie. De ontworpen organisatie voor de Cavalerie komt in hoofdzaak met de bestaande overeen. Voor de regimenten wordt geene vermeerdering van het aantal paarden voorgesteld, en dit Wapen behoudt dus de *onvoldoende* sterkte van 24 ruiters per peloton, in het eerste en tweede gelid.

Wanneer men zich een oogenblik voor den geest wil stellen, hoe zwak onze ruitery is in verhouding tot de taak, welke in oorlogstijd voor haar zal weggelegd zijn, dan is er toch zeker alle reden om de organieke eenheden — de eskadrons — eene zoodanige sterkte te geven, dat deze althans eenigszins in overeenstemming is met die, welke wij bij onze naburen aantreffen.

Met het oog hierop werd bij het ontwerp 1890/91 het aantal paarden zoodanig vastgesteld, dat de eskadrons bij mobilisatie ten minste onmiddellijk met eene sterkte van 130 troepenpaarden — welke sterkte voor de reglementaire formatie der eskadrons vereischt wordt — zouden kunnen uitrukken ¹⁾. Daartoe werd voor de veldeskadrons op voet van vrede eene vermeerdering met 12 paarden voorgesteld, die ook thans zeker noodig is te achten.

¹⁾ Zie Memorie van Toelichting, G. S. 1890—1891, 174, No. 3, bladz. 53.

Het spreekt vanzelf dat bij deze beschouwing op den voorgrond staat, dat het *personeel* van de regimenten Huzaren uit den tegenwoordigen staat van verval moet worden opgeheven.

De Minister blijft in gebreke daarvoor afdoende maatregelen voor te stellen. Zooals ook blijkt uit het gestelde onder „Cavalerie” op bladz. 28 der Memorie van Toelichting (G. S., 94, No. 3), ontbreken honderden vrijwilligers aan de formatie; vele eskadrons kunnen nauwelijks op de halve sterkte uitrukken. En ook het gehalte van het Wapen kan daardoor niet zijn, wat het wezen moet. Waar ieder man dagelijks tot zelfs 3 paarden heeft te verzorgen, kan reeds alleen om die reden van eene behoorlijke en doeltreffende oefening geen sprake meer zijn.

Wat verricht wordt om in dit euvel te voorzien, is geheel onvoldoende, nu in de laatste jaren genoegzaam gebleken is, dat de lust voor den vrijwilligen dienst gaandeweg sterk is afgenomen. Met de *kleine* hulpmiddelen, die thans tot het bevorderen der werving worden aangewend — o. a. het verspreiden van aanplakbiljetten met gekleurde afbeeldingen der uniformen — zullen wellicht enkele gelokt worden, doch het kwaad zal daardoor niet worden bezworen. Meer ingrijpende voorzieningen zijn daartoe noodig.

Het vrijwilligersstelsel, als hoofdbron voor de aanvulling der Cavalerie, heeft zijnen tijd gehad. Het is in zijne uitkomsten gaandeweg te onbetrouwbaar geworden, te wisselvallig, om er verder op te mogen bouwen. Het tij is ook hier verlopen, de bakens moeten verzet worden.

Evenals de andere troepen en op gelijke wijze als elders geschiedt, moet dan ook, naar onze meening, de Cavalerie voortaan in hoofdzaak uit de *dienstplichtigen* worden gerecruteerd. Vermeerdering van het contingent voor de regimenten Huzaren, een eerste-oefeningstijd van 2 jaar, met opleiding bij de veldeskadrons en opheffing, in vredetijd, der depots — welke laatsten met weinig kosten in veldeskadrons zijn om te zetten — ziedaar de middelen die, ook naar de meening van zeer kundige Cavalerie-officieren, er toe kunnen leiden dat eene te allen tijde voltallige, voldoende geoefende en terstond bruikbare ruitery worde verkregen.

Ons bestek laat niet toe hierover verder uit te weiden. Wij bepalen er ons toe te constateeren, dat 's Ministers voorstellen met betrekking tot het Wapen der Cavalerie *te eenen male onvoldoende* zijn.

Bevelvoering in tijd van vrede. In art. 19 der ontwerpwet (G. S., 94, No. 2) is het beginsel neergelegd, om de troepen reeds in tijd van vrede te stellen onder de bevelen van de commandanten, onder wie zij in oorlogstijd zullen ressorteeren.

Voor dit beginsel is zeker een en ander te zeggen; doch er zijn, vooral in een klein land, als het onze, toch bezwaren aan verbonden, die tot dusverre van de toepassing hebben doen afzien. In elk geval zal eene zorgvuldige regeling van de bevoegdheden der verschillende autoriteiten noodig zijn, om in de practijk moeilijkheden te voorkomen.

Intusschen wenschen wij op de eigenaardige bezwaren, welke bedoelde regeling met zich brengt, niet verder in te gaan. Wij plaatsen ons dus op het standpunt van den Minister, die de regeling noodig acht, omdat — zooals in de Memorie van Toelichting (G. S., 94, No. 3) gezegd wordt — „volgens de bestaande regeling de korpsen en onderdeelen der verschillende wapens voor een groot deel in geenerlei betrekking staan „tot de autoriteiten onder wier bevelen zij, zoowel bij de oefeningen op „grootte schaal als in geval van een eventueelen oorlog, moeten worden „gesteld”.

Wordt nu door het voorstel van den Minister hierin op afdoende wijze voorzien? Geenszins. In vele opzichten wordt van het beginsel afgeweken, zooals onder *artikel 19* op bladz. 24 der evengenoemde Memorie van Toelichting, met aanduiding der redenen, ook wordt meegedeeld, en zooals wij hier nader zullen bespreken.

Onder de Commandanten der samengestelde divisieën worden gesteld de tot de divisieën behorende Infanterie, Cavalerie en Artillerie, doch niet de Genietroepen, welke laatste uitgezonderd worden, naar de Memorie van Toelichting vermeldt, „hetzij met het oog op de meer uitsluitend technische opleiding of wel op de bestemming zoowel voor veldleger, als voor de bezettingstroepen”. Deze motiveering is intusschen verre van afdoende, want de veldecompagnieën ¹⁾ zijn uitsluitend voor het veldleger bestemd, en kunnen dus op dien grond niet aan het bevel van den Divisie-Commandant onttrokken worden, terwijl voor het geval de meer uitsluitend technische opleiding de reden mocht zijn, hierin juist eene aanleiding zou zijn te vinden tot opneming in het divisie-verband, opdat de meer uitsluitend technische opleiding niet aan het richtig tactisch gebruik in den weg sta.

Zoo wekt het in den zin van het hierbesproken voorstel bevreemding, dat niet voorzien wordt in eene vereeniging in tijd van vrede van de hoofdmacht der Cavalerie en van de Rijdende Artillerie tot eene brigade, niettegenstaande het vormen van eene zelfstandige cavalerie-brigade in oorlogstijd op bladz. 24 der Memorie van Toelichting in uitzicht wordt gesteld.

Men mag toch niet aannemen, dat hiervoor niet evenveel reden bestaat, als voor het scheppen van het in art. 19 bedoelde divisie-verband. Wel is aan te voeren dat de Inspecteur der Cavalerie, die de aangewezen commandant eener eventueel te vormen cavalerie-brigade zal zijn, een zekeren invloed op het Wapen der Cavalerie blijft uitoefenen, maar dit neemt niet weg dat noodwendig bezwaren moeten rijzen, indien vier verschillende autoriteiten ten aanzien van de geoefendheid van een zelfde Wapen hunne eischen doen gelden; althans wanneer, zooals hier, die eischen, tengevolge van de verschillende bestemming, ook ongetwijfeld tot op zekere hoogte van elkaar zullen afwijken.

¹⁾ De compagnieën Pontonniers — die volgens de ontwerp-wet tot het regiment Genie zullen behooren — laten wij hier buiten beschouwing.

Ten aanzien van de Vestingtroepen faalt de toepassing van het beginsel nog meer.

Die troepen worden toch niet onder hunne respectieve commandanten gesteld, doch staan allen onder de bevelen van den Commandant der stelling van *Amsterdam*, met uitzondering van die, aangewezen voor de Nieuwé Hollandsche Waterlinie, welke onder den Commandant van laatstgenoemde linie zullen ressorteeren. Buitendien worden om redenen, hierboven reeds vermeld, nog uitgezonderd de Genietroepen en de Pantserfort-Artillerie.

Het is dan ook alleszins verklaarbaar, dat naar aanleiding hiervan onder *art. 19* op bladz. 16 van het Voorloopig Verslag (G. S., 94, No. 11) wordt aangeteekend, dat sommige leden de uitsluiting van de Commandanten der maritieme stellingen niet verdedigd achten.

In de Memorie van Toelichting wordt ter rechtvaardiging dier uitsluiting op bladz. 24 aangevoerd: „maar aangezien het bevel over beide eerstbedoelde stellingen — de maritieme — is opgedragen aan vlagofficieren „der zeemacht, is het stellig ongeraden, deze autoriteiten in tijd van „vrede met het bevel over afdeelingen der landmacht te belasten, terwijl ook de betrekkelijk geringe sterkte dier troepen het vormen van „een afzonderlijk commandement niet wettigt”.

Wij erkennen dat het werkelijk niet zonder bezwaar is om in tijd van vrede troepen der landmacht voortdurend onder de bevelen te stellen van vlagofficieren der marine, doch hierbij hangt veel, zoo niet alles af van de mate van gezag, die de betrokken linie- en stellingcommandanten over de bezettingstroepen zullen uitoefenen. Zonder eene juiste omschrijving daarvan, is niet te beoordeelen of de bedoelde bezwaren van dien aard zouden zijn, dat daarom het, overigens in 's Ministers oog juiste beginsel moet worden prijs gegeven, terwijl het bevel in oorlogstijd toch *wel* door die vlagofficieren zal worden gevoerd.

De betrekkelijk geringe sterkte der troepen behoeft voorts, naar onze meening, geen reden voor de uitzondering te zijn. Waar is de grens voor die sterkte, waarbij ze al dan niet „te gering” wordt voor de toepassing van den regel? Die lijkt ons moeilijk te bepalen, doch zeker is het allerminst in overeenstemming met het voorgestane beginsel, wanneer o. a. op deze wijze niet minder dan $\frac{1}{4}$ van de geheele Vesting-Artillerie, en dan nog wel zo goed als het geheele regiment Kust-Artillerie, aan het gezag van zijn eigenlijken Commandant wordt onttrokken. Met uitzondering van een klein gedeelte, bestemd voor eene kustbatterij van ondergeschikt belang in de Stelling van *Amsterdam*, is toch het geheele 4° regiment Vesting-Artillerie bestemd voor de maritieme stellingen, en heeft het daar in hoofdzaak eene taak te vervullen, te eenen male afwijkende van die, welke het deel zal zijn van de Vesting-Artillerie in evengenoemde stelling.

Men moet hierbij namelijk niet uit het oog verliezen, dat bij de Kust-Artillerie een geheel andere toestand bestaat dan bij de eigenlijke Vesting-Artillerie. De tactiek van dit laatste onderdeel van het Wapen, en

dus ook zijne aanwending in oorlogstijd, is in hoofdzaak de zelfde, onafhankelijk van de stelling, waarin het zal optreden. Bij de Kust-Artillerie daarentegen, waar het er op aankomt in een minimum van tijd een zoo groot mogelijk aantal treffers te verkrijgen op eene aan bepaalde vaarwaters gebonden vijandelijke vloot, treedt de techniek van het vuren, en van de daarmede in verband staande afstandmeting, zóó op den voorgrond, dat te dien aanzien aan zeer hooge eischen moet worden voldaan, en meer dan elders met plaatselijke toestanden rekening moet gehouden worden.

Voorts worden de compagnieën Pantserfort-Artillerie op de reeds vermelde gronden buiten elk stellingverband gebracht. Hiervoor achten wij geen enkele geldige reden aanwezig, en het is vooral in hooge mate bevreemdend, dat de compagnieën, bestemd voor en aanwezig op de pantserforten in de Stelling van *Amsterdam*, in tijd van vrede *niet* onder de bevelen van den Commandant dier stelling zullen ressorteeren, en daarentegen de Kust-Artillerie der maritieme stellingen *wel*.

Van eene logisch en consequent doorgevoerde leidende gedachte is dan ook bij de regeling der bevelvoering, volgens het ontwerp, geen sprake. De zaak verdient daarom in vele opzichten nadere en gezette overweging. Zeker is het, dat de wijze, waarop de Minister het door hem voorgestane beginsel in toepassing wil brengen, niet aan het doel kan beantwoorden.

Overigens zij nog aangeteekend, dat het voor de richtige toepassing van het besproken stelsel, althans voor wat de veldtroepen betreft, bepaald noodig zal zijn deze reeds in tijd van vrede te stellen onder eenhoofdig gezag, hetgeen alleen kan geschieden door het benoemen van den Commandant van het Veldleger: den Opperofficier, die over alle tot het Veldleger behoorende onderdeelen, vereenigd tot het organisch geheel, waarmede c. q. de oorlog moet worden gevoerd, reeds in vreedestijd het bevel voert. Diensvolgens zouden onder hem ressorteeren de drie Divisie-commandanten, de Commandant van de Bereden-Artillerie en eventueel de Commandant der zelfstandige cavalerie-brigade — thans de Inspecteur der Cavalerie — zoo die brigade alsnog in tijd van vrede werd gevormd. Op die wijze zal de noodige eenheid in de bevelvoering verzekerd worden, die bij verdeeling van het gezag over de drie Divisie-Commandanten, zonder autoriteit tusschen hen en den Minister van Oorlog, uit den aard der zaak te wenschen moet overlaten. De Commandant der in het ontwerp opgenomen reserve-divisie, die volgens de Memorie van Toelichting (G.S., 94, No. 11) bladz. 25, 2e alinea, de aangewezen Commandant van het Veldleger zou zijn, en de trouwens zeldzame oefeningen van meer dan één divisie zou leiden, kan evenbedoelde taak niet vervullen, ook omdat hem de daartoe noodige bevoegdheden niet verleend worden.

Werd door het aanbrengen van de noodige verbeteringen, op deze wijze eene inderdaad juiste en volledige toepassing van het door den Minister noodig geachte beginsel verkregen, dan valt het niet te ontkennen, dat de daaraan verbonden voordeelen den doorslag zouden kunnen geven en er toe zouden kunnen leiden de bezwaren ter zijde te stellen.

Vrijwilligers voor tot korte oefening in te lijven dienstplichtigen. In de Memorie van Toelichting (G. S., 95, No. 3) lezen wij op bladz. 1 en 2 onder *ad art. 2 der Militiewet* het volgende:

„Met betrekking tot het aantal voor korte oefening in te lijven lotelingen zij opgemerkt, dat het in de bedoeling ligt voor dezen dienst ook vrijwilligers toe te laten die zich, op overeenkomstige wijze als voor het reservekader geschiedt, verbinden om, onverminderd de wettelijke verplichtingen welke als zoodanig op hen rusten, voor den tijd van zeven jaren bij het reserve-personeel der landmacht te dienen en daarvan bijna zeven maanden onder de wapenen door te brengen, namelijk 4 maanden tot eerste-oefening en tweemaal 6 weken voor herhalingsoefening. Tot deze verbintenis zullen alleen worden toegelaten jongelieden uit den werkenden stand, die door handenarbeid in hun onderhoud voorzien, indien zij zich tot het aangaan van die verbintenis aanmelden vóór 1 Januari van het jaar hunner inschrijving voor de militie. Vermits aan zoodanige verbintenis recht op vrijstelling van den dienst bij de militie kan worden ontleend, en de daaruit voortvloeiende dienstvervulling grootendeels in de wintermaanden plaats heeft, laat het zich aanzien, dat velen, met prijsgeving van de onzekere kans op vrijloten, gebruik zullen maken van deze gelegenheid om aldus hun dienst te volbrengen en daardoor hunne belangen te behartigen. Deze reserve-manschappen zullen dan strekken in mindering van het aantal lotelingen die voor korte oefening in te lijven zijn. Hoe meer reserve-manschappen aldus beschikbaar zijn, des te minder lotelingen voor korte oefening behoeven te worden ingelijfd. Is het aantal van eerstbedoelde manschappen toereikend, dan zal zelfs geen inlijving voor korte oefening behoeven te geschieden”.

Waar wij bij de bespreking van de kadervorming tot het besluit zijn gekomen, dat het reservekader in zijn tegenwoordigen vorm behoort te worden opgeheven, daar vervalt voor ons reeds uit dien hoofde het argument, dat aan het hier bedoelde voorstel ten grondslag ligt, n.l.: om tegenover de voorrechten, aan de kaderreservisten geschonken, ook voor eene andere categorie der dienstplichtigen de gelegenheid te openen op gemakkelijke wijze den dienst te vervullen.

Staat overigens bij het reservekader — gesteld dat het als zoodanig aan billijk te stellen eischen voldeed — tegenover de voorrechten, het voldoen aan eene hoogere taak, hier is het anders, en wordt eenvoudig weg aan personen uit eene zekere *klasse* der maatschappij een voorrecht geschonken, dat ons staatsrechtelijk onverdedigbaar voorkomt. Wij begrijpen niet op welke gronden men een lid eener andere maatschappelijke klasse zou kunnen beletten, zich in de hier bedoelde positie als vrijwilliger te verbinden. Er wordt namelijk over het hoofd gezien, dat hoewel het reservekader *feitelijk* aan de meer gegoede klassen ten goede komt, niettemin ieder Nederlander, onverschillig uit welke klasse, die aan de vereischen van kennis en geschiktheid voldoet, tot dat kader *moet* worden toegelaten.

Bovendien is het hier geschonken voorrecht inderdaad *buitensporig* te noemen, daar niet alleen een korte en gemakkelijk te vervullen dienst in uitzicht wordt gesteld, maar tevens, tegenover het prijsgeven van de kans op vrijloten, het voordeel wordt verkregen, dat met een diensttijd van in het geheel 7 jaar kan worden volstaan, in stede van met 8 jaar militie- en 7 jaar landweerdienst bij het in de loting vallen. Het verlengen van deze soort vrijwilligen dienst — waartoe toch wel geen lust zou bestaan — is uitgesloten, omdat alleen toegelaten worden jongelieden die nog niet voor de militie zijn ingeschreven.

Maar er is meer. Hoe zal worden uitgemaakt dat de jongelieden, die zich op den hier bedoelden voet verlangen te verbinden, inderdaad behooren tot den *werkenden stand en door handenarbeid in hun onderhoud voorzien*? Eenigszins juiste grenzen zijn daarvoor niet te stellen. En hoe zal omtrent de toelating worden beslist, als de toeloop — zooals mogelijk is — de behoefte overtreft?

Buitendien zal de hier bedoelde vrijwillige dienst ten nadeele zijn van de sterkte der aanvullings-reserve, omdat ééne lichter verloren gaat, terwijl er — bij eene overeenkomstige regeling als bij het reservekader — ook van landweerdepos geen sprake kan zijn.

Geen wonder dan ook, dat in de Voorloopige Verslagen (G. S., 94, No. 11 en 95, No. 8), resp. op bladz. 8 en 1, de hier besproken instelling op soortgelijke gronden, als de hierboven vermelde, wordt bestreden.

Beschouwen wij voor ons de zaak nader, mede in verband met de geheel onvoldoende regeling die voor de oefening dezer categorie wordt voorgesteld, dan schijnt het ons toe dat op den bodem van het voorstel ligt, het vroeger door den Minister overwogen denkbeeld tot invoering van „militaire werkers”, dat destijds weinig of geen bijval vond —, doch nu toch, zij het onder een anderen naam, verwezenlijkt wordt.

Hoe dit zij, wij achten het in het werkelijk belang van het leger noodig, dat o.m. de bepalingen aangaande het contingent voor kort te oefenen dienstplichtigen, zoomede de regeling hunner oefeningen, alsnog in den door ons aangeduiden zin gewijzigd worden, en dat tevens het vrijwilligersstelsel voor deze categorie vervalle.

Is het de bedoeling den minder gegoeden tegemoet te komen, — hetgeen wij zeer zouden toejuichen —, dan behoort zulks te geschieden door ontheffing of vrijstelling van de kostwinners, in meer uitgebreiden zin dan thans volgens art. 127 der Militiewet geschiedt.

Vrijstellingen van den dienstplicht. In de Memorie van Toelichting (G. S., 95, No. 3) wordt, *ad art. 47 der Militiewet*, in de 5de alinea, het volgende medegedeeld:

„Door het voorstel om 3°. van art. 47 der Militiewet te doen vervallen, wordt voldaan aan het meermalen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal uitgesproken verlangen. Ook van andere zijden is op de wenschelijkheid daarvan gewezen. Nu, naar het oordeel van de „ondergeteekenden, ’s lands belang vermeerdering van de sterkte der

„militie en derhalve ook van het jaarlijksch contingent vordert, is in-
„krimping noodig van de gevallen, waarin vrijstelling kan worden ver-
„kregen. Dat daarvoor de vrijstelling als eenige wettige zoon, op grond
„waarvan voor de lichting 1898 5116 militieplichtigen van dienst ver-
„schoond bleven, in aanmerking wordt gebracht, ligt zóó voor de hand,
„dat verdere toelichting van het voorstel overbodig schijnt”.

Art. 47, sub 3, bepaald thans: „dat vrijstelling van dienst bij de
„militie wordt verleend aan den loteling, die eenige wettige zoon is,
„onverschillig of de ouders in leven of overleden zijn”.

Het geldt hier eene vrijstelling die — zij het ook vóór 1861 in eenigs-
zins anderen vorm — *steeds* heeft bestaan. Niettemin stelt de Regeer-
ing opheffing daarvan voor om — zooals zij zegt — aan het meermalen
in de Tweede Kamer der Staten Generaal uitgesproken verlangen te
voldoen, en zij is van oordeel, dat die opheffing zóó voor de hand ligt,
dat het niet der moeite waard is geoordeeld daarvoor eenige wezenlijke
toelichting te geven, of te doen blijken in hoeverre deze wijziging ook
andere wijzigingen der Wet moet tengevolge hebben.

In het Voorloopig Verslag (G. S., 95, No. 8) heeft dit voorstel tot de
volgende opmerkingen aanleiding gegeven:

„Tegen de opheffing van de vrijstelling van den eenigen wettigen zoon
„bestond bij sommige leden bedenking. Het verlies van een zoon, zoo
„betoogden zij, is voor ouders, die er slechts één hebben, veel harder
„dan voor anderen, die met meer zonen gezegend zijn. Ook verlieze
„men niet uit het oog, dat de dood van een eenigen zoon een geheel
„geslacht kan doen uitsterven.

„Bij vele andere leden vond het voorstel der Regeering bijval. Enkelen
„zagen in de bestaande regeling eene bevoorrechtiging van de meer vermo-
„genden, omdat juist onder dezen veel gezinnen met één zoon voorkomen.

„Van verschillende zijden werd de wensch te kennen gegeven, dat
„nu ook voortaan niet de kleinere, maar de grootere helft der broeders
„uit één gezin dienstplichtig zoude zijn. De reden toch waarom tegen-
„woordig slechts de kleinere helft behoeft te dienen, berust op de
„overweging, dat in ieder gezin ten minste één zoon vrij is”.

Het komt ons voor dat de Regeering deze zaak niet genoeg in hare
gevolgen heeft gezien, en dat het eenige door haar daarvoor aange-
voerde argument — dat buitendien het wezen der zaak niet raakt — niet
steekhoudend is, nl. dat het vervallen van de hierbedoelde vrijstelling
„voor de hand ligt, nu tot vermeerdering van de sterkte der militie —
„n. a. w. tot verhooging van het contingent — moet worden overgegaan”.

In de eerste plaats blijven toch nog duizende jongelieden verschoond
van de verplichting tot dienst in het leger, en in de tweede plaats zou
dit argument in 1861 evenveel waarde hebben gehad als thans, omdat
het contingent, door de Regeering voorgesteld, percentsgewijze naar
de bevolking gerekend, ongeveer even groot is als bij het tot stand
komen der Militiewet.

Verder is het in hooge mate bevreedend, dat niet tegelijkertijd wordt

voorgesteld art. 49 der Militiewet zoodanig te wijzigen, dat in het vervolg van gezinnen met meer dan één zoon, bij even aantal de helft, en bij oneven aantal de *grootste* helft in stede van de *kleinste* helft moet dienen, zooals ook — blijkens vorenstaande aanhaling — terecht in het Voorloopig Verslag wordt opgemerkt.

Waar het militair belang bij deze vrijstelling weinig of niet betrokken is, ligt het niet in onze bedoeling een uitvoerig pleidooi nopens dit punt te houden, en zullen wij dus ook niet alle argumenten voor en tegen bespreken. Toch moeten wij er op wijzen, dat deze aangelegenheid bij de Staatscommissie van 1888 een onderwerp van uitvoerige beraadslagingen heeft uitgemaakt. Het gevolg daarvan was, dat met groote meerderheid in overweging werd gegeven, de vrijstelling voor eenige zoons op den bestaanden voet te handhaven; waarbij — zooals op bladz. 20 van het in 1889 verschenen Verslag wordt gezegd — op den voorgrond stond het beginsel, dat in elk gezin minstens één der zonen wordt vrijgesteld, en dat van de zonen van één gezin slechts de kleinste helft tot den dienst in tijd van vrede verplicht is. Overigens werd de meerderheid der Commissie — blijkens het gestelde op bladz. 19 van het Verslag — toen geleid door de overweging, dat het — waar niet allen tot dienst in tijd van vrede worden geroepen — wenschelijk is, de wisselvallige werking van het lot te beperken, door het vrijstellen van bepaalde categorieën; eene overweging die ook thans nog ten volle hare waarde behouden heeft.

Hoe dit zij, de opmerking in het Voorloopig Verslag, dat het nu ook noodig zal zijn bij een *oneven* aantal zonen de *grootste* helft te doen dienen, is in overeenstemming met hetgeen destijds door de Staatscommissie tot grondslag werd genomen, en het is dan ook, naar onze meening, bij handhaving van het Regeeringsvoorstel voor art. 47, sub 3 der Militiewet, beslist noodig en billijk om tevens art. 49 in dezen zin te wijzigen. Buitendien ligt dat ook daarom op den weg der Regeering, wijl deze, blijkens hare toelichting, een ander gevoelen dan de straks genoemde Staatscommissie is toegedaan, en blijkbaar juist de aanwijzing door het lot op ruime schaal wenscht toe te passen.

Maar er is meer. De bewering namelijk, dat de eenige zoons meer voorkomen in de gezinnen van de vermogenden dan in die van de minder bedeelden, berust niet op statistische gegevens. Doch aannemende dat het zoo is en ook in de toekomst zoo blijft — wat om sommige redenen zou kunnen worden betwijfeld — dan mag toch niet over het hoofd worden gezien, dat er tusschen *rijken* en *armen* nog eene breede maatschappelijke laag wordt gevonden, waarin óók gezinnen met eenige zoons voorkomen, en door welke het gemis van dien zoon soms zeer zwaar zal worden gevoeld. En dit te meer, omdat de ontheffing van dienst, volgens art. 127, 5° lid der Militiewet, slechts in uiterste gevallen wordt verleend.

De Hoogleraar C. B. SPRUYT, die zich, als lid der Staatscommissie van 1888, niet kon vereenigen met het voorstel tot behoud van de hier-

besproken vrijstelling, heeft dan ook in zijne Nota, bladz. 145—152 van het Verslag der Commissie, als zijn gevoelen doen kennen, dat het vervallen er van zou moeten gepaard gaan met eene vrijstelling van de kostwinners, zeer veel ruimer dan die, welke sedert in art. 127, 5^e lid, door middel van ontheffing van dienst, is opgenomen.

Ook naar onze meening is dit laatste, bij aanneming van het Regeeringsvoorstel voor art. 47, sub 3, onvermijdelijk noodig. Daar het dan echter te voorzien is, dat het aantal ontheffingen aanmerkelijk zal stijgen, zal daarmede — zooals zeer goed uitvoerbaar is — bij de vaststelling van het contingent rekening moeten gehouden worden, wil de invloed van dien maatregel op de sterkte der militie niet bepaald tot nadeel van het leger strekken.

Overigens is, ook op zichzelf beschouwd, het verruimen van de ontheffing van kostwinners, naar ons gevoelen, uit een oogpunt van billijkheid in elk geval alleszins gewenscht. Dat er moeilijkheden aan de toepassing verbonden zijn, geven wij toe; doch met den Hoogleeraar C. B. SPRUIJT waren wij steeds en zijn wij nog van gevoelen, dat men — zooals deze Hoogleeraar in de evengenoemde nota zegt — wegens dergelijke bezwaren een algemeen als billijk erkend beginsel niet mag laten varen.

Besluit. Hiermede zijn wij aan het einde van de taak, welke wij ons hebben gesteld.

Wij hebben het onzen plicht geacht onomwonden te wijzen op de ernstige gebreken, welke het Regeeringsontwerp aankleven. Maar wij hebben ons tevens beijverd, op elk punt, naar ons beste weten aan te geven, hoe aan de geopperde bedenkingen kan worden tegemoet gekomen, op welke wijze de door ons aangegeven leemten kunnen worden verholpen.

En onze conclusie?

De lezer van dit opstel heeft die ongetwijfeld reeds voor zichzelf kunnen maken. Toch willen wij haar in ronde woorden neerschrijven.

Waar, zooals wij hebben aangetoond, het Regeeringsvoorstel — afgescheiden van andere bezwaren — mank gaat aan de alles overheerschende fout van *niet* te verschaffen een *deugdelijk geoeffend* en *goed geëncadreerd* leger, waar het *gehalte* der krijgsmacht welke zou worden verkregen, *onvoldoende* moet worden genoemd, daar kunnen en mogen wij, hoe vurig wij het tot stand komen eener hervorming onzer levende strijdkrachten ook zouden wenschen, niet anders doen, dan de *onveranderde aanneming van dit ontwerp zoo beslist mogelijk ontraden*. Wordt, bepaaldelijk op het stuk van den *eerste-oefeningstijd* en van de *kadervorming* niet voldaan aan hetgeen wij als onvermijdelijk noodig op den voorgrond hebben gesteld, dan kan de nieuwe regeling niet aan het doel beantwoorden; zij zou ons niet geven, waaraan we behoefte hebben; hare bekrachtiging zou, naar onze innige overtuiging, niet zijn in het welbegrepen, het waarachtig belang van Land en Volk.

Aan hen, op wier schouders de zware verantwoordelijkheid rust om over dit Regeeringsvoorstel te moeten beslissen, roepen wij dan ook met diepen ernst en aandrang toe: offert de *waarde* onzer krijgsmacht niet op aan eenige sterktevermeerdering of aan eene schijnbare besparing van kosten, want zoodoende wordt geene verbetering verkregen, daarentegen achteruitgang bewerkt.

Een leger van onvoldoend gehalte kan, hoe sterk het ook zij, nimmer zegevieren; het *moet* te gronde gaan in den oorlog, zelfs tegen een zwakkeren tegenstander. Eene deugdelijke krijgsmacht daarentegen, weet zelfs aan overmacht weerstand te bieden en ten slotte de overwinning te verwerven. De geschiedenis bewijst het op elke bladzijde.

Door onverhoopte aanneming van het ontwerp zooals het daar ligt, zou dan ook, wij wijzen er bij voorbaat op, het vraagstuk der legervorming in Nederland niet van de baan zijn. De oplossing, die zou zijn verkregen, zou geen definitieve kunnen zijn; het vraagstuk zou aan de orde moeten *blijven*. Zij, die als bevelvoerders in eenen oorlog de verantwoordelijkheid dragen voor de in hunne hand gelegde menschenlevens, die maar al te dikwijls worden veroordeeld en met steenen geworpen als het succes niet aan hunne zijde is, kunnen en zullen nimmer berusten in eene regeling, welke hen met een onvoldoend bruikbaar leger ten strijde zou zenden.

Wij weten het, wij staan in onze conclusie tegenover hen, die geen oog en geen hart hebben voor de belangen van 's Lands weerbaarheid; die twijfelen aan de verdedigbaarheid van ons Vaderland; die de zaak de uitgaven niet waard achten; wier eenig streven is zoo goedkoop mogelijk en met een minimum van persoonlijke lasten van alles af te komen: hen, die zich „anti-militairisten” noemen. Aan dezen zullen wij onze woorden niet verspillen, het ware vergeefsche moeite. Hun standpunt is niet het onze, en Goddank, ook niet dat van het Nederlandsche Volk.

Maar er zijn anderen, ook onder hen die behoord hebben of nog behooren tot het Leger, die wij, in zekeren zin, tot onze tegenstanders hebben te rekenen; diegenen namelijk welke, medegesleept door een waan van den dag, eene valsche leuze, de eischen voor eene deugdelijke krijgsmacht — *behoorlijke oefening* en *degelijke kadervorming* — uit het oog hebben verloren; die minimum-oefeningstijd bij maximum-sterkte wenschen te zien verwezenlijkt; die de waarde en de vormende kracht van het verblijf in het leger miskennen, en meenen dat de burger al spelend tot een bruikbaar soldaat, ja zelfs tot *aanvoerder* kan worden opgeleid; hen die de voorstanders van *degelijke* oefening en kadervorming, volgens onze matig gestelde eischen, minachtend bestempelen als „ultra-militairisten”, als conservatieven op militair gebied, die niet weten mede te gaan met den geest des tijds.

Tot dezen richten wij de ernstige waarschuwing — ons verleden geeft ons daartoe het recht — dringt door in de lessen der ervaring,

bestudeert den oorlog, en Gij zult uwe dwaling erkennen; Gij zult leeren inzien dat onkunde en oppervlakkigheid, ook op militair gebied, overal en altijd voor kennis en degelijkheid moeten bukken.

Tusschen hen en ons zal de geschiedenis eenmaal uitspraak doen; de waarheid zal zich eenmaal baan breken.

Moge het dan slechts niet zijn ten koste van 's Lands vrijheid en onafhankelijkheid!

's-GRAVENHAGE, 25 Augustus 1900.

J. W. BERGANSIUS.

Het Reservekader.

Waarde Hoofdredacteur!

Als gewoonlijk, ontving ik heden morgen bij het ontbijt „De Telegraaf”; dadelijk viel mijn oog op het artikel „Het Reservekader” van den Kapitein der Infanterie H. A. E. J. MEIJBOOM.

Zooals U bekend is, en herhaaldelijk door mij in mijne „Herinneringen” werd medegedeeld, tracht ik weér te geven, wat mij in het belang van het Leger gewenscht voorkomt; de beweegredenen tot het inlasschen mijner beschouwingen omtrent het reservekader zijn door mij, in die beschouwingen, geheel naar waarheid opgeteekend.

Wanneer onder geraadpleegde oud-kameraden, medestanders van den Heer M. waren geweest, zou ik ook hun oordeel en hunne beschouwingen volkomen naar waarheid hebben weérgegeven. Ik zal wel te veel gezocht hebben onder bekwame mannen, bij mij bekend als doorkneed in de practijk.

Er bestaat voor mij dan ook geenerlei aanleiding tot beantwoording.

Alleen wil ik niet onvermeld laten, dat mijne oud-kameraden goede, door bewijzen gestaafde redenen hebben aangegeven; zij zijn echter in het nadeel, omdat zij hunne namen niet kunnen opgeven zonder zich te benadeelen, terwijl de Heer M. en allen, die met hem sterk voor het reservekader ijveren, hunne stukken gerust voluit kunnen onderteekenen, daar dit de schrijvers in geen enkel opzicht aan gevaar zal blootstellen.

Over dergelijke zaken kunt U, volkomen bevrijd, oordeelen, na het voorgevallene met „een Ind. Officier” (Zie bladzijde 593 Mil. Spect. 1900, No. 8).

Verder wil ik alles, ook de vriendelijke waardeering van het geschrevene, onbesproken laten, doch ten slotte alleen nog aanstippen, dat de Heer M. het met mij eens is, waar hij opheffing wenscht van het onderscheid tusschen militie- en reservekader.

Wanneer de natuurlijke gang van zaken wordt gevolgd, behalve de vrijwilligers, uitsluitend vrijwilligers voor de militie en dienstplichtigen worden ingelijfd, aan alle gelijke rechten worden verzekerd en eene opleiding wordt gekozen, die ons goed kader en zooveel mogelijk ontwikkelde en bekwame reserve-officieren verschaft, dan laten alle verdere strijdvrage mij volkomen koud, daar het doel bereikt zal zijn.

Geloof mij, als altijd, na vriendelijken groet, kameraadschappelijk

Uw zeer toegenegen

W. HINGMAN.

GODESBERG A/RHEIN, 8 September 1900.

Ter aankondiging ontvangen:

De oogst van het zwaard, door MAX PEMBERTON. Uit het Engelsch vertaald door HILDA. *Zalt-Bommel* 1900. H. J. VAN DE GARDE & Co.

De Nederlandsche Vlag. Nieuwe bijdragen tot de kennis harer kleuren, door C. DE WAARD. Met eene vlaggenkaart naar teekeningen van JAC. H. HOLLESTELLE. Uitgegeven met steun van het Fonds VERBRUGGE. *Groningen*, 1900. J. B. WOLTERS.

Cours pratique de tir, par le capitaine commandant d'infanterie L. LECLERCQ. Overdruk uit het *Bulletin de la Presse et de la Bibliographie Militaires*. *Bruzelles*, 1900.

Vlugschrift over kortschrift. Kritische beschouwing van de beide jongste stenographische stelsels in Nederland, door W. A. PALM, Kapitein-Luitenant ter Zee. *Helder*, 1900. C. DE BOER JR.

Reiswijzer van den Algemeenen Nederlandschen Wielrijders Bond. Herzien en bijgewerkt door J. E. W. POS, Secretaris der Reiswijzer-Commissie van de A. N. W. B. te Baarn. *Nijmegen*, 1900. G. J. THIEME.

Voordacht over „Artillerie-Projectielen” gehouden in de Achtste Algemeene Vergadering der Militair-Geneeskundige Vereeniging, door A. A. J. QUANJER, Dirigeerend Officier van Gezondheid.

Recueil des travaux techniques des officiers du génie de l'armée belge, Tome II. 1900. Gand, Imprimerie à vapeur F. MEYER—VAN LOO.

Militaire Rechtspleging. Beknopte handleiding ten dienste van officieren en aanstaande officieren, door P. P. C. COLLETTE, Kapitein der Infanterie, en J. J. C. VAN DIJK, Eerste-Luitenant der Infanterie, Leeraar in het Militair Strafrecht aan de Koninklijke Militaire Academie. Aflevering 1. *Zwolle*, 1900. W. E. J. TJEENK WILLINK. Prijs per aflevering f 0.50.

The

The

The

The

The

The

The

The

The

The

The

The

The

The

The

The